ฉากทัศน์

ชีวิตคนไทย
พุทธศักราช 2576

หนังสือชุด สู่อนาคตไทย

ภาคทัศน์

ชีวิตคนไทย พุทธศักราช 2576

มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด • อภิวัฒน์ รัตนวราหะ

จัดทำโดย: แผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.)
สนับสนุนโดย: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
สนับสนุนการจัดพิมพ์โดย: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.), สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)

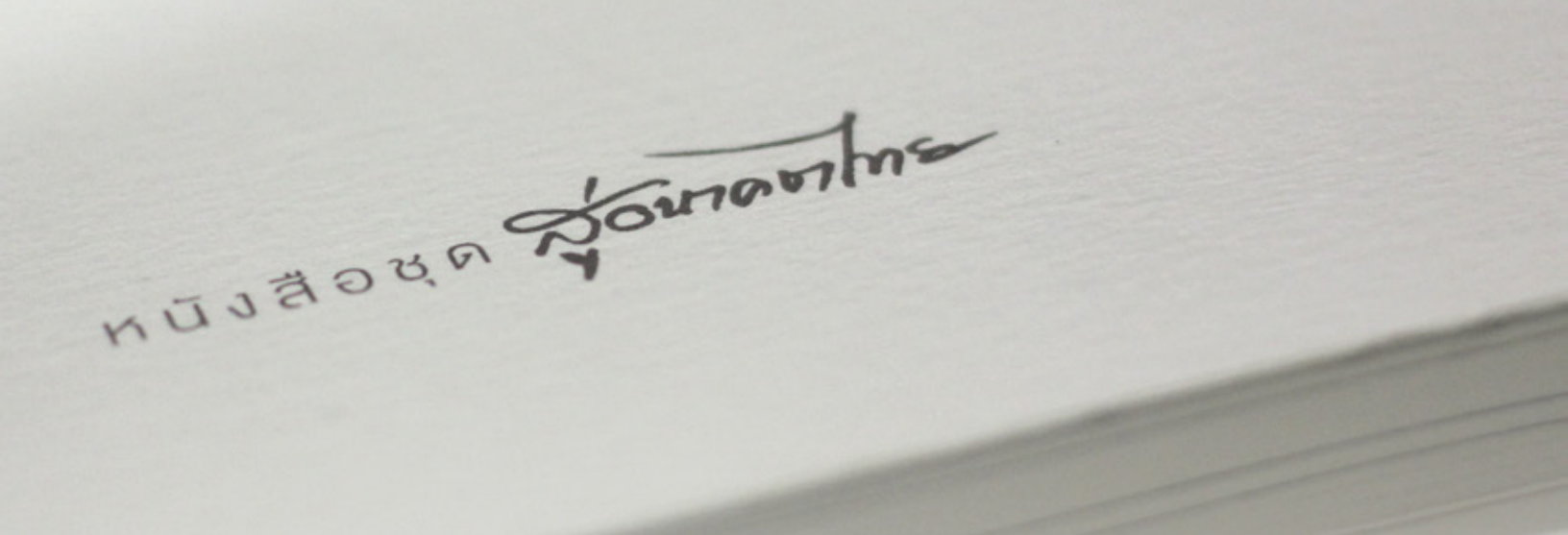

รายชื่อเอกสารวิจัยและนักวิจัยในชุดสู่อนาคตไทย

ชีวิตคนไทยในสองทศวรรษของการพัฒนา
นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ

อนาคตเศรษฐกิจไทย
ภายใต้กับดักประเทศรายได้ปานกลาง
สมชัย จิตสุชน • นณริฏ พิศลยบุตร
นันทพร เมธาคุณวุฒิ

อนาคตเกษตรกรรมไทย
เบญจวรรณ ฤกษ์เกษม

ทบทวนภูมิทัศน์การเมืองไทย
อภิชาต สถิตนิรามัย • ยุกติ มุกดาวิจิตร
นิติ ภวัครพันธุ์

อนาคตพลังงานไทย
กฤติยาพร วงษา

ชนบทไทย: จากอดีตสู่อนาคต
จามะรี เชียงทอง

แรงงานข้ามชาติ: อัตลักษณ์และสิทธิความเป็นพลเมือง
อานันท์ กาญจนพันธุ์

คอร์รัปชัน: กลไกกำจัดกลโกง
สิริลักษณา คอมันตร์ และคณะ

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ
มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด.
ฉากทัศน์ชีวิตคนไทย พุทธศักราช 2576.--เชียงใหม่:
สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2557.
142 หน้า.--(สู่อนาคตไทย).
1. ไทย--ภาวะสังคม. I. อภิวัฒน์ รัตนวราหะ, ผู้แต่งร่วม. I. ชื่อเรื่อง.
305.09593

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ: ISBN 978-974-672-884-3
ปีที่พิมพ์: กรกฎาคม 2557
จำนวนพิมพ์: 1,000 เล่ม

สนับสนุนโดย: **สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ** (สสส.)
เลขที่ 99/8 ศูนย์เรียนรู้สุขภาวะ ซ.งามดูพลี ถ.พระราม 4
แขวงทุ่งมหาเมฆ เขตสาทร กรุงเทพฯ 10120
โทรศัพท์: 0 2343 1500 โทรสาร: 0 2343 1551
www.thaihealth.or.th

จัดพิมพ์และเผยแพร่โดย: **แผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี** (นสธ.)
สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (PPSI)
เลขที่ 145/5 หมู่ 1 ต.ช้างเผือก อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50300
โทรศัพท์: 0 5332 7590–1 โทรสาร: 0 5332 7590–1 # 16
www.tuhpp.net

ออกแบบรูปเล่ม: ล๊อคอินดีไซน์เวิร์ค โทรศัพท์ 0 5321 3558

คำนำ

การสร้างฉากทัศน์เป็นกระบวนการจัดการความรู้ทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและที่มีอยู่ในปัจเจกบุคคลให้เห็นภาพทางเลือกในอนาคตอันยาวไกลที่ชัดเจนขึ้นและเพื่อให้สามารถมองเห็นเงื่อนไขที่เป็นจุดคานงัดการเปลี่ยนแปลงที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

เอกสารฉบับนี้เป็นรายงานสรุปรวบยอดของการศึกษาในชุดอนาคตไทย และเป็นรายงานที่ประมวลองค์ความรู้ที่ได้จากผลงานวิจัยของแผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) โดยร้อยเรียงผลงานวิจัยมาให้เห็นภาพชีวิตคนไทยในบริบทปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของเอกสารชิ้นนี้ นอกจากจะเสนอภาพรวมของชีวิตคนไทยแล้ว ยังจะเสนอประเด็นนโยบายสาธารณะที่สำคัญ และสถิติที่เกี่ยวข้องไว้อีกด้วย

เอกสารชุดสู่อนาคตไทยเหมาะสำหรับพลเมืองที่สนใจความเป็นไปของบ้านเมือง และผู้วางนโยบายสาธารณะทุกระดับ

มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด
ผู้จัดการ
แผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี

ตอนที่ 1
ภาพรวม

3
ความนำ

10
ประเทศไทย: โชติช่วงแต่ยังไม่ชัชวาล

กับดักรายได้ปานกลาง 11

ชีวิตคนไทยบริบูรณ์ขึ้น แต่อบอุ่นน้อยลง 15

สุขภาพคนไทย: ต้องไปให้ถึงสุขภาวะ 16

ชนบทไทย: ชีวิตในทวิภพ 18

เกษตรไทย: โฉมหน้าใหม่ แต่นโยบายเก่า 21

อุตสาหกรรมไทย: ผ่านมาแล้วก็ผ่านไป? 23

27
กระแสโลกาภิวัตน์: พระเอกหรือผู้ร้าย?

บูรพาภิวัตน์ 28

AEC และ Connectivity Hub 30

เทคโนโลยีลิขิตชีวิต 33

การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลก: ต้องเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง 35

38
กระแสไทย

การเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยอย่างสมบูรณ์ 39

การเมืองไทย ไม่เหมือนเดิม 42

การเห็นของเศรษฐกิจท่องเที่ยว 45

เมืองกลืนชนบท 47

อีสานรุ่งโรจน์ 49

ตอนที่ 2
ฉากทัศน์ชีวิตคนไทย พุทธศักราช 2576

51
ความท้าทาย

ความเหลื่อมล้ำทุกมิติ 52

พลังงาน: ถึงเวลาต้องสร้างทางเลือก 55

ระบบการศึกษา: ถึงคราวต้องปฏิวัติ 57

ระบบราชการ: รวมศูนย์แต่แยกส่วน 61

การกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น: ปากว่าตาขยิบ 62

ทรัพยากรธรรมชาติ: ใช้จนสุดสายป่าน 65

สิ่งแวดล้อม: ต้องแก้ที่พฤติกรรม? 67

คอร์รัปชัน: หยั่งรากลงลึก 69

แรงงานข้ามชาติ: ไทยใหม่? 72

38
สู่การปรับดุลยภาพ

ฉากทัศน์ที่ 1: ซิมโฟนีปี่พาทย์ 78

ฉากทัศน์ที่ 2: แจ๊สหมอลำ 91

เอกสารอ้างอิง 104

ภาคผนวก 109

—— ฉากทัศน์ ——

คือภาพอนาคตที่เป็นจริงได้ (Plausible)
ไม่ใช่ภาพอนาคตที่ควรจะเป็น (Preferred) หรือแม้แต่น่าจะเป็น (Expected)
ฉากทัศน์จึงแตกต่างจากวิสัยทัศน์ซึ่งเป็นการวาดภาพอนาคตที่อยากจะเป็น
การสร้างฉากทัศน์เกิดขึ้นเมื่อมีตัวแปรสำคัญซึ่งสร้างความไม่แน่นอนสูง
และทำให้เกิดจุดพลิกผันที่ทำให้ภาพในอนาคตไม่ได้มีเพียงภาพเดียว
ถึงแม้ว่าการสร้างฉากทัศน์จะเป็นการเล่าเรื่องที่เป็นจริงได้โดยอาศัยจินตนาการก็ตาม
แต่จินตนาการของการสร้างฉากทัศน์ชีวิตคนไทยนี้ก็ตั้งอยู่บนพื้นฐาน
ของข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาวิจัย จากประสบการณ์อันเข้มข้นของคนต่างวัย
ต่างสาขาวิชาการ ต่างอาชีพ และต่างภูมิภาค
การสร้างฉากทัศน์ทำให้เราเข้าใจถึงความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันของหน่วยต่างๆ ในสังคม
ซึ่งเป็นกลไกที่จะขับเคลื่อนสู่อนาคต ดังนั้น ฉากทัศน์จึงเป็นบริบท
ของการวางแผนหรือการจัดทำยุทธศาสตร์สำหรับอนาคต
ฉากทัศน์ที่แตกต่างกันก็ย่อมทำให้ยุทธศาสตร์แตกต่างกันไปด้วยเช่นเดียวกัน

มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด
อภิวัฒน์ รัตนวราหะ

ความนำ

“**วิกฤตต้มยำกุ้ง**” ของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2540 นับเป็นวิกฤตเศรษฐกิจครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดของไทยหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 วิกฤตครั้งนี้น่าจะถือได้ว่าเป็นหนึ่งในจุดเปลี่ยนที่สำคัญทางประวัติศาสตร์สังคมเศรษฐกิจของไทย และนับเป็นการปิดฉากยุคทองของไทยที่เคยโชติช่วงอยู่เกือบ 2 ทศวรรษ เพราะนอกจากจะพิสูจน์ให้เห็นถึงความเปราะบางของระบบเศรษฐกิจไทยในกระแสโลกาภิวัตน์ และกระตุ้นให้คนไทยตั้งคำถามเกี่ยวกับเป้าหมายและความสัมฤทธิผลของการพัฒนาที่ผ่านมา นับจากวิกฤตการณ์ครั้งใหญ่นี้แล้ว ได้มีการเปลี่ยนแปลงด้วยพลวัตภายนอกประเทศและกลไกภายในประเทศกระทั่งมาถึงวิกฤตทางการเมือง ตามมาด้วยการรัฐประหารในปี พ.ศ. 2549 และ 2557 กระแสของการเปลี่ยนแปลงทั้งหลายที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะในช่วงประมาณสองทศวรรษที่ผ่านมานี้ มีส่วนกำหนดทิศทางการพัฒนาของประเทศและจะมีผลต่อชีวิตคนไทยในอนาคต

วัตถุประสงค์ของเอกสารฉบับนี้ก็เพื่อประมวลองค์ความรู้ที่แผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) ได้สร้างขึ้นในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2552–2556) เพื่อสร้างภาพหรือฉากทัศน์ (Scenario) อนาคตของชีวิตคนไทย ถึงแม้การศึกษานี้จะให้ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจสังคมไทยในระดับประเทศ แต่ฉากทัศน์ที่เราจะเสนอจะเป็นฉากทัศน์ในอีก 20 ปีข้างหน้าต่อจากนี้ไปของชีวิตคนไทย

ในส่วนแรกจะเป็นการทบทวนภูมิหลังและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจ และการเมือง จะเริ่มที่ฉายภาพประเทศไทยวันนี้ซึ่งเป็นการให้ข้อมูลพื้นฐานของภาพประเทศไทยและชีวิตคนไทยในปัจจุบัน ในการฉายภาพประเทศไทยจะมีการพูดถึงลำดับของประเทศไทยในเวทีโลกและอาเซียนก็เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นถึงตำแหน่งแห่งที่และระดับการพัฒนาของไทยในปัจจุบันเพื่อให้สามารถมองเห็น

โอกาสใหม่ ๆ ในบริบทอาเซียน หลังจากการฉายภาพประเทศจะเสนอชีวิตคนไทยจากแง่มุมต่าง ๆ ตามด้วยแรงขับเคลื่อนที่เป็นกระแสภายนอกที่สำคัญและน่าจะส่งผลต่ออนาคตของประเทศไทยค่อนข้างมาก ต่อด้วยกระแสใหม่ในประเทศไทย ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์การเมืองไทย การขยายตัวเศรษฐกิจใหม่คือภาคท่องเที่ยว การเติบโตของภาคอีสาน ตามด้วยความท้าทายสังคมไทย ได้แก่ การเข้าสู่สังคมสูงวัย ความเหลื่อมล้ำ พลังงาน การศึกษา คอร์รัปชัน การกระจายอำนาจ แรงงานต่างด้าว การร่อยหรอของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แล้วจึงเข้าสู่ฉากทัศน์อนาคตชีวิตคนไทย

วัตถุประสงค์หลักของการสร้างฉากทัศน์ คือ เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการวางแผนนโยบายสาธารณะสามารถเห็นภาพความเป็นไปได้ และการเปลี่ยนแปลงในอนาคตที่หลากหลายแต่สัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เนื่องจากประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของคนไทยมีหลายมิติและมีความซับซ้อน เนื้อหาที่นำเสนอในแต่ละฉากจึงไม่ครอบคลุมทุกประเด็นที่น่าสนใจ แต่จะเน้นเฉพาะประเด็นสำคัญที่คาดว่าจะมีผลกระทบอย่างมากต่อชีวิตคนไทยในอนาคต และมีความหมายมากพอที่จะสามารถแปลงเป็นนโยบายสาธารณะของ สสส. ต่อไปได้ เรื่องราวในแต่ละฉากทัศน์เขียนจากมุมมองในปี 2576 ที่ย้อนกลับมาดูว่าเกิดปรากฏการณ์อะไรบ้างในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา เนื้อหาบางส่วนมีการนำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณที่มาจากการคาดการณ์โดยคร่าว ๆ จากแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เนื้อหาบางส่วนเป็นการพรรณนาเพื่อให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการและอภิปรายถกเถียงกันต่อไป ปรากฏการณ์ในแต่ละประเด็นมีโอกาสเกิดขึ้นไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่ไม่แน่นอนและนโยบายสาธารณะที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ในการนำเสนอข้อมูลรายงานฉบับนี้ ผู้อ่านสามารถอ่านอย่างต่อเนื่องโดยไม่ต้องอาศัยตาราง แต่ได้รวบรวมตารางสถิติอย่างละเอียดไว้ในภาคผนวกสำหรับผู้ที่สนใจ เนื่องจากนโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับชีวิตคนไทยมีจำนวนมากเกินกว่าที่จะพิจารณาในรายละเอียดในแต่ละนโยบาย จึงได้สอดแทรกประเด็นนโยบายไว้ในเนื้อหาเพื่อให้เห็นนโยบายที่ล้มเหลว และนโยบายที่จะสร้างจุดเปลี่ยนในอนาคต

ประเทศไทย: โชติช่วงแต่ยังไม่ชัชวาล

ประเทศไทยได้รับการยกฐานะทางเศรษฐกิจจากระดับประเทศที่มีรายได้ปานกลางขั้นต่ำ
ขึ้นมาเป็นประเทศที่มีรายได้ปานกลางขั้นสูง
แต่ความสำเร็จทางเศรษฐกิจของไทยยังนับว่าต่ำกว่าความคาดหมายในอดีตมาก...

ประเทศไทย: โชติช่วง แต่ยังไม่ชัชวาล

ประเทศไทยเป็นระบบเศรษฐกิจที่วัดจากผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (จีดีพี) ใหญ่เป็นอันดับ 2 ของอาเซียน (ASEAN) รองจากอินโดนีเซีย ณ ขณะนี้เศรษฐกิจไทยใหญ่กว่าเวียดนาม 2 เท่า แต่เล็กกว่าจีน 24 เท่า แต่เมื่อพิจารณาแล้ว จีดีพีต่อหัวของไทย คิดเป็นลำดับที่สี่ รองจากสิงคโปร์ บรูไน และมาเลเซีย และเป็นประเทศที่เปิดกว้างต่อการค้าต่างประเทศ Degree of Openness ของไทยวัดจากขนาดของการค้าระหว่างประเทศ (มูลค่าส่งออกบวกมูลค่านำเข้า) เท่ากับ 1.5 เท่าของจีดีพี เป็นลำดับ 3 รองจากสิงคโปร์ มาเลเซีย และเวียดนาม

ในปี พ.ศ. 2554 ประเทศไทยได้รับการยกฐานะทางเศรษฐกิจโดยธนาคารโลก (World Bank) จากระดับประเทศที่มีรายได้ปานกลางขั้นต่ำ (Lower middle–income country) ขึ้นมาเป็นประเทศที่มีรายได้ปานกลางขั้นสูง (Upper middle–income country) นับเป็นตัวชี้วัดถึงความสำเร็จในการพัฒนาประเทศในระดับหนึ่งแล้ว ตัวอย่างเช่น อัตราการขยายตัวของผลผลิตมวลรวมในระยะเวลากว่า 4 ทศวรรษที่ผ่านมา (ปี 2504–2552) เฉลี่ยอยู่ที่ระดับ 6.2 เปอร์เซ็นต์ต่อปี และคนไทยอยู่เหนือระดับจากความยากจนเป็นจำนวนกว่า 87 เปอร์เซ็นต์ของคนไทยทั้งประเทศ (*สมชัย จิตสุชน, นณริฏ พิศลยบุตร และนันทพร เมธาคุณวุฒิ, 2556*)

แต่ความสำเร็จทางเศรษฐกิจของไทยยังนับว่าต่ำกว่าความคาดหมายในอดีตมาก ในช่วงต้นทศวรรษที่ 2530 ทั้งโลกจับตามองประเทศไทยว่าจะเป็นบูรพาพยัคฆ์ (Asian Tigers) รุ่นที่ 2 หรือเป็นหนึ่งในแปดปาฏิหาริย์แห่งเอเชีย (Asia Miracles) หลังวิกฤตต้มยำกุ้ง อัตราการเจริญเติบโตของประเทศไทยก็ลดต่ำลงมา และเมื่อกระเตื้องขึ้นก็ไม่กลับไปเป็นปาฏิหาริย์อีกต่อไป จนเชื่อกันว่าประเทศไทยตกอยู่ในกับดักรายได้ปานกลาง (ดูตอนต่อไป)

อัตราการขยายตัวของ GDP ใน 5 ทศวรรษที่ผ่านมา เฉลี่ยอยู่ที่

6.2%

แต่ยังมีคนอีกมากถึง

ของประเทศที่อยู่ใต้ระดับความยากจน ในปี 2554

ในปี 2555 แรงงานไทย
ที่เป็นแรงงานนอกระบบมีถึง

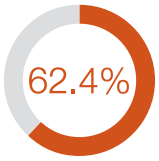

ในปี พ.ศ. 2556 แรงงานไทยร้อยละ 38 อยู่ในภาคเกษตร ร้อยละ 48 หรือเกือบครึ่งอยู่ในภาคบริการ ดังนั้น หากพิจารณาจากโครงสร้างการจ้างงานของประเทศไทยแล้วจะมีสัดส่วนของเศรษฐกิจนอกระบบค่อนข้างสูงมาก เพราะภาคเกษตรและภาคบริการนอกระบบยังดูดซับแรงงานอยู่มาก สำนักงานสถิติแห่งชาติประมาณการว่าในปี 2555 แรงงานไทยที่เป็นแรงงานนอกระบบมีสัดส่วนสูงถึง 24.8 ล้านคน หรือร้อยละ 62.4 (*ธานี ชัยวัฒน์ และเกวลิน ต่อปัญญาชาญ, 2557*) ยิ่งไปกว่านี้เมื่อสัดส่วนมูลค่าเพิ่มของภาคเกษตรมีเพียงร้อยละ 12 ของจีดีพี ดังนั้น ภาคเกษตรจึงยังเป็นภาคที่มีคนที่มีรายได้ต่ำโดยเปรียบเทียบอยู่มาก

กับดัก รายได้ปานกลาง

ถึงแม้ว่าประเทศไทยดูเหมือนจะประสบความสำเร็จในเชิงเศรษฐกิจในระดับหนึ่ง แต่นักเศรษฐศาสตร์ก็มีความกังวลว่า ประเทศไทยจะก้าวข้าม “**กับดักรายได้ปานกลาง**” ได้หรือไม่ กับดักฯ นี้หมายถึง ปรากฏการณ์ของประเทศที่เคยยกระดับรายได้จากการเป็นประเทศที่ยากจนมาเป็นประเทศรายได้ปานกลาง แต่หลังจากนั้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจกลับชะลอลง กลับไม่สามารถก้าวขึ้นมาเป็นประเทศรายได้สูงได้ จึงเปรียบเสมือนการติดอยู่ในกับดัก ทำให้ไม่สามารถก้าวข้ามไปเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วได้

ทำไมถึงคิดว่าประเทศไทยตกอยู่ในกับดักรายได้ปานกลาง

กับดักรายได้ปานกลางหมายถึง มีระดับรายได้บางระดับที่เป็นเสมือน “**กำแพง**” ที่ประเทศไม่สามารถจะก้าวข้ามได้ Felipe (*2012*) เสนอไว้ 2 ระดับด้วยกัน คือกำแพงชั้นที่ 1 เป็นระดับรายได้ต่อหัวประชากรเท่ากับ 7,250 ดอลลาร์สหรัฐ และกำแพงชั้นที่ 2 เป็นระดับรายได้ต่อหัวประชากรเท่ากับ 11,750 ดอลลาร์สหรัฐ และประเทศจะพ้นกับดักต้องข้ามกำแพงแรกใน 28 ปี และกำแพงขั้น 2 ใน 14 ปี รายได้ต่อหัวประชากรของไทย ณ ปี ค.ศ. 2010 อยู่ที่ระดับ 9,143 ดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งบ่งชี้ว่าประเทศไทยได้ก้าวข้ามกับดักชั้นแรกเรียบร้อยแล้ว สำหรับกับดักรายได้ปานกลางระดับบนนั้น งานวิจัยของ TDRI ระบุว่า การที่ประเทศไทยจะก้าวพ้นกับดักรายได้ปานกลางได้ รายได้ต่อหัวประชากรจะต้องมีอัตราเจริญเติบโตเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 3.6 ต่อปี

นักเศรษฐศาสตร์อีกกลุ่มหนึ่ง (*Eichengreen, Chin and Park 2011*) ได้ให้เกณฑ์การเลือกประเทศที่ติดกับดัก โดยระบุให้เป็นประเทศที่มีอัตราเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงกว่าร้อยละ 3.5 โดยเฉลี่ยในอดีต และมีการขยายตัวเฉลี่ยลดลงจากในอดีตอย่างน้อยร้อยละ 2 หลังจากรายได้ขึ้นมาถึงระดับ 10,000 ดอลลาร์สหรัฐต่อหัวประชากร (ณ ราคาคงที่ปี 2005) หากยึดตามกฎเกณฑ์นี้ (รูปที่ 1) จะพบว่าประเทศไทยเคยมีอัตราเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเฉลี่ยในระดับที่ค่อนข้างสูง และอัตราเจริญเติบโตดังกล่าวได้ลดลงมากกว่าร้อยละ 2 ในภายหลัง อาจนับได้ว่าประเทศไทยได้ติดอยู่ในกับดักรายได้ปานกลาง

รูปที่ 1
อัตราเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเฉลี่ย 11 ปีของไทย

ที่มา: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2554)

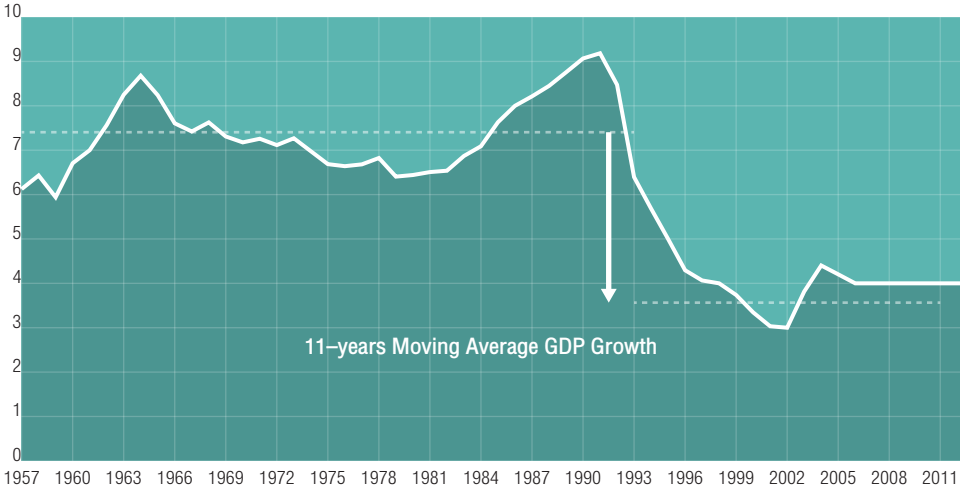

ไทยจะต้องพัฒนาผลิตภาพของแรงงานเพิ่มขึ้น
5–6 เท่า
ถึงจะสามารถตามทันระดับผลิตภาพขอบเขตการผลิตโลก

กลุ่มประเทศพัฒนาแล้วใหม่ซึ่งเป็นประเทศที่หลุดพ้นกับดักไปแล้ว ประกอบไปด้วย ไซปรัส สาธารณรัฐเช็ก เอสโตเนีย จีนเฉพาะเขตฮ่องกง อิสราเอล เกาหลีใต้ มอลตา สิงค์โปร์ สโลเวเนีย สโลวาเกีย และไต้หวัน ล้วนมีผลิตภาพแรงงานสูง ในปี 2550 ผลิตภาพแรงงานของไทยต่ำกว่าค่าต่ำสุดของกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วใหม่ คือประเทศเอสโตเนีย (37,000 เหรียญดอลลาร์สหรัฐ) ประมาณ 2.75 เท่า ประเทศไทยจะต้องมีการพัฒนาผลิตภาพของแรงงานเพิ่มขึ้น 5–6 เท่า ถึงจะสามารถตามทันผลิตภาพของแรงงานที่เส้นขอบเขตการผลิตโลก (World's frontier) โดยนิยามของเส้นขอบเขตการผลิตโลก (World's frontier) คือเส้นที่แสดงถึงผลิตภาพทางการผลิตเฉลี่ยของกลุ่มประเทศ G7 (*สมชัย จิตสุชน, นณริฏ พิศลยบุตร และนันทพร เมธาคุณวุฒิ, 2556*)

หากผลิตภาพแรงงานอยู่ที่
4–5% ต่อปี
จะต้องใช้ระยะเวลาประมาณ
21–26 ปี
ถึงจะก้าวพ้นกับดักนี้

ประเทศไทยจะพ้นกับดักเมื่อไร

หากสมมติให้ไทยมีอัตราเจริญเติบโตของผลิตภาพของแรงงานแบบทบต้นอยู่ที่ร้อยละ 7 ต่อปี นับจากปี พ.ศ. 2550 เป็นต้นไป ไทยจะก้าวข้ามเส้นที่แสดงสถานะประเทศที่พัฒนาแล้วในปี พ.ศ. 2565 หรือใช้ระยะเวลารวม 15 ปี ในการข้ามเส้นดังกล่าว หากอัตราเจริญเติบโตของผลิตภาพของแรงงานมีอัตราที่ลดลง ประเทศไทยต้องใช้ระยะเวลามากขึ้น เช่นในกรณีที่ประเทศไทยมีอัตราเจริญเติบโตของผลิตภาพแรงงานอยู่ที่ร้อยละ 4–5 ต่อปี จะต้องใช้ระยะเวลาประมาณ 21–26 ปี เพื่อไล่ทันเส้นสถานะประเทศที่พัฒนาแล้ว และหากไทยมีอัตราเจริญเติบโตที่ต่ำมาก ระยะเวลาที่ใช้อาจจะนานถึง 50 ปี ก็เป็นได้

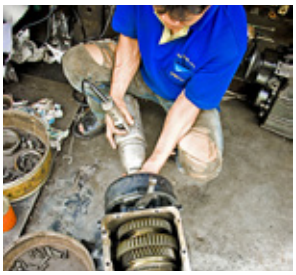

ประเทศไทยเริ่มติดกับดักรายได้ปานกลาง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537–2538 เป็นต้นมา สาเหตุหลักที่ไทยติดอยู่ในกับดักดังกล่าวนี้ก็เนื่องมาจากการที่ยังอาศัยวิธีการแบบเดิม ๆ เป็นแนวทางหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศกล่าวคือการผลิตที่อาศัยแรงงานราคาถูกโดยขาดแคลนนวัตกรรมใหม่ ๆ และพึ่งพาการนำเข้าเทคโนโลยีจากต่างประเทศเป็นหลัก โมเดลดังกล่าวนี้เริ่มไร้ประสิทธิผลแล้วในบริบทของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นปัจจุบันเพราะ **1)** การขาดแคลนแรงงาน ทั้งแรงงานที่มีฝีมือและไร้ฝีมือ ซึ่งจะยิ่งรุนแรงมากขึ้นในอนาคตเมื่อโครงสร้างประชากรมีผู้สูงวัยมากขึ้น ในขณะที่แรงงานต่างชาติที่มีอยู่ก็อาจจะกลับประเทศ เมื่อสถานการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจประเทศบ้านเกิดดีมากขึ้น **2)** ขาดการฝึกอบรมเพื่อยกระดับทักษะอย่างต่อเนื่องในกลุ่มแรงงานระดับล่าง **3)** ระบบการศึกษาของไทยที่ยังไม่สามารถผลิตแรงงานเพื่อตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของตลาดแรงงานทักษะ **4)** งบประมาณเพื่อการวิจัยและพัฒนาของประเทศที่ยังอยู่ในระดับต่ำ ประมาณเพียงร้อยละ 0.3 ของ GDP เท่านั้น และความสามารถของมหาวิทยาลัยในการสร้างนวัตกรรมมีอยู่จำกัด **5)** การเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยังอิงกับทรัพยากรธรรมชาติเริ่มถึงทางตันเนื่องจากทรัพยากรเริ่มร่อยหรอเสื่อมโทรมลง **6)** การควบคุมเสถียรภาพทางเศรษฐกิจมหภาคยังเป็นไปด้วยความยากลำบาก จากเงื่อนไขด้านนโยบายของธนาคารแห่งประเทศไทย และรัฐบาล **7)** รัฐบาลยังไม่สามารถหารายได้จากการเก็บภาษีได้เต็มที่อย่างที่ควรจะเป็น เนื่องจากโครงสร้างทางการคลังของประเทศ ทำให้ขาดงบประมาณที่จะนำไปใช้สำหรับการลงทุนขนาดใหญ่ **8)** ยังมีการผูกขาดในรัฐวิสาหกิจ **9)** ภาคเอกชนของไทยเองยังไม่มีขีดความสามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก มีเพียงบริษัทใหญ่ของไทยเพียงส่วนน้อยเท่านั้น ที่ทำได้ในขณะที่วิสาหกิจขนาดกลางยังมีนวัตกรรมใหม่ ๆ น้อย (*Somchai 2012 อ้างใน สมชัย จิตสุชน, นณริฏ พิศลยบุตร และนันทพร เมธาคุณวุฒิ, 2556*)

ชีวิตคนไทยบริบูรณ์ขึ้น แต่อบอุ่นน้อยลง

จากการวิเคราะห์ของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ที่จัดทำให้แผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี โดยใช้ข้อมูลเศรษฐกิจครัวเรือนไทยของสำนักงานสถิติแห่งชาติย้อนหลัง 20 ปี (พ.ศ. 2529–2552) เพื่อเสนอภาพการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนไทย พบแนวโน้มที่สำคัญดังนี้คือ

หนึ่ง สังคมไทยได้ก้าวออกมาจากความเป็นสังคมเกษตรแล้ว อาชีพในภาคเกษตร ไม่ใช่ที่มาของรายได้หลักของครัวเรือนอีกต่อไป รายได้จากภาคเกษตรของครัวเรือนลดลงจากร้อยละ 19 ในปี พ.ศ. 2529 เป็นร้อยละ 13.5 ในปี พ.ศ. 2552 อาชีพรับจ้างเกษตรเป็นอาชีพที่มีแนวโน้มลดลงมากที่สุด จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ไปรับจ้างในภาคเกษตรลดลงจาก 2.3 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2544 เป็น 1.76 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2552 (*นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ, 2556*)

สอง ชีวิตคนไทยแม้ในชนบทก็สะดวกสบายขึ้นมาก เพราะครัวเรือนไม่ถึงร้อยละ 1 ที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ ครัวเรือนเกือบครึ่งมีโทรศัพท์มือถือ เกือบร้อยละ 30 มีเครื่องซักผ้า ครัวเรือนไทยที่มีรถจักรยานยนต์มีจำนวนมากกว่าครัวเรือนที่มีโทรทัศน์แล้ว

สาม ครัวเรือนไทยมีขนาดเล็กลงและครัวเรือนประเภทอยู่คนเดียว สามีภรรยาอยู่กัน 2 คน และคนแก่อยู่กับเด็กมีแนวโน้มสูงขึ้น ในปี พ.ศ. 2552 ครอบครัวที่เด็กได้อยู่พร้อมหน้าพร้อมตากับพ่อแม่มีเพียงร้อยละ 62 ของครัวเรือนทั้งหมด ที่น่าเป็นห่วงคือครอบครัวมีความอบอุ่นลดลง เนื่องจากครัวเรือนที่มีคนแก่อยู่กับเด็กหรือที่เรียกว่าครอบครัวแหว่งกลางมีแนวโน้มสูงขึ้น และมีมากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และมีครัวเรือนผู้สูงอายุอยู่ด้วยกันเอง 2 คน มากกว่า 1 ล้านครัวเรือน นอกจากนี้สัดส่วนของครัวเรือนยากจนในกลุ่มนี้ยังสูงกว่าครอบครัวกลุ่มอื่น ๆ

ในปี 2552
ครอบครัวที่เด็กได้อยู่
พร้อมหน้าพร้อมตากับพ่อแม่
มีเพียง

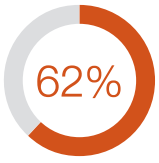

ในปี 2552 สัดส่วนผู้หญิงอายุ 10-25 ปี ได้รับการศึกษาถึงระดับมหาวิทยาลัยถึง

สี่ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2552 รายได้ครัวเรือนสูงกว่าค่าใช้จ่ายทำให้การออมของครอบครัวไทยสูงขึ้นโดยตลอด ในขณะเดียวกันหนี้สินครัวเรือนไทยก็สูงขึ้น ในปี พ.ศ. 2556 พบว่า ร้อยละ 53.8 ของครัวเรือนไทยเป็นหนี้และมีจำนวนหนี้สินเฉลี่ย 163,087 บาทต่อครัวเรือน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการก่อหนี้เพื่อใช้ในครัวเรือน ร้อยละ 75.0 คือ ใช้ในการซื้อบ้าน/ ที่ดินร้อยละ 36.8 อุปโภคบริโภคร้อยละ 36.7 และหนี้เพื่อใช้ในการศึกษามีเพียงร้อยละ 1.5 (*สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557*)

ห้า ครัวเรือนไทยมีสัดส่วนค่าใช้จ่ายด้านเหล้าและยาสูบรวมกัน (ร้อยละ 8.1) สูงกว่าค่าใช้จ่ายด้านการศึกษา (ร้อยละ 3.8) อีกทั้งค่าใช้จ่ายบันเทิงและโอกาสพิเศษ (ร้อยละ 8.0) ก็สูงกว่าค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาเช่นกัน

หก ใน 2 ทศวรรษที่ผ่านมา ครัวเรือนที่ยากจนมีแนวโน้มลดลงอย่างรวดเร็ว นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค ลดจำนวนคนจนได้ถึง 750,000 คน อย่างไรก็ดี แม้ความยากจนจะลดลงมาก แต่ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจกลับสูงขึ้น กลุ่มคนไทยที่รวยที่สุดมีรายได้มากกว่ากลุ่มคนไทยที่จนที่สุดถึง 11 เท่า

เจ็ด ผู้สูงอายุคนไทยยังอาศัยเงินโอนจากลูกหลานมากกว่าเงินออม ก่อนสมรสบุตรชายจะส่งเงินให้พ่อแม่มากกว่าบุตรสาว แต่เมื่อมีครอบครัวเองแล้ว บุตรสาวจะส่งเสียพ่อแม่มากกว่าบุตรชาย

แปด คนไทยมีการศึกษาดีขึ้น แรงงานหญิงที่เข้ามาในตลาดแรงงานมีแนวโน้มที่มีการศึกษาเฉลี่ยสูงกว่าชาย ที่น่าสนใจคือ ค่าตอบแทนหรือรายได้ของผู้จบจากมหาวิทยาลัยและระดับมัธยมศึกษาสูงกว่าผู้จบอาชีวศึกษา ทำให้เกิดค่านิยมนับถือใบปริญญาและเกิดการขาดแคลนแรงงานทักษะระดับอาชีวะ

สุขภาพคนไทย: ต้องไปให้ถึงสุขภาวะ

สุขภาวะ หมายถึง การถึงพร้อมทางสุขภาพ กาย ใจ สมอง และอารมณ์ มีพฤติกรรมและวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการดูแลสุขภาพ มีความสามารถในการจัดการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บและอุบัติภัยต่าง ๆ ของครอบครัวและชุมชน

ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาสุขภาพคนไทยดีขึ้นมาก แต่ยังคงต้องขับเคลื่อนสังคมให้มีสุขภาวะมากขึ้น

ตัวบ่งชี้ที่สำคัญว่าสุขภาพคนไทยดีขึ้นมีอยู่ 2 ตัว คือ อายุคาดเฉลี่ยกับอัตราการตายของทารก (0–12 เดือน) เมื่อประมาณ 80 ปีมาแล้ว (พ.ศ. 2480) เมื่อเด็กไทยเกิดมา จะคาดได้ว่ามีอายุยืนยาวไปได้แค่ 40 ปี เมื่อประมาณ 18 ปีแล้ว อายุคาดเฉลี่ยนี้ได้เพิ่มเป็น 70.5 ปี ในปัจจุบันอายุคาดเฉลี่ยได้เพิ่มถึง 74.3 ปี ทั้งนี้เพราะคนไทยเข้าถึงบริการสาธารณสุขมากขึ้น การบริการมีคุณภาพดีขึ้น คนไทยการศึกษาดีขึ้น มีระบบสาธารณูปโภคโดยเฉพาะน้ำประปาทั่วถึงขึ้น อัตราการตายเฉลี่ยของเด็กทารกต่อ 1,000 คน ก็ลดลงเช่นกัน จาก 102 คน ในปี พ.ศ. 2503 เป็น 11.4 คน ในปี พ.ศ. 2555

เมื่อเทียบกับประเทศในอาเซียนในด้านอายุคาดเฉลี่ย เราเป็นลำดับ 4 (74.3 ปี) รองจากสิงคโปร์ (81.2 ปี) บรูไน (78.1 ปี) เวียดนาม (75.4 ปี) และใกล้เคียงกับมาเลเซีย (74.5 ปี) อัตราการตายของทารกไทยก็เป็นลำดับ 4 เช่นกัน แต่เป็นลำดับ 4 (10.6 คน ต่อ 1,000 คน) ที่ทิ้งห่างลำดับต่อ ๆ มามากได้แก่ เวียดนาม (17.3 คน ต่อ 1,000 คน) ลาว (33.8 ต่อ 1,000 คน) กัมพูชา (36.2 คน ต่อ 1,000 คน) และเมียนมาร์ (47.9 คน ต่อ 1,000 คน) อย่างไรก็ตามประเทศไทยยังมีปัญหาโรคเอดส์สูงกว่าประเทศอื่น ๆ

ในปี พ.ศ. 2555
โรคเอดส์คร่าชีวิตคนไทย
6.3 คน
ต่อประชากร 100,000 คน

และทุกชั่วโมงจะมีผู้เสียชีวิต
จากอุบัติเหตุจักรยานยนต์
1 คน

โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค
สามารถลดคนจนเพราะสุขภาพ
ลงได้ถึง
750,000 คน

แม้ว่าสาเหตุของการตายของคนไทยก็เปลี่ยนไปจากโรคติดเชื้อมาเป็นโรคที่เกิดจากพฤติกรรมและพันธุกรรมมากขึ้น แต่โรคเอดส์ก็ยังคร่าชีวิตคนไทย ในปี พ.ศ. 2555 ไปถึง 6.3 คน ต่อประชากร 100,000 คน (*สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2556*) ที่น่ากังวล คือ อุบัติเหตุ (โดยเฉพาะจักรยานยนต์) เป็นสาเหตุของการตายที่สำคัญลำดับ 2 รองจากโรคหลอดเลือดในสมอง ทุกชั่วโมงจะมีผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุจักรยานยนต์ 1 คน (27 คนต่อวัน) ทั้งนี้เพราะขาดการบังคับใช้กฎหมายที่เคร่งครัดด้านอายุผู้ขับขี่ ใบขับขี่ การซ้อนท้ายและการใส่หมวกกันน็อค

ปัญหาสุขภาพของคนไทยเปลี่ยนจากปัญหาทุพโภชนาการมาเป็นปัญหาพฤติกรรมการบริโภคและการออกกำลังกาย เช่น เบาหวาน ไขมันในเลือดสูง ความดันโลหิตสูง ในอนาคตปัญหาของความพยายามที่จะรักษาตัวเองโดยการใช้อาหารเสริมและยาสมุนไพรจะมากขึ้น แต่ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการใช้ยาแผนโบราณและสมุนไพรไทย (*มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด และณัฏฐาภรณ์ เลียมจรัสกุล, 2557*)

คนไทยเข้าถึงสวัสดิการด้านสาธารณสุขมากขึ้นอย่างชัดเจน ซึ่งเป็นผลจากโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค ซึ่งสามารถลดคนที่จนเพราะสุขภาพลงได้ถึง 750,000 คน (*วิโรจน์ 2556 อ้างถึงใน นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ, 2556*) แม้ว่าสุขภาพทางกายของคนไทยจะดีขึ้น แต่แนวโน้มด้านสุขภาพทางจิตยังน่ากังวล แม้อัตราฆ่าตัวตายสำเร็จจะลดลงระหว่าง พ.ศ. 2541–2553 แต่แนวโน้มความพยายามฆ่าตัวตายได้เพิ่มขึ้น และยังเกิดปัญหาใหม่ เช่น แม่วัยใส และปัญหายาเสพติด ซึ่งยังเป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นสนิมกัดกร่อนสังคมไทยในปัจจุบันและต่อเนื่องไปถึงอนาคต การขับเคลื่อนสังคมไปสู่สุขภาวะจึงยังต้องออกแรงกันอีกมาก

ชนบทไทย: ชีวิตในทวิภพ

ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา ชนบทไทยได้เปลี่ยนไปเป็นภาคการผลิตเชิงพาณิชย์อย่างเต็มตัว ยังมีการผลิตเพื่อบริโภคเองเหลืออยู่บ้าง เฉพาะครัวเรือนที่พึ่งพิงเงินโอนจากลูกหลานหรืออยู่ห่างไกลความเจริญมาก ๆ การเคลื่อนย้ายของหนุ่มสาวออกจากภาคเกษตรตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 2530 (รูปที่ 2) ทำให้มีการใช้เครื่องจักรกลและแรงงานข้ามชาติมากขึ้น แรงงานข้ามชาติจึงได้เริ่มเข้ามาเป็นองค์ประกอบหนึ่งของชนบทไทย โดยเฉพาะในภาคเหนือที่แรงงานไทใหญ่และลาวมีวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกับคนในท้องถิ่นไทย และการจ้างงานก็ได้พัฒนามาเป็นระบบจ้างเหมาเป็นกิจกรรม ๆ ไป เช่น ฉีดยาฆ่าแมลง เก็บเกี่ยว เกิดระบบจัดการแรงงานโดยพ่อค้าที่รับซื้อพืชผลเกษตร

รูปที่ 2
สัดส่วนของจำนวนแรงงาน
ในภาคเกษตรกรรม
ที่ทำงานมากกว่า 20 ชม./สัปดาห์
จำแนกตามช่วงอายุ
พ.ศ. 2533–2552

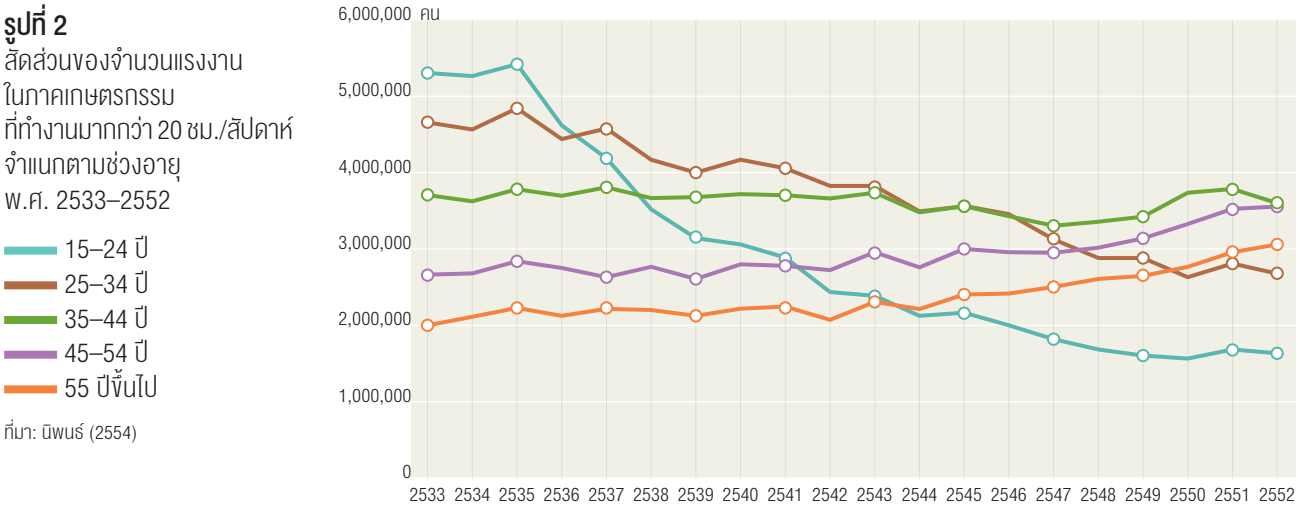

ที่มา: นิพนธ์ (2554)

ในด้านการบริโภค ชนบทไทยมีความใกล้เคียงกับเมืองมากขึ้น เงินออมของครัวเรือนที่เคยใช้ลงทุนในภาคเกษตรกลับมาเป็นการลงทุนร่วมกันด้านการบริโภค เพราะสมาชิกครัวเรือนไม่ได้ทำเกษตรร่วมกันเหมือนเดิมแล้ว เกษตรกรที่มีฐานะจะมีเครื่องใช้ไฟฟ้า รวมทั้งเครื่องซักผ้า รถยนต์ มอเตอร์ไซค์ ชนบทจึงเป็นตลาดใหญ่ของสินค้าอุปโภคบริโภค และโดยมีสื่อโทรทัศน์เป็นตัวการสำคัญในการเชื่อมโยงโลกภายนอก และต่อทัศนคติที่มีต่อการเลือกบริโภค ต่อสังคม และการเมือง ในยามค่ำคืน ชีวิตครอบครัวชนบทกับในเมืองแทบจะไม่แตกต่างกัน เพราะต่างก็อยู่กับหน้าจอโทรทัศน์เหมือนกัน

คนในชนบทอาศัยอยู่ในชนบทก็จริง แต่ไปทำงานในเมืองมากขึ้น ทั้งไปเช้าเย็นกลับ และไปเป็นช่วงฤดูกาลเพื่อขายแรงงาน และหาอาชีพที่มีรายได้เป็นเงินสดในเมือง คนในเมืองก็ออกมาในชนบทมากขึ้น เพื่อค้าขาย ท่องเที่ยว และบริการ การปฏิสัมพันธ์นี้ทำให้คนชนบทมีความคาดหวังในชีวิตที่แตกต่างไปจากเดิม

คนจนในชนบทมักเป็นเกษตรกรไร้ที่ดิน ซึ่งต้องรับจ้างและไม่มีงานทำทั้งปี หรือไม่มีงานทำทุกวัน ต้องออกไปขายแรงงานในเมือง เป็นคนชราที่เลี้ยงดูบุตรหลานที่พ่อแม่ไปทำงานต่างจังหวัดหรือเป็นคนชราที่ไม่มีผู้ดูแล การร่อยหรอของทรัพยากรธรรมชาติทำให้อาหารการกินจากธรรมชาติไม่สมบูรณ์อีกต่อไป ต้องซื้อหาอาหารรับประทาน เนื่องจากขณะนี้เกษตรกรไทยมีอายุเฉลี่ยประมาณ 40–50 ปี อีก 20 ปีต่อจากนี้คนเหล่านี้ต้องพึ่งสวัสดิการผู้สูงอายุซึ่งไม่เพียงพอต่อการยังชีพ (*จามะรี เชียงทอง, 2557*)

ที่ดินในชนบทกลายเป็นปัจจัยที่มีราคา โดยเฉพาะที่ดินที่มีแหล่งน้ำ มีทิวทัศน์สวยงาม และถูกถือครองโดยคนในเมืองและชาวต่างชาติ ที่ดินที่ชาวบ้านเคยร้องขอเอกสารสิทธิ์อย่างต่อเนื่องยาวนานแล้วไม่ได้ แต่เมื่อมีการเปลี่ยนมือก็กลับมีเอกสารสิทธิ์ได้ (*จามะรี เชียงทอง, 2557*)

คนจนจึงยังต้องอาศัยที่ “**ป่า**” เป็นจำนวนมาก แม้ผู้ใช้ที่ป่าและเกษตรกรจะไม่ใช่คนจนเสมอไป แต่เกษตรกรไร้ที่ดินเป็นคนจนอย่างแน่นอน นโยบายแจกที่ดินให้แก่เกษตรกรก็ไม่แน่ว่าจะถึงมือคนจนเสมอไป หรือถึงแม้จะถึงมือคนจนก็อาจรักษาไว้ไม่ได้ เพราะการทำเกษตรในที่จัดสรรของรัฐที่มีความอุดมสมบูรณ์เริ่มหมดลง ปัญหาที่ดินจึงยังเป็นปัญหาดินพอกหางหมูที่คอยการแก้ไข การปฏิรูปที่ดินจึงจะเป็นจุดเปลี่ยนประเทศไทยที่สำคัญ

ในอนาคตจำนวนเกษตรกรคงลดลง เนื่องจากการเคลื่อนย้ายออกของคนหนุ่มสาวและสินค้าเกษตรราคาถูกจากเพื่อนบ้านจะทะลักเข้ามาตามแนวตะเข็บชายแดนมาแข่งขันกับสินค้าเกษตรไทยที่แพงกว่า

เกษตรพันธสัญญาจะกลายเป็นแนวทางหลักของการทำเกษตรของไทย ซึ่งเป็นคุณต่อเกษตรกรในด้านการลดความเสี่ยงด้านการตลาด แต่เนื่องจากบริษัทผู้ให้เทคโนโลยีและพันธุ์ยังมีสมรรถนะแตกต่างกัน เกษตรกรยังเป็นผู้รับภาระความเสี่ยงด้านเทคโนโลยีและความเสี่ยงจากโรคและภัยพิบัติ (*เบญจพรรณ เอกะสิงห์, จิรวรรณ กิจชัยเจริญ และพรสิริ สืบพงษ์สังข์, 2557*) แนวโน้มเกษตรกรผู้ต้องการเข้าสู่พันธสัญญาจะลดลง หากรัฐยังไม่มีระบบตรวจสอบ คุ้มครองด้านเทคโนโลยีและระบบประกันจากภัยธรรมชาติ

ปัญหาของคนชนบทจึงเริ่มซับซ้อนมากขึ้น เกี่ยวพันกับโลกภายนอกในหลายมิติมากขึ้น

อนาคตของชีวิตชนบทยังคงเกี่ยวพันกับคุณภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างแยกกันไม่ได้ แต่การเข้าไปของอุตสาหกรรมแปรรูปก็ดี อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่ใช้สารเคมี หรือแม้แต่โรงเลี้ยงสัตว์ขนาดใหญ่ โรงไฟฟ้า ทำให้คุณภาพชีวิตในชนบทเปลี่ยนไปเพราะการอุบัติขึ้นของโครงการต่าง ๆ ที่ควรผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของคนท้องถิ่นยังมีน้อย ■

38%

ของประชากรไทย 67 ล้านคน
อยู่ในภาคการเกษตร

มีมูลค่าการส่งออกสินค้า
เกษตร เป็นลำดับที่

15

ของโลก

เกษตรไทย: โฉมหน้าใหม่ แต่นโยบายเก่า

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 ราคาอาหารและสินค้าเกษตรได้เพิ่มสูงขึ้นหลังจากซบเซามาหลายทศวรรษ แสดงถึงแนวโน้มขาขึ้นของราคาพืชผลเกษตรเนื่องจากทั่วโลกมีความต้องการอาหารและสินค้าเกษตรในปริมาณที่เพิ่มขึ้น เพื่อสนองตอบต่อจำนวนประชากรโลกที่เพิ่มปริมาณมากขึ้นและการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินจากพืชอาหารเป็นพืชอื่น ๆ และการใช้ประโยชน์ประเภทอื่นอาจกล่าวได้ว่า ภาคเกษตรกำลังกลับเข้ามาเป็นภาคเศรษฐกิจที่ทรงพลังอีกครั้ง ถ้านโยบายสาธารณะของรัฐไม่ทำลายศักยภาพด้านเกษตรของไทยไปเสียก่อน

การที่ร้อยละ 38 ของแรงงานไทยที่ยังคงอยู่ในภาคการเกษตรนี้ อาจจะสร้างมายาคติว่า การเกษตรเป็นภาคเศรษฐกิจที่ล้าหลัง ที่จริงแล้วภาคเศรษฐกิจนี้นอกจากจะมีการขยายพื้นที่เพาะปลูก การพัฒนาระบบชลประทาน และการยกระดับประสิทธิภาพของการผลิต เพื่อผลิตให้พอเพียงกับการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรของไทยแล้ว ยังสามารถผลิตเพื่อสามารถส่งออกของข้าวเป็นลำดับ 1 จนถึงปี 2554 มูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรของประเทศไทยเป็นลำดับที่ 15 ของโลก อันดับหนึ่งคือ สหรัฐอเมริกา รองลงมาคือ เนเธอร์แลนด์ และเยอรมนี อันดับ 4 คือ บราซิล อันดับ 7 คือ จีน ดังนั้นถึงแม้ประเทศไทยจะไม่ใช่มหาอำนาจด้านเกษตรของโลกอย่างที่มีนักการเมืองบางท่านเข้าใจ แต่เมื่อจำเพาะเจาะจงลงไปยังสินค้าเกษตรบางชนิด เช่น ข้าว ยางพารา สัตว์น้ำ สัตว์ปีก ฯลฯ ประเทศไทยติดอันดับต้น ๆ ของโลก รวมทั้งเป็นแหล่งดูดซับแรงงานจากภาคการผลิตอื่นในช่วงที่ประเทศไทยเผชิญกับวิกฤตทางเศรษฐกิจอีกด้วย (*เบญจวรรณ ฤกษ์เกษม, 2557*)

เมื่อพิจารณาเป็นรายผลผลิตแล้วจะพบว่าข้าวยังมีมูลค่าสูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ 30 ของผลผลิตทางการเกษตรโดยรวมทั้งหมด ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตด้วยการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ และการเพิ่มคุณภาพ

30%

ของมูลค่าผลผลิต
ทางการเกษตร
โดยรวมทั้งหมด คือ ข้าว

ของผลผลิตด้วยข้าวหอม สำหรับพืชไร่นั้นมีมูลค่าคิดเป็นร้อยละ 35 ของผลผลิตรวม พืชไร่ที่สำคัญคือ ยางพารา น้ำตาล และมันสำปะหลังก็ปลูกเพื่อส่งออกในรูปวัตถุดิบไปให้ประเทศจีนเป็นสำคัญ จนแทบจะกลายเป็นอาณานิคมด้านวัตถุดิบเกษตรของจีนไปแล้ว ในขณะที่ไทยเองก็นำเข้าสินค้าอาหารแปรรูปนานาชนิดจากจีน

ลักษณะของการทำการเกษตรที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันอาจแยกได้เป็น 3 ลักษณะคือ 1) การเกษตรเชิงอุตสาหกรรม 2) การเกษตรเชิงอนุรักษ์ และ 3) เกษตรดั้งเดิม โดยแบบแรกจะมีลักษณะการทำการเกษตรเชิงพาณิชย์แบบเข้มข้น ทั้งจำนวนเครื่องจักร การจ้างเหมาและเทคโนโลยี เป็นการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดขนาดใหญ่ จึงมุ่งให้การดำเนินการสามารถเผชิญกับแข่งขันจากผู้ผลิตรายอื่นได้เป็นสำคัญ ดังนั้นการผลิตแบบนี้จึงมักจะให้ความสำคัญน้อยกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพ ในทางตรงกันข้าม การเกษตรเชิงอนุรักษ์มักจะมุ่งไปที่ความยั่งยืนของการผลิต โดยคำนึงถึงผลกระทบที่จะมีต่อสภาพแวดล้อมเป็นสำคัญ จึงพยายามที่จะจำกัดการใช้สารเคมีทางการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นปุ๋ยหรือยาฆ่าแมลง ทำให้ปริมาณการผลิตไม่สามารถทำได้มากเท่ากับการผลิตแบบแรก จึงตอบสนองต่อการบริโภคของตลาดเฉพาะกลุ่มเท่านั้น ส่วนแบบที่สามคือ เกษตรดั้งเดิมที่ผลผลิตต่ำ แต่ต้นทุนสูง คือทำไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน มักเป็นเกษตรในเขตน้ำฝนและดินเค็ม

อนาคตเกษตรไทยจะประกอบไปด้วย 2 องค์ประกอบหลัก หนึ่ง ภาคเกษตรเชิงพาณิชย์ที่ใช้เทคโนโลยีสูงทำมาค้าขายแข่งขันในตลาดโลก ซึ่งมักจะเป็นบริษัทใหญ่ต้องมีแบรนด์ บริษัทเหล่านี้มีเกษตรกรที่มีพันธสัญญาเป็นซัพพลายเออร์ และส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรเก่ง หรือ Smart farmers มีทุน มีความรู้ และใช้เครื่องจักรกลการเกษตร และส่งออกสินค้าที่มี Carbon footprint อัตราการใช้น้ำ และ Food miles ต่ำ ปัญหาของภาคส่วนนี้ก็คือ จะทำอย่างไรให้มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด เสาหลักที่สองนั้นเป็นเกษตรรายย่อยแต่รวมกันแล้วเป็นสีสันของประเทศ เป็นกลุ่มเกษตรรายย่อยที่ทำกิจกรรมเกษตรสอดคล้องกับการอนุรักษ์ระบบนิเวศน์ เป็นเกษตรที่ซัพพลายตลาดจำเพาะ (Niche market) ที่เราเรียกว่า ฟาร์มชีวภาพบ้าง เกษตรอินทรีย์ เกษตรแบบผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรพอเพียง ฯลฯ การทำเกษตรของกลุ่มนี้มีความสำคัญในด้านความหลากหลายทางชีวภาพ การอนุรักษ์พันธุกรรมท้องถิ่น การอนุรักษ์ภูมิทัศน์ชนบทไทย การทำเกษตรของกลุ่มนี้ต้องมีความประณีต อาศัยการจัดการหลายระดับหลายพืชและอาจจะรวมถึงสัตว์ในพื้นที่เดียวกัน ประเด็นนโยบายสาธารณะก็คือ รัฐต้องใช้นโยบายที่แตกต่างกันสำหรับเกษตรกร 2 กลุ่ม เพราะแต่ละกลุ่มต้องการการสนับสนุนต่างกัน

ในช่วงนี้จนกระทั่งอีก 20 ปี ข้างหน้า เกษตรกรรายย่อยในเขตน้ำฝน ดินเค็ม ฯลฯ ซึ่งเป็นการเกษตรที่ทำไม่พอกิน ไม่คุ้มขาย จะค่อย ๆ ทยอยออกจากภาคเกษตรไปทำอาชีพอื่น หรือค่อย ๆ เกษียณออกไป โดยไม่มีหลักประกันใด ๆ กลายเป็นเกษตรกรสูงวัยและยากจน เพราะถ้าภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ ไม่เติบโตและขาดสวัสดิการคนกลุ่มนี้จำนวนมากก็จะไม่มีที่ไปและกลายเป็นปัญหาทางสังคมและการเมืองในที่สุด

รัฐควรนำงบประมาณมาพัฒนาวิจัยและพัฒนา R&D เกษตร โดยเฉพาะให้กลุ่มเกษตรนิเวศน์ และนำมาโอบอุ้มเกษตรกรชายขอบ ที่จะต้องเปลี่ยนจากการทำเกษตรเป็นอาชีพอื่น ๆ หรือลงทุนในสาธารณูปโภคที่ก่อให้เกิดอาชีพใหม่ในท้องถิ่นได้ แทนที่จะเอาเงินหลายแสนล้านไปโอบอุ้มนโยบายจำนำข้าวที่ไร้ผล ซึ่งเป็นการโอบอุ้มให้เกษตรกรอยู่ได้เพราะอาศัยราคาที่ผู้เสียภาษีชาวไทยเป็นผู้อุดหนุนให้สูงกว่าราคาในตลาดโลก

ในอนาคต เกษตรเชิงอุตสาหกรรมจะยังคงมีความสำคัญอยู่และเป็นเสาหลักค้ำยัน “**ครัวของโลก**” โดยจะมีปรากฏการณ์ของการที่บริษัทใหญ่ควบรวมและขยายกิจการมากขึ้นเพื่อสร้างความได้เปรียบจากขนาด และกลุ่มปศุสัตว์จะให้ความสำคัญมากขึ้นกับการลงทุนด้านการควบคุมโรคระบาดและความปลอดภัยของอาหาร ทั้งนี้เกษตรเชิงอุตสาหกรรมขนาดกลางและเล็ก และเกษตรกรที่อยู่ในระบบพันธสัญญากับบริษัทขนาดใหญ่อาจลดจำนวนลง หากรัฐไม่เข้ามาช่วยเหลือด้านความเป็นธรรมและการกระจายความเสี่ยง (*เบญจพรรณ เอกะสิงห์, จิรวรรณ กิจชัยเจริญ และพรสิริ สืบพงษ์สังข์, 2557*) ในส่วนของเกษตรเชิงอนุรักษ์ซึ่งมีจุดแข็งที่ความหลากหลาย

ของรูปแบบและการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมนั้น นอกจากจะสามารถพัฒนาเป็นอาชีพที่สร้างรายได้เพียงพอแก่เกษตรกรที่มุ่งมั่นในวิถีแบบนี้แล้ว ยังช่วยสร้างทางเลือกให้กับผู้บริโภคในตลาดเฉพาะอีกด้วย และมีความสำคัญในแง่ของการสร้างความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนผู้ผลิตและของประเทศโดยรวมด้วยเช่นกัน (*เบญจวรรณ ฤกษ์เกษม, 2557*)

นโยบายสาธารณะที่กระตุ้นการผลิตของการเกษตรเชิงอุตสาหกรรม ดังเช่นโครงการรับจำนำข้าวนั้น สร้างผลกระทบที่ร้ายแรงทั้งในเรื่องของการใช้ปุ๋ยและสารกำจัดศัตรูพืชแบบเข้มข้น ส่งผลเสียต่อสภาพแวดล้อม และมีแนวโน้มทำให้เกษตรกรสูญเสียความสามารถในการแข่งขันระยะยาวอีกด้วย นโยบายที่จำเป็นสำหรับภาคเกษตร ไม่ใช่นโยบายจำนำหรือประกันราคาข้าว แต่เป็นนโยบายสาธารณะที่ดีที่ช่วยให้มีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน ซึ่งเป็นรากฐานของระบบเกษตร และนโยบายวิจัยและพัฒนาที่ไม่จำเป็นจะต้องเน้นแต่พืชหลัก เพราะอาจจะทำให้พลาดโอกาสจากพืชรองที่อาจเป็นเพียงม้านอกสายตาในปัจจุบันแต่เป็นดาวรุ่งดวงใหม่ในอนาคต

อุตสาหกรรมไทย: ผ่านมาแล้วก็ผ่านไป?

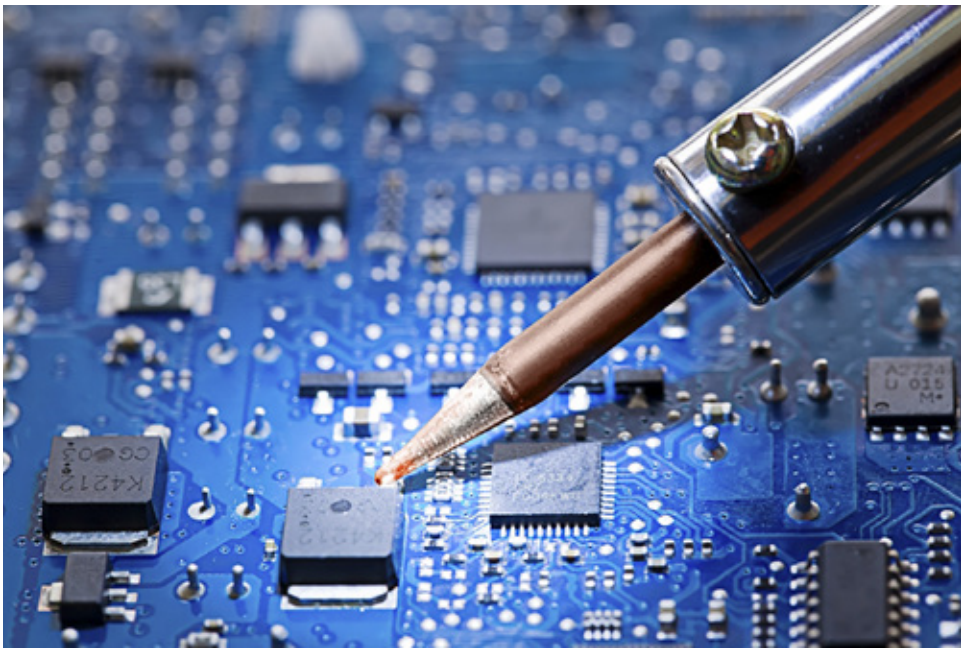

อุตสาหกรรมของไทยประสบความสำเร็จอย่างสูงในช่วงปลายต้นทศวรรษที่ 2530 ที่ได้พยายามที่จะปรับอุตสาหกรรมจากการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า ไปเป็นการส่งเสริมการส่งออกตามสูตร “**มองออกไป**” หรือ “**Outward looking**” ของธนาคารโลก อุตสาหกรรมส่งออกกลายเป็นภาคการผลิตที่เป็นดาวรุ่ง และความสำเร็จนี้เป็นที่มาของการขนานนามไทยว่า เป็นหนึ่งในแปดปาฏิหาริย์แห่งเอเชีย

อุตสาหกรรมไทยขยับชั้นเป็นปาฏิหาริย์ได้จากการอาศัยแรงงานฝีมือที่ประณีตและราคาถูก

นักลงทุนชาวต่างชาติมักชื่นชมความมีฝีมือดี (dextrous) ความมีวินัยและความสงบเสงี่ยมของแรงงานสตรีไทย อุตสาหกรรมส่งออกที่ใหญ่ที่สุดคือ ชิ้นส่วนคอมพิวเตอร์ แต่ในอุตสาหกรรมนี้ค่าแรงเป็นเพียงสัดส่วนน้อยนิดของราคาสินค้า อุตสาหกรรมส่งออกดาวรุ่งอื่น ๆ ล้วนแต่เป็นอุตสาหกรรมที่ต้องอาศัยแรงงานเข้มข้นจึงมีโอกาสย้ายฐานการผลิตเมื่อค่าแรงสูงขึ้น เช่น สิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม อัญมณี และเครื่องประดับ ฯลฯ ในปัจจุบัน อุตสาหกรรมการผลิตของไทยมีสัดส่วนถึงร้อยละ 34 ในจีดีพี นับว่าสูงที่สุดใน ASEAN และสูงกว่าเกาหลีใต้เสียอีก แต่โอกาสที่ภาคอุตสาหกรรมการผลิตจะเป็นหัวรถจักรที่ผลักดันการเติบโตของประเทศจะเริ่มลดลงตามลำดับ เนื่องจากปัญหาค่าแรงและคุณภาพแรงงาน ปัญหาพลังงาน และปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการผลิต

ความจำเป็นที่อุตสาหกรรมไทยต้องปรับตัวเพื่อรับกับค่าจ้างแรงงานไทยที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ เป็นมาตั้งแต่ก่อนวิกฤตต้มยำกุ้ง ในช่วงเศรษฐกิจบูมระหว่าง พ.ศ. 2534–2536 เป็นช่วงที่ค่าแรงเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่หลังจากวิกฤตต้มยำกุ้งค่าเงินบาทกลับอ่อนค่าอย่างรุนแรง และแรงงานข้ามชาติก็เข้ามาช่วยต่ออายุอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้นได้ชั่วระยะหนึ่ง

ในช่วงท้ายของทศวรรษที่แล้ว อุตสาหกรรมส่งออกไทยก็ประสบปัญหาเศรษฐกิจโลกตกต่ำ ทั้งสหรัฐอเมริกา และ EU การเผชิญกับการแข่งขันที่รุนแรงขึ้นเมื่อประเทศจีนและเพื่อนบ้านที่ได้ปฏิรูประบบเศรษฐกิจเข้าสู่ระบบการค้าเสรีภายใต้กรอบองค์กรการค้าโลกสามารถส่งออกได้โดยไม่ถูกจำกัดโควต้า รวมทั้งผลกระทบจากการขึ้นราคาพลังงาน ส่วนปัจจัยในประเทศ ได้แก่ รัฐประหาร มหาอุทกภัย ล่าสุดก็คือ การขึ้นค่าแรงขั้นต่ำเป็น 300 บาทต่อวัน และที่สำคัญที่สุดเมื่อก๊าซธรรมชาติในอ่าวไทยหมดลง ก็จะเกิดผลกระทบต่ออุตสาหกรรมไทยที่ใช้พลังงาน และอุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบจากก๊าซธรรมชาติต่อเนื่องเป็นลูกโซ่ การเติบโตของเศรษฐกิจไทยจะต้องหันไปอาศัยการขับเคลื่อนของภาคบริการ

ใน 20 ปีข้างหน้า ภาพของอุตสาหกรรมไทยจะเป็นภาพของการมีอุตสาหกรรมการผลิตหลัก ๆ ที่มีความต้องการในประเทศรองรับ เช่น วัสดุก่อสร้าง ยานยนต์ และอุตสาหกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโลจิสติกส์ อาหาร อุตสาหกรรมที่เคยใช้แรงงานเข้มข้นมาก เช่น เครื่องนุ่งห่ม เฟอร์นิเจอร์ เซรามิกส์ ฯลฯ ต้องปรับให้มีการออกแบบที่เป็นเอกลักษณ์ สร้างตลาดเฉพาะ และปรับปรุงการบริหารจัดการเชิงระบบ (Process upgrading) ที่เป็นการยกระดับด้วยตนเอง (Active upgrading) ด้วย ไม่ใช่ทำตามคำขอผู้ซื้อหรือผู้ว่าจ้างแบบตามใบสั่ง (Passive upgrading) ซึ่งการบริหารจัดการเชิงระบบ (Process upgrading) ต้องอาศัยทุน ความรู้ การจัดการ การมีส่วนร่วมของแรงงานทักษะที่ “**คิดเป็น**” การศึกษาปัญหาอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่มภายใต้แผนงาน นสธ. เสนอว่าถ้าจะกระตุ้นให้บริษัทไทยยกระดับเร็วขึ้นก็น่าจะต้องเก็บภาษีการใช้แรงงานข้ามชาติ (*อาชนัน เกาะไพบูลย์ และพิสุทธิ์ กุลธนวิทย์, 2554*)

ในปัจจุบันอุตสาหกรรมหลักที่มีการลงหลักปักฐานลึกกว่าอุตสาหกรรมอื่น ๆ คือ อุตสาหกรรมยานยนต์ เพราะญี่ปุ่นได้ย้าย SMI (Small and Medium Industry) มาไทย ประเทศไทยนับเป็น Hub หนึ่งของการผลิตยานยนต์ในเอเชีย โดยมีผลิตภัณฑ์ที่เป็น Niche ตามทิศทางที่รัฐบาลได้กำหนดไว้ เนื่องจากไทยยังเป็นประเทศที่ทำเกษตรกรรมมาก จึงมีการสนับสนุนการใช้รถกระบะเพื่อเกษตรกรรม และรถ Eco–car เพื่อใช้ในเมือง แต่ความไม่มั่นคงทางการเมืองของไทยทำให้ญี่ปุ่นไปสร้างฐานการผลิตยานยนต์ใหม่ในอินโดนีเซีย จะเห็นได้ว่าบริษัทต่างประเทศสามารถย้ายออกจากประเทศไทยได้เสมอ รวมไปถึงผู้ผลิตชิ้นส่วนใน Supply chain ทั้งหมดด้วย

ในปี พ.ศ. 2556 การผลิตยานยนต์ในประเทศของไทยนั้นอยู่ในลำดับที่ 9 ของโลก ในขณะที่ขนาดของการผลิตรถปิ๊กอัพในประเทศไทยนั้นอยู่ในลำดับที่ 4 ของโลก โดยเฉลี่ยแล้วคนไทย 4 คนมีรถหนึ่งคัน และรถยนต์ต้องเปลี่ยนใหม่เพราะสึกหรอจากการใช้งานทุก ๆ 10 ปี ทำให้ตลาดในประเทศไทยรวมทั้งการส่งออกโดยเฉพาะไปยังประเทศเพื่อนบ้านยังจะโตได้อีก หากต้องการทำให้ไทยเป็นฐานการผลิตยานยนต์ต่อไป ต้องทำรถยนต์สำหรับตลาด Niche ที่มีคุณภาพ ถ้าหากรัฐบาลไทยสามารถโน้มน้าวให้รัฐบาลสหรัฐอเมริกายกเว้นภาษี (ร้อยละ 25) รถกระบะได้ ตลาดของอุตสาหกรรมรถยนต์ไทยจะมีโอกาสที่ดีขึ้น แต่หากรัฐบาลไทยอนุญาตให้จีนนำรถราคาถูกคุณภาพต่ำเข้ามาขายในประเทศ อุตสาหกรรมยานยนต์ที่เข้ามาจากประเทศอื่นก็อาจจะต้องจากไป (*ข้อมูลจากคุณวัลลภ เตียศิริ อดีตผู้อำนวยการสถาบันยานยนต์*)

ปัจจุบันประเทศไทยเป็นอุตสาหกรรมต้นน้ำของอุตสาหกรรมรถจักรยานยนต์ ตั้งแต่ออกแบบทำรถต้นแบบ แต่เครื่องยนต์ยังคงผลิตในประเทศญี่ปุ่น และเทคโนโลยีการประหยัดน้ำมัน ความปลอดภัย พลังงานในรูปแบบใหม่ยังเป็นการวิจัยของบริษัทแม่ที่อยู่ต่างประเทศ ถึงแม้โรงงานในประเทศไทยจะสามารถผลิตรถยนต์ได้ทั้งคันก็จริง แต่ก็ยังออกแบบและแก้ไขแบบไม่ได้

ผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์มีปัญหาขาดแคลนแรงงาน ทั้งกลุ่มไร้ฝีมือและกลุ่มมีทักษะ จึงต้องใช้แรงงานต่างด้าวเป็นส่วนใหญ่ แต่แรงงานเหล่านี้บางส่วนก็อาจแยกย้ายกลับประเทศของตนเมื่อประเทศเหล่านั้นเริ่มพัฒนาขึ้น ปัญหาอีกประการหนึ่งของอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ก็คือ ต้องใช้แรงงานจบมัธยมมากกว่าร้อยละ 70 แรงงานที่ต้องจบอาชีวะร้อยละ 20 และที่เหลือเป็นฝ่ายบริหารร้อยละ 10 ในอนาคตจะมีความต้องการผู้จบอาชีวะมากขึ้น ถึงแม้ว่าแรงงานทั้งหมดอาจจะเท่าเดิมหรือน้อยลง เพราะระบบการผลิตที่มี Labor productivity สูงจำเป็นต้องมีความรู้ทางเทคนิคมากขึ้น การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ในปี พ.ศ. 2558 จะทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานทักษะได้ง่ายและเสรี ซึ่งอาจจะเป็นตัวช่วยผ่อนคลายปัญหาของอุตสาหกรรมยานยนต์ได้บ้าง ■

กระแสโลกาภิวัตน์: พระเอกหรือผู้ร้าย

ในโลกของนักวิทยาศาสตร์ โลกาภิวัตน์ดูเหมือนจะเป็นลู่ทางของการสร้างโอกาสใหม่
ในโลกของนักสังคมศาสตร์บางสาขา โลกาภิวัตน์ดูเหมือนจะตกเป็นจำเลย
โลกาภิวัตน์ถูกกล่าวหาว่าเป็นช่องทางดูดเอาความมั่งคั่งไปสู่ประเทศร่ำรวย
ที่ก่อให้เกิดความล้มละลายทางเศรษฐกิจ

กระแสโลกาภิวัตน์: พระเอกหรือผู้ร้าย?

ผลพวงหนึ่งของการเปิดประเทศก็คือการได้รับอานิสงส์และโทษจากกระแสโลกาภิวัตน์

โลกาภิวัตน์ ในความหมายที่มีการกล่าวถึงโดยทั่ว ๆ ไปมากที่สุด คือ กระบวนการที่โลกและปัจเจกบุคคลถูกเชื่อมโยงเข้าหากัน โดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม ผ่านการค้า การลงทุน การถ่ายทอดเทคโนโลยี การเดินทาง/การท่องเที่ยว การย้ายถิ่น การสื่อสาร และการศึกษา

ในโลกของนักวิทยาศาสตร์ โลกาภิวัตน์ดูเหมือนจะเป็นลู่ทางของการสร้างโอกาสใหม่ การเข้าสู่ยุคเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นโอกาสของการถ่ายทอดวิทยาการแผนใหม่ เช่น ไบโอเทคโนโลยี นาโนเทคโนโลยี สำหรับผู้วางแผนและผู้บริหารการศึกษา โลกาภิวัตน์ไม่เพียงแต่เป็นแค่กระบวนการ แต่ยังจะกลายไปเป็นเป้าหมายอีกด้วย เพราะความสามารถในการเข้าสู่กระแสโลกจะทำให้ทันสมัย เกิดความเป็นสากล หรือเข้าสู่ความเป็นระดับโลก (World class) ได้

ในโลกของนักสังคมศาสตร์บางสาขา โลกาภิวัตน์ดูเหมือนจะตกเป็นจำเลย โลกาภิวัตน์ถูกกล่าวหาว่าเป็นช่องทางดูดเอาความมั่งคั่งไปสู่ประเทศร่ำรวยที่ก่อให้เกิดการล้มละลายทางเศรษฐกิจ หนี้สิน ความเหลื่อมล้ำ และความยากจนระดับรากหญ้า การเอารัดเอาเปรียบระหว่างประเทศและระหว่างผู้มีทุนและไม่มีทุน โลกาภิวัตน์เปิดโอกาสให้ผู้มีทุนและมีอำนาจมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ทำให้เกิดการย้ายแหล่งผลิตและแหล่งสะสมมลพิษไปยังประเทศด้อยพัฒนา (*มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด 2553 ใน กอบกุล รายะนาคร บรรณาธิการ*)

ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ มีกระแสย่อยที่จะมีผลกระทบต่อชีวิตคนไทยดังต่อไปนี้

บูรพาภิวัตน์

บูรพาภิวัตน์ เป็นคำศัพท์ที่ดูเสมือนจะล้อตามคำว่า โลกาภิวัตน์ (กรอบที่ 1) เป็นคำบัญญัติโดย ศ.ดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์ ในหนังสือเรื่อง "**บูรพาภิวัตน์**" (*2555*) ซึ่งเป็นการศึกษาภายใต้แผนงาน นสธ. ซึ่งชี้ให้เห็นว่าโลกตะวันออกจะกลับมารุ่งโรจน์และมีอำนาจนำอีกครั้งหนึ่งแล้ว

ความรุ่งโรจน์ของจีนไม่ใช่เรื่องใหม่ จีนเป็นประเทศที่มีจีดีพีสูงสุดในโลกมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 1 จนถึง ค.ศ. 1820 และมีจีดีพีคิดเป็นหนึ่งในสามของจีดีพีโลก (*Maddison 1998 อ้างใน Lin 2006*) การถดถอยของจีน หลังคริสต์ศตวรรษที่ 20 เกิดจากหลายปัจจัยภายใน แต่ปัจจัยหนึ่งที่ Justin Lin อดีตหัวหน้านักเศรษฐศาสตร์ของ World Bank ที่เป็นชาวจีนเห็นว่าเป็นปัจจัยสำคัญ (และน่าที่จะเป็นบทเรียนของไทย) ก็คือการพัฒนานวัตกรรม ก่อนการปฏิวัติอุตสาหกรรม นวัตกรรมเป็นเรื่องของประสบการณ์ และเกิดขึ้นโดยไม่มีระบบ ซึ่งจีนที่มีประชากรมากก็จะได้เปรียบประเทศอื่น ๆ แต่เมื่อยุโรปเริ่มออกจากยุคมืดเข้าสู่ยุควิทยาศาสตร์ และสู่การปฏิวัติอุตสาหกรรม นวัตกรรมเปลี่ยนจาก Experience–based เป็น Science–cum–experiment based แต่แรงจูงใจของการศึกษาจีน (ที่เน้นท่องจำเพื่อไปสอบจอหงวน) ไม่เปิดโอกาสให้มีการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง ทำให้ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของจีนและความเจริญเติบโตถดถอยลงในที่สุด

ต่อมาการปฏิรูปทางเศรษฐกิจของจีนตั้งแต่ พ.ศ. 2521 ทำให้จีนผงาดขึ้นมาเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจใหม่ ในปี พ.ศ. 2557 จีนมีขนาดเศรษฐกิจเป็นที่ 2 ของโลกรองจากสหรัฐอเมริกา มีเงินตราสำรองระหว่างประเทศสูงที่สุดในโลก และมีการออกไปลงทุนต่างประเทศสูงที่สุด

แม้จีนจะเป็นประเทศหลัก แต่ไม่ใช่ประเทศเดียวในเอเชียที่จะเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลก ยังมีอินเดียที่กำลังมุ่งสู่ตะวันออก ในหนังสือเล่มที่ 2 ภายใต้โครงการเรื่อง “**จีนมุ่งลงใต้อินเดียมุ่งตะวันออก**” ศ.ดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์ ได้ชี้ให้เห็นว่าการเคลื่อนเข้าสู่ประเทศเพื่อนบ้านทางตะวันออกนั้น ไม่เพียงแต่เป็นยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจ แต่ยังเป็นยุทธศาสตร์ความมั่นคงของอินเดียอีกด้วย

การกลับมาอีกครั้งของตะวันออกเกิดขึ้นจากทั้ง (1) ปัจจัยภายนอก คือ การเสื่อมถอยของมหาอำนาจเก่าของโลกโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา อันเนื่องมาจากยุทธศาสตร์ที่ผิดพลาดในการทำสงคราม ซึ่งมีความยืดเยื้อไม่จบสิ้นและต้องสูญเสียทรัพยากรมหาศาล ในขณะที่ญี่ปุ่นและยุโรปก็ถูกกัดกร่อนด้วยภาวะชะงักงันอย่างต่อเนื่องทางเศรษฐกิจ และ (2) ปัจจัยภายในตะวันออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสำเร็จของประเทศจีน ในการพัฒนาเศรษฐกิจให้ก้าวกระโดดโดยใช้เวลาเพียงช่วง 3 ทศวรรษเท่านั้น ซึ่ง ศ.ดร.เอนก ได้ยกให้จีนเป็น “**หัวขบวนรถด่วนสายบูรพา**” ในขณะที่อินเดีย บราซิล เม็กซิโก อาหรับ ตะวันออกกลาง และยุโรป นั้นก็ล้วนถูกจับตามองในฐานะตลาดใหม่ (Emerging market) ที่ระดับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นทั้งแหล่งที่เงินลงทุนจะไหลไปและเป็นตลาดสินค้าที่โตวันโตคืน

ประเด็นของบูรพาภิวัตน์ที่สำคัญสำหรับไทยในความเห็นของ ศ.ดร.เอนก ก็คือ ในยุคบูรพาภิวัตน์ภูมิรัฐศาสตร์มีความสำคัญมาก บูรพาภิวัตน์จะทำให้เกิดขั้วอำนาจใหม่หลายขั้วในเอเชีย และไทยอยู่ในจุดที่จะสามารถสร้างความได้เปรียบได้เต็มที่และใช้อาเซียนรวมเป็นกลไกต่อรองสำคัญ แต่คนไทยจะต้องเปลี่ยนวิธีคิดใหม่ (กรอบที่ 1)

กรอบที่ 1 บูรพาภิวัตน์กับวิธีคิดใหม่

“ในทางภูมิรัฐศาสตร์ ประเทศไทยเป็นจุดเชื่อมสองฟากฝั่งมหาสมุทรอินเดียและแปซิฟิก...การเติบโตของจีนและอินเดีย รวมทั้งตะวันออกกลางนั้น คือโอกาสสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศไทย จะบริหารจัดการโอกาสนี้อย่างไร เพื่อให้เศรษฐกิจของเราเติบโตอย่างก้าวกระโดด...ภาคอีสานและภาคเหนืออยู่ใกล้ชิดกันมาก หากทำอีสานและเหนือให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ เชื่อมเข้ากับยูนนานและเมืองจุงกิง (ฉงชิ่ง) ของจีน ก็อาจพลิกเปลี่ยนสถานะของสองภูมิภาคนี้ให้เป็นศูนย์กลางการเติบโตทางเศรษฐกิจที่สำคัญได้...ภาคใต้ก็เช่นเดียวกัน เช่น หากมองเห็นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีแต่ผู้ก่อการร้ายลอบวางระเบิด ลอบสังหารเจ้าหน้าที่บ้านเมือง ก็เท่ากับจมอยู่กับปัญหาเรื่องความมั่นคง แต่หากเชื่อมโยงสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้ากับการลงทุนของกลุ่มประเทศมุสลิมตะวันออกกลาง ก็อาจเปลี่ยนความขัดแย้งให้กลายเป็นโอกาสทางเศรษฐกิจไปได้ และยังอาจมองไปถึงการเชื่อมโยงภูมิภาคนี้ทั้งหมดลงสู่ทางใต้เชื่อมต่อเข้ากับมาเลเซียและอินโดนีเซียได้ด้วย...เราควรคิดใช้ทะเลอันดามัน เพื่อสร้างสมุทรานุภาพให้มากขึ้นเช่นกัน แทนที่จะสนใจแค่อ่าวไทย...ยิ่งไปกว่านั้น อาจปรับเปลี่ยนท่าที โลกทัศน์ และนโยบายที่มีกับเพื่อนบ้านเสียใหม่ เลิกมองว่าพม่าเป็นเผด็จการ ลาว กัมพูชา ล้าหลังกว่าเรา เวียดนามกำลังรุกไล่ตามติดส่วนมาเลเซีย สิงคโปร์นั้นเป็นคู่แข่ง อินโดนีเซียใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ เป็นต้น ซึ่งการคิดแบบนี้ไม่เกิดประโยชน์อะไร แต่ควรมองว่าเพื่อนบ้านทุกประเทศเป็นโอกาสทางเศรษฐกิจของเรา...อาจต้องคิดเสียใหม่ว่าปัญหาเศรษฐกิจของประเทศนั้น บางทีไม่อาจแก้ได้ด้วยปัจจัยภายในประเทศ หากต้องใช้ปัจจัยภูมิ–เศรษฐศาสตร์ และภูมิ–รัฐศาสตร์ใหม่ในยุคบูรพาภิวัตน์ ซึ่งเป็นปัจจัยนอกประเทศมาแก้ไขต่างหาก นี่คือการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจที่จำเป็น”

ที่มา: ตัดตอนจาก เอนก เหล่าธรรมทัศน์. 2554. “บูรพาภิวัตน์ ภูมิ–รัฐศาสตร์และเศรษฐกิจโลกใหม่” น. 271–273.

แต่ประเด็นสำคัญของบูรพาภิวัตน์ที่จะมีผลต่อชีวิตคนไทยจะเกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายของประชากรในเขตอิทธิพลบูรพาภิวัตน์จะสูงขึ้นมาก ผ่านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว ดังปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วในประเทศไทย ดังนั้น โอกาสที่จะเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมขนานใหญ่ก็จะเกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง และการเข้ามาของจีนและอินเดียจะไม่เหมือนการเข้ามาแบบตะวันตก ที่ใช้กลไกบรรษัทข้ามชาติ แต่จะเป็นการไหลซึมเข้ามาผสมผสานทุกระดับ ตั้งแต่ระดับรากหญ้า ทั้งในด้านการลงทุน (ผ่านการสมรส) การค้าการบริการ ซึ่งอาจก่อให้เกิดการผสมผสานด้านวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจครั้งใหม่ และอาจจะขนานใหญ่ที่ให้ทั้งผลบวกและผลลบ นอกจากการเคลื่อนย้ายบุคคลแล้ว ยังมีผลของการเคลื่อนย้าย เช่น เชื้อโรค พาหะต่าง ๆ วัชพืชที่ติดมาจากการขนส่งและสินค้า ฯลฯ ผลสุทธิขึ้นอยู่กับความสามารถที่จะรับมือและผสมผสานจุดเด่นเชิงวัฒนธรรม (ซึ่งไทยก็เคยซึมซับมาได้โดยตลอด) และการควบคุมกำกับผลเสียอย่างมีประสิทธิผล ■

AEC และ Connectivity Hub

ปัจจุบันการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคต่าง ๆ เป็นวิธีการสร้างโอกาส อำนาจต่อรอง และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางการค้า การลงทุน เพื่อผลประโยชน์ทางความมั่นคง เศรษฐกิจ เช่น กลุ่มประเทศในยุโรปได้รวมกลุ่มเป็นสหภาพยุโรป (EU) และในกลุ่มประเทศอเมริกาเหนือ ได้รวมกลุ่มเป็นเขตการค้าเสรีในภูมิภาคอเมริกาเหนือ (NAFTA) เป็นต้น การค้า (*กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ, 2553*) ทำให้ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตระหนักว่า คงไม่สามารถแข่งขันกับกลุ่มประเทศที่กล่าวมาแล้วข้างต้น และคงไม่สามารถมีอำนาจต่อรองกับกลุ่มมหาอำนาจ

จึงได้ร่วมมือกันก่อตั้งสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN) ก่อตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 เพื่อเสริมความเข้มแข็งของกลุ่มเศรษฐกิจในภูมิภาค ซึ่งในปี พ.ศ. 2557 จะมีอายุครบ 47 ปี

ความร่วมมือของอาเซียนได้ก้าวหน้าขึ้นมาตามลำดับ ในปี พ.ศ. 2535 ได้เกิดแนวคิดการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน หรือ ASEAN Free Trade Area (AFTA) ในเวลาต่อมาที่ประชุมสุดยอดอาเซียน (ASEAN Summit) ในปี พ.ศ. 2546 ได้เห็นชอบให้อาเซียนกำหนดทิศทางการดำเนินการ เพื่อมุ่งไปสู่การเป็นประชาคมอาเซียน (AC) ซึ่งมีลักษณะทั้งคล้ายและแตกต่างกับประชาคมยุโรป หรือ European Union (EU) (กรอบที่ 2) โดยจะประกอบด้วย 3 เสาหลัก ได้แก่ ประชาคมการเมืองความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political–Security Community: ASC) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) และประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio–Cultural Community: ASCC)

กรอบที่ 2 เปรียบเทียบประชาคมยุโรป (European Union) กับอาเซียน (ASEAN)

	European Union	*ASEAN*
การรวมกันเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว		
1. การค้าขายสินค้า		
• *ภาษีการค้าในกลุ่ม*	*ลดอัตราภาษีเป็น 0%*	*ลดอัตราภาษีเป็น 0%*
• *การค้านอกกลุ่ม*	*ทุกประเทศในกลุ่มใช้อัตราภาษีเดียวกัน*	*แต่ละประเทศสมาชิกใช้อัตราภาษีที่ตนกำหนด*
2. การค้าบริการ	*สัดส่วนการลงทุนของผู้ประกอบการจากประเทศสมาชิก 100%*	*สัดส่วนการลงทุนของผู้ประกอบการจากประเทศสมาชิก 70%*
3. การเคลื่อนย้ายแรงงาน	*เคลื่อนย้ายได้อย่างอิสระ*	*เคลื่อนย้ายได้เฉพาะแรงงานมีฝีมือ*
แง่มุมอื่น ๆ	• *ใช้หน่วยเงินเดียวกัน* • *มีธนาคารกลางยุโรป (ECB)* • *มีองค์กรที่มีอำนาจเหนือกว่าประเทศสมาชิก*	• *ใช้หน่วยเงินของแต่ละประเทศ* • *มีกระบวนการปกครองระหว่างกันแต่ก็ไม่ชัดเจนว่ามีอำนาจเหนือประเทศสมาชิกเพียงใด*

ที่มา: ปรับปรุงจากวารสาร Insight โดย Economic Intelligence Center ธนาคารไทยพาณิชย์ (กุมภาพันธ์ 2554) อ้างใน จักรี 2557

ในปัจจุบันประเทศสมาชิกในอาเซียนประกอบด้วย กลุ่มประเทศอาเซียนเดิม 6 ประเทศ คือ ประเทศไทย มาเลเซีย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และบรูไน กับกลุ่มประเทศสมาชิกใหม่ ประกอบด้วย กัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม มีประชากรรวมกันกว่า 600 ล้านคน หรือประมาณ 1 ใน 10 ของประชากรโลก มีจีดีพีรวมเกือบ 30,000 ล้านบาท การร่วมมือกันจะทำให้เกิดเขตเศรษฐกิจที่มีศักยภาพมหาศาล (*ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย, 2553*) และสถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์ ประมาณการว่า ในปี พ.ศ. 2570 อาเซียนรวมกันจะมีขนาดตลาดชนชั้นกลางอยู่ประมาณ 100 ล้านคน (*Maesinsee n.d.*) AEC ยังเพิ่มโอกาสให้ไทยได้ชัพพลายด้านพลังงานและแรงงานทักษะอีกด้วย และเป็นเวทีเจรจาปัญหาสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดน

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ไม่ได้เป็นเพียงการเปิดเสรีทางการค้า (Trade liberalization) เท่านั้น หากแต่เป็นการผนึกรวมกัน (Economic integration) ของกิจกรรมทางเศรษฐกิจในกลุ่มอาเซียนเข้าร่วมกัน ครอบคลุมตั้งแต่การเปิดเสรีและการเคลื่อนย้ายทุน การให้บริการ การเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือ ความสอดคล้องกันของกฎระเบียบและพิธีศุลกากร มาตรฐานสินค้า และนโยบายทางเศรษฐกิจการเปลี่ยนแปลงนี้ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงที่เพิ่งเกิดขึ้น เพราะการเปลี่ยนแปลงด้านการเปิดเสรีทางการค้าได้เกิดขึ้นแล้ว เช่น การลดพิกัดอัตราภาษีศุลกากร (Tariff) ระหว่างกัน โดยเฉพาะระหว่างกลุ่มประเทศอาเซียนเดิมได้ลดอัตราภาษีระหว่างกันเสร็จสิ้นเกือบสมบูรณ์แล้ว (*สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, เสาวรัจ รัตนคำฟู, สุนทร ตันมันทอง และพลอย ธรรมาภิรานนท์, 2555*) แต่การเปิดเสรีด้านบริการนี้มิได้มีข้อผูกพันทางกฎหมายเป็นเพียงแผนที่ทางเดิน (Road map) ที่มีทิศทางและเป้าหมายชัดเจนขึ้นเท่านั้น (*เดือนเด่น นิคมบริรักษ์ และวีรวัลย์ ไพบูลย์จิตต์อารี, 2555*)

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 ในเบื้องต้นจะเป็นการเปิดเสรีและการบริการ 11 สาขา (Priority sectors) ได้แก่ การท่องเที่ยว การบิน ยานยนต์ ผลิตภัณฑ์ไม้ ผลิตภัณฑ์ยาง สิ่งทอ อิเล็กทรอนิกส์ สินค้าเกษตร ประมง เทคโนโลยีสารสนเทศ และสุขภาพ

ประเด็นนโยบายที่สำคัญก็คือ ขีดความสามารถของภาคบริการไทยต่ำกว่าภาคการผลิตมาก และประสิทธิภาพของแรงงานในภาคบริการของไทยก็ค่อนข้างต่ำ เมื่อเทียบกับสิงคโปร์และมาเลเซีย เท่าที่ผ่านมารัฐบาลไทยให้ความสำคัญกับการผลิตโดยเฉพาะเพื่อการส่งออกมากกว่าภาคบริการ รัฐบาลไทยจึงต้องให้ความสนใจในการพัฒนาภาคบริการ และการปรับปรุงนโยบายส่งเสริมให้ต่างชาติเข้ามาพัฒนาด้านเทคโนโลยีในภาคบริการ เพื่อมิให้เป็นปัจจัยถ่วงความสามารถในการแข่งขันของภาคอุตสาหกรรมและภาคเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศในอนาคต นอกจากนี้นโยบายในประเทศของไทยโดยเฉพาะการสนับสนุนภาคธุรกิจที่ผูกขาดหรือกึ่งผูกขาดในสาขาพลังงานไฟฟ้า และโทรคมนาคม ยังนับว่าไม่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์การเปิดเสรีอาเซียน "**ในอนาคตเมื่อมีการเปิดเสรีการลงทุนระหว่างประเทศสมาชิก และหากบริษัทต่างชาติที่จดทะเบียนในประเทศสมาชิกอาเซียนได้รับสิทธิเท่าเทียมกับบริษัทของประเทศสมาชิก การลงทุนจากต่างประเทศจะยิ่งกระจุกตัวที่ประเทศสิงคโปร์มากขึ้น ทำให้สิงคโปร์กลายเป็น "ดุมล้อ (Hub)" ของการลงทุนในภูมิภาคมากขึ้น ในขณะที่ประเทศไทยจะเป็นเพียง "ซี่ล้อ (Spoke)" เท่านั้น**" (*เดือนเด่น นิคมบริรักษ์ และวีรวัลย์ ไพบูลย์จิตต์อารี, 2555*)

ในด้านการเคลื่อนย้ายของแรงงานมีฝีมือระหว่างกัน ซึ่งมีความกังวลว่าอาจทำให้เกิดการขาดแคลนแรงงานมีฝีมือได้ หากคนไทยย้ายไปทำงานในประเทศที่มีค่าตอบแทนสูงกว่าไทย เช่นในสิงคโปร์และมาเลเซีย การศึกษาของสถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ ภายใต้แผนงาน นสธ. ถึงความต้องการย้ายถิ่นไปทำงานใน AEC ของแพทย์ไทยที่ทำงานในโรงพยาบาลเอกชน พบว่า แพทย์ไทยร้อยละ 5 เท่านั้น ที่คิดจะไปทำงานใน AEC อย่างแน่นอน ร้อยละ 54 ยังไม่แน่ใจ และร้อยละ 41 ไม่ไปแน่นอน (*อัครพงศ์ อั้นทอง และณัฐพล อนันต์ธนสาร, 2557*) อย่างไรก็ดี การศึกษาด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มของการขาดแคลนบุคคลากรสายสุขภาพอย่างรุนแรง เนื่องจากการขยายตัวของการเข้ามารับการรักษาพยาบาลของชาวต่างชาติในไทย ไม่ว่าแพทย์ไทยจะย้ายหรือไม่ย้ายไปต่างประเทศก็ตาม แต่หากเราเปลี่ยนวิธีคิดใหม่ สร้างนโยบายที่จูงใจแทนที่จะกีดกันแพทย์ต่างชาติที่จะเข้ามาทำงานในประเทศไทยก็จะลดปัญหาการขาดแคลนแรงงานได้

อีกประเด็นนโยบายสาธารณะซึ่งสืบเนื่องมาจากโอกาสที่เกิดจาก AEC และความร่อยหรอลงของก๊าซในอ่าวไทย ซึ่งปริมาณสำรองเท่าที่จะพิสูจน์ทราบจะหมดสิ้นไปในเวลา 16–18 ปี ทำให้เกิดการเปลี่ยนสมมุติฐานใหม่ (Paradigm shift) ของการพัฒนาประเทศจาก "**โชติช่วงชัชวาล**" เป็น "**ศูนย์ความเชื่อมโยง**" หรือ "**Connectivity hub**" เป็นที่มาของอภิมหาโครงการด้านโลจิสติกส์มูลค่า 2 ล้านล้านบาท โครงการนี้มีความสำคัญและจำเป็น แต่ต้องมีการบริหารจัดการที่มีธรรมาภิบาล ต้องคำนึงถึงผลกระทบอันอาจจะเกิดจากโครงการในด้านสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของประชาชน

เทคโนโลยีลิขิตชีวิต

การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสารสนเทศได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถใช้และสื่อสารข้อมูลได้เร็วขึ้นแต่ต้นทุนถูกลงมาตั้งแต่ระยะเริ่มแรก (Web 1.0) ที่ใช้ประโยชน์ด้านการค้นหาข้อมูลทางเดียว ก่อนที่ในระยะที่สองสร้างเครือข่ายสังคม (Social network) ได้เป็น Web 2.0 ซึ่งจะใช้ประโยชน์ได้สำหรับการสื่อสารสองทาง และมีความซับซ้อนขึ้นจนสามารถใช้สำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระยะที่สาม (Cognitive web: Web 3.0) รู้พฤติกรรมผู้ใช้และยังคงมีการพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้ง

ในอีก 20 ปีข้างหน้า (*ไกรศร จิตธรธรรม, 2556; อนุช อาภาภิรมย์, 2556*) เทคโนโลยีสารสนเทศที่จะมีบทบาทอย่างสำคัญต่อชีวิตมนุษย์เช่นกัน ได้แก่ **1)** เทคโนโลยีเฝ้าติดตาม (Surveillance) กลุ่มเป้าหมาย โดยอาศัยเทคโนโลยีการดักฟังข้อความทางโทรศัพท์และเข้าถึงข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ทราบถึงเนื้อหาสาระของการติดต่อสื่อสารรวมทั้งตำแหน่งของกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเทคโนโลยี Biometric รุ่นใหม่ แต่เดิมใช้ในการสแกนลายนิ้วมือ ดวงตา เพื่อตรวจสอบบุคคล เทคโนโลยีรุ่นใหม่จะสามารถสแกนทุกส่วน ดังนั้น แม้อาชญากรจะคลุมหน้า แต่ระบบก็จะสามารถสแกนกระโหลกและพิสูจน์บุคคลว่าเป็นคนคนเดียวกันได้ ซึ่งเป็นข้อดีและทำให้การปราบปรามการก่อการร้ายได้ดีขึ้น **2)** เทคโนโลยีวิเคราะห์ข้อมูลขนาดยักษ์ (Big data) เช่น การวิเคราะห์จากความถี่โทรศัพท์ ข้อมูลการขายสินค้าในไฮเปอร์มาเก็ต ข้อมูลขึ้นลงของเที่ยวบินและการขายสินค้าในท่าอากาศยาน ข้อมูลการถอนและฝากเงิน ฯลฯ ซึ่งเป็นระบบวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้ข้อมูล และ **3)** เทคโนโลยีสมองกล ที่เมื่อระบบคอมพิวเตอร์มีความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้นแล้วก็มีการพัฒนาสมองของคอมพิวเตอร์ให้ทำงานได้อย่างสมองของมนุษย์ที่มีนิวรอนและการเชื่อมต่อของนิวรอน ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างเทคโนโลยีสมองกลที่มีการเรียนรู้ที่ซับซ้อนขึ้น สามารถฟังแล้วเข้าใจ (เช่น แปลภาษา

ปัญหาที่เกิดขึ้นจะไม่ใช่เฉพาะปัญหาสังคมแบบเดิมๆ ที่เราเคยพบอีกต่อไปแล้ว แต่ปัญหาจะลงลึกไปถึงความเป็นมนุษย์ที่จะไม่เท่ากันด้วย เกิดมนุษย์ 2 แบบ ที่ทำอะไรได้ไม่เท่ากัน ไม่ใช่เรื่องช่องว่างระหว่างคนจน คนรวย ที่เราคุ้นเคยเท่านั้น แต่จะเป็นเรื่องการมีมนุษย์ 2 ประเภทไปเลย…

โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์ 2557

ได้ใกล้เคียงกับล่ามชั้นหนึ่ง) สามารถเห็นแล้วเข้าใจ (เช่น ช่วยขับรถให้คนตาบอด) หรือเป็นผู้เชี่ยวชาญที่สามารถตอบปัญหาหรือให้คำปรึกษาเฉพาะด้านได้ดีกว่ามนุษย์ (เป็นอายุรแพทย์ที่ชำนาญเฉพาะทาง) เป็นต้น เทคโนโลยีสารสนเทศจะเป็นส่วนหนึ่งของร่างกายมากขึ้น (กรอบที่ 3)

กรอบที่ 3 Google Glass ส่วนหนึ่งของร่างกายมนุษย์?

Google glass เป็นนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่ประสานการทำงานของโทรศัพท์สมาร์ทโฟนกับแว่นตาเข้าด้วยกัน ทำให้เราสามารถเห็นภาพในจอของโทรศัพท์ได้ตลอดเวลาแต่ไม่ต้องถือโทรศัพท์ และสามารถป้อนคำสั่งทางวาจาให้โปรแกรมทำงานได้ ทั้งนี้ บริษัทกูเกิ้ลซึ่งเป็นเจ้าของนวัตกรรมนี้มุ่งผลิตเพื่อตลาดโดยรวมและเริ่มมีการจำหน่ายแบบจำกัดช่วงเวลาแล้ว ตั้งแต่วันที่ 15 เมษายน พ.ศ. 2557 ในสหรัฐอเมริกา ด้วยสนนราคาชิ้นละ US$ 1,500 ซึ่งด้วยศักยภาพที่โดดเด่นแต่ราคาไม่เกินเอื้อมดังกล่าว ทำให้มีแนวโน้มว่า Google glass จะเป็นที่แพร่หลายทั่วไปในไม่ช้านี้และเราไม่จำเป็นต้องมีโทรศัพท์มือถืออีกต่อไปแล้ว

*Google glass ถือเป็นตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมที่แสดงให้เห็นลักษณะของเทคโนโลยีในอนาคตอันใกล้นี้ว่าจะอยู่ใกล้ชิดจนแทบจะเป็นส่วนหนึ่งของร่างกายเรามาก และในอนาคตอาจหลอมรวมกับร่างกายมนุษย์จนเป็นเนื้อเดียว โดยการฝังชิพ ฯลฯ การติดต่อสื่อสารทางโทรศัพท์ การถ่ายรูป ส่งรูป แชร์รูปไปยังเครือข่ายทางสังคม ฯลฯ ก็จะทำไปอย่างอัตโนมัติเหมือนกับว่าเป็นภารกิจสามัญที่ร่างกายมนุษย์ทำกันเป็นปกติธรรมดาอยู่แล้ว แต่ขณะเดียวกันกลับเป็นการ "**เพิ่มขีดความสามารถของมนุษย์**" (Human enhancement) คือ ยกระดับความสามารถของร่างกายมนุษย์ให้ทำในสิ่งที่ไม่เคยทำได้มาก่อนได้*

ที่มา: จากการบรรยายเรื่อง "สื่อดิจิตัลกับชีวิตคนไทยในอีก 20 ปีข้างหน้า" โดย โสรัจน์ หงศ์ลดารมภ์ (1 เม.ย.57)

ในด้านการแพทย์ (*ยง ภู่วรรวรรณ, 2557 อ้างใน มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด (บรรณาธิการ), 2557*) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้การรักษาพยาบาลมีความเที่ยงตรงมากขึ้น ผู้ที่เป็นโรคเดียวกันอาจจะได้รับยาขนานไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับแผนที่พันธุกรรม อวัยวะบางส่วนจะสามารถเปลี่ยนได้โดยการใช้เซลล์ต้นกำเนิด โดยการอาศัยนาโนเทคโนโลยีการผ่าตัดใหญ่จะลดลง แต่มีการใช้ยานขนาดเล็กจิ๋วเข้าไปในเส้นเลือดหรือส่วนต่าง ๆ ของร่างกายเพื่อไปจัดการกับต้นตอของปัญหาหรือแม้แต่โรคเอดส์ก็จะหมดไปหรือลดลงมาก หากมนุษย์เลิกมีเพศสัมพันธ์ทางกาย และไปอาศัยจินตภาพมากขึ้น

ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ ช่องว่างทางเทคโนโลยี (Digital divide) จะทำให้ความเหลื่อมล้ำในสังคมมากขึ้น ประเทศพัฒนาแล้วจะได้เปรียบประเทศยากจน ทั้งในด้านการค้า การบริการ การลงทุน จากการใช้ข้อมูลที่ผู้ด้อยพัฒนากว่าเข้าไม่ถึง และสามารถดูดเอาโภคทรัพย์ของโลกไปยังศูนย์กลาง คนรวยอาจมีอายุคาดเฉลี่ยถึง 120 ปี เพราะสามารถปรับอวัยวะใหม่ คนรวยจะมีโอกาสจะใช้ทรัพยากรได้มากขึ้น นานขึ้น ลูกคนรวยจะมีพันธุกรรมที่เหนือชั้นกว่าลูกคนจน โดยการตัดแต่งพันธุกรรมก่อนคลอดจนเกิด**มนุษย์เหนือมนุษย์**

นอกจากนี้ เทคโนโลยีสารสนเทศอาจก่อให้เกิดปัญหาด้านจริยธรรมได้ เช่น การขโมยข้อมูล การนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อลอบดักฟัง ลอบถ่ายภาพที่เป็นส่วนตัว ฯลฯ

การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลก: ต้องเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate change) หรือภาวะโลกร้อน (Global warming) เป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ท้าทายมนุษยชาติมากที่สุดอันหนึ่งในศตวรรษที่ 21 ปัญหานี้เกิดจากการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (Greenhouse gases: GHGs) สู่ชั้นบรรยากาศโลกมากจนเกินสมดุลธรรมชาติ ทำให้ความร้อนจากแสงอาทิตย์ที่ส่องลงมายังพื้นโลกไม่สามารถระบายออกสู่บรรยากาศชั้นนอกของโลกได้ จึงเกิดการกักเก็บความร้อนหรือที่เรียกกันว่าภาวะเรือนกระจก (Greenhouse effect) และทำให้อุณหภูมิของโลกสูงขึ้นก่อให้เกิดผลกระทบเป็นลูกโซ่ต่อระบบนิเวศและสิ่งมีชีวิตที่สำคัญ ได้แก่ การละลายของภูเขาน้ำแข็งและธารน้ำแข็ง การเพิ่มขึ้นของระดับน้ำทะเลและมหาสมุทร ความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศและการเกิดพายุและภัยธรรมชาติที่รุนแรงและบ่อยครั้งขึ้น เป็นต้น และมีข้อมูลทางวิทยาศาสตร์มากพอที่จะทำให้เชื่อได้ว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจะก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบต่อประชากรโลกอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชากรที่อยู่ในประเทศกำลังพัฒนา ปัญหาโลกร้อนนับเป็นปัญหาร่วมกันของทุกประเทศ (Global problem) ซึ่งจะแก้ไขโดยประเทศใดประเทศหนึ่งมิได้ (*มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด และกอบกุล รายะนาคร, 2553*)

ผลกระทบของโลกร้อนตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น มิได้เกิดขึ้นในสุญญากาศ แต่จะเกิดขึ้นในขณะเดียวกับที่สังคมและระบบเศรษฐกิจไทยกำลังเดินหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง สังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงวัย (ดูตอนต่อไป) ซึ่งจะทำให้เรามีกลุ่มประชากรที่เปราะบางต่อความเสี่ยงด้านสุขภาพมากขึ้น ในขณะที่พฤติกรรมการผลิตและการบริโภค ซึ่งสร้างภาระเพิ่มขึ้นให้แก่สิ่งแวดล้อมก็ยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างมีประสิทธิภาพ กระแสโลกาภิวัตน์ด้านการเดินทาง การท่องเที่ยว และการย้ายถิ่นจะทำให้ความเสี่ยงต่อการกระจายของโรคอุบัติใหม่เพิ่มขึ้น พร้อม ๆ กับความเสี่ยงและผลกระทบด้านอื่น ๆ จากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งกำลังจะตามมา

เมื่อมองไปข้างหน้า อนาคตของมนุษยชาติ รวมทั้งคนไทยย่อมมีความไม่แน่นอนสูงขึ้น มีความเสี่ยงสูงขึ้น แม้ว่าในทุกวิกฤตจะมีโอกาส แต่โอกาสจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง และสารสนเทศที่แน่นแฟ้นอยู่บนฐานข้อมูลที่ตรวจสอบได้

ประเด็นสำคัญในเรื่องโลกร้อน สำหรับชีวิตคนไทยในอนาคตก็คือ ผลกระทบของโลกร้อนต่อการเกษตรโดยเฉพาะข้าว ซึ่งมีข้อมูลว่าจะทำให้ผลผลิตลดลงได้ประมาณร้อยละ 10 ถ้าอุณหภูมิเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 และอีกประเด็นที่สำคัญยิ่งสำหรับชีวิตคนไทยก็คือ ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศที่มีต่ออุณหภูมิไม่เหมือนกัน และในแต่ละประเทศก็มีโอกาสที่จะประสบความเปลี่ยนแปลง และความแปรปรวนต่างกัน เช่น บางจังหวัดจะร้อนและแล้งขึ้น บางจังหวัดจะมีฝนมากขึ้นแต่กระจุกตัว ดังนั้น ภัยพิบัติธรรมชาติ เช่น น้ำหลาก ดินถล่ม คลื่นพายุ (Storm surges) ที่จะเกิดในแต่ละอำเภอและตำบลจะไม่เหมือนกัน นัยยะทางนโยบายก็คือ มีความจำเป็นที่จะต้องกระจายอำนาจด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มากขึ้น รวมทั้งให้ความรู้ งบประมาณที่จำเป็น เพราะการแก้ไขปัญหาแต่ละพื้นที่จะแตกต่างกัน รัฐบาลไม่ควรมีนโยบายประชานิยมสนับสนุนการใช้เชื้อเพลิงและพลังงาน ตรงกันข้ามนโยบายสาธารณะที่อาจจะต้องมีในอนาคตก็คือ *ภาษีคาร์บอนซึ่งเก็บจากเชื้อเพลิง* (*อนันต์ วัฒนกุลจรัส และกฤติยาพร วงษา, 2554*) และภาษีคาร์บอนที่เก็บจากยานยนต์ (*กฤติยาพร วงษา, 2553*) ซึ่งจะเก็บจากจำนวนคาร์บอนที่ปล่อย ซึ่งทางแผนงาน นสธ. ได้มีการศึกษาไว้แล้ว (กรอบที่ 4)

กรอบที่ 4 ภาษีคาร์บอนในประเทศไทย

*ภาษีคาร์บอนจัดเป็นภาษีสิ่งแวดล้อมประเภทหนึ่ง ซึ่งเป็นการเก็บจากผู้ปล่อยมลพิษ โดยมีหลักการว่า "**ผู้ใดปล่อยมลพิษมากก็ต้องเสียภาษีมาก**"*

*สำหรับประเทศไทยในขณะนี้ ยังไม่มีการจัดเก็บภาษีสิ่งแวดล้อม แผนงาน นสธ. ได้มีการผลักดันนโยบายภาษีคาร์บอนที่เป็นการ "**อิงฐานการปล่อยคาร์บอน**" ได้แก่ ภาษีสรรพสามิตยานยนต์ที่กำหนดอัตราจากฐานการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (ในกรณีนี้ได้แก่ อัตราการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์) ของรถยนต์แต่ละประเภท รถประเภทไหนปล่อยก๊าซฯ สูงกว่า จะต้องชำระภาษีสรรพสามิตในอัตราที่สูงกว่า แต่ไม่จำเป็นว่าจะต้องสูงขึ้นไปตามสัดส่วนก๊าซฯ ที่ปล่อยออกมาก็ได้ การเก็บภาษีโดยอิงฐานเช่นนี้แม้จะไม่ได้สะท้อนปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่เป็นสัดส่วนโดยตรง แต่นับเป็นการส่งสัญญาณในการเริ่มต้นใช้มาตรการควบคุมการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่เป็นรูปธรรม ดังตัวอย่างเช่น หากเป็นรถโตโยต้ายาริส 1,500 ซีซี และจัดเก็บภาษีคาร์บอนเพียงครั้งเดียวตลอดอายุใช้งาน ในลักษณะเดียวกับภาษีสรรพสามิตยานยนต์ จะเสียภาษี 6,750 บาท แต่หากเป็นการจัดเก็บประจำปีในลักษณะเดียวกับภาษีป้าย จะเสียภาษีปีละ 450 บาท รถมาสด้าบีที 50 เสียภาษีครั้งเดียว 14,766 บาท หรือ ปีละ 984 บาท รถบรรทุกเสียภาษีครั้งเดียว 56,646 บาท หรือปีละ 3,776 บาท และรถจักรยานยนต์ เสียภาษีครั้งเดียว 450 บาท หรือปีละ 120 บาท เป็นต้น*

สำหรับภาษีคาร์บอนที่เก็บจากเชื้อเพลิง คำนวณจากปริมาณก๊าซเรือนกระจกที่ปล่อยออกมา สามารถคำนวณได้จากปริมาณการใช้น้ำมันเชื้อเพลิงคูณด้วยค่าสัมประสิทธิ์การปล่อยก๊าซฯ ของเชื้อเพลิงแต่ละชนิด จากนั้นจึงนำไปคูณด้วยอัตราภาษี จะได้เป็นยอดภาษีคาร์บอนที่จะต้องชำระ

ตามหลักการทางเศรษฐศาสตร์แล้วมีวิธีการคำนวณอัตราภาษีคาร์บอนที่เหมาะสมได้หลายวิธีด้วยกัน ช่วงอัตราภาษีซึ่งขึ้นกับสมมุติฐานเกี่ยวกับต้นทุนทางสังคมที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศจะเท่ากับตั้งแต่ประมาณ 200 บาทต่อตันคาร์บอน ไปจนถึงประมาณ 3,000 บาทต่อตันคาร์บอน การจัดเก็บภาษีคาร์บอนที่อัตราต่ำสุดที่เหมาะสม (200 บาทต่อตันคาร์บอน) หากจัดเก็บจากการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์จากองค์ประกอบคาร์บอนในเชื้อเพลิงฟอสซิล น้ำมันเบนซินจะต้องชำระ 44 สตางค์ต่อลิตร น้ำมันดีเซล 54 สตางค์ต่อลิตร เอ็นจีวี 50 สตางค์ต่อกิโลกรัม ก๊าซหุงต้ม 60 สตางค์ต่อกิโลกรัม และถ่านหิน 32 สตางค์ต่อกิโลกรัม เป็นต้น

ที่มา: จัดทำโดยกฤติยาพร วงษา

กระแสไทย

อีก 7–8 ปี ข้างหน้า
ประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป
จะสูงถึง
14%

และในอีก 10 ปี ก็จะมีถึง

การเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยอย่างสมบูรณ์

ขณะนี้โลกกำลังอยู่ในช่วง “**ศตวรรษแห่งผู้สูงอายุ**” เนื่องประชากรในวัยกว่า 60 ปี มีสัดส่วนเกินร้อยละ 10 แล้ว ประเทศไทยก็เช่นกัน เพราะสัดส่วนผู้สูงอายุต่อประชากรเพิ่มขึ้นเกือบเท่าตัวในกว่า 20 ปีที่ผ่านมา และพีระมิดประชากรเริ่มเปลี่ยนสัณฐานจากรูปทรงเจดีย์เป็นแจกัน (รูปที่ 3) และเราเข้าสู่สังคมสูงวัยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 กำลังเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ในอีก 7–8 ปี ข้างหน้า (ประมาณ พ.ศ. 2564) คือมีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป สูงถึงร้อยละ 14 และต่อจากนี้ไปอีก 10 ปี (พ.ศ. 2574) ก็จะเข้าสู่สังคมสูงวัยระดับสุดยอด (Super–aged society) คือมีประชากรสูงวัย (65 ปี) ถึงร้อยละ 20 (*ปราโมทย์ ประสาทกุล, 2557*) เพราะประชากรรุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่เรียกกันว่า “**รุ่นเกิดล้าน**” (Million birth cohort) หรือที่รู้จักกันในนาม Baby boomers จะเคลื่อนตัวเข้าสู่ภาวะสูงวัย และภาวะเจริญพันธุ์ที่ลดลงอย่างรวดเร็ว อายุเฉลี่ยที่ยืนยาวขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชากรไทยแก่ลงอย่างรวดเร็วมาก คลื่นสึนามิประชากรกำลังเคลื่อนตัวไปอยู่ฝั่งผู้สูงอายุ (รูปที่ 4) ในขณะที่ยุโรปใช้เวลาเกือบ 100 ปี และญี่ปุ่นใช้เวลา 50 ปี ประเทศไทยจึง “**แก่**” ก่อน “**รวย**” สาเหตุหลักที่ทำให้ประชากรสูงวัยคือ การที่คนไทยมีลูกน้อยลง และสาเหตุรองคือ การที่คนไทยมีอายุยืนขึ้น

รูปที่ 3
ปิระมิดประชากร

ที่มา: ปราโมทย์, 2557

ขณะที่**ขนาด**ประชากรอยู่ในสภาพ**คงตัว**
โครงสร้างอายุของประชากรกำลังเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่**สูงวัย**ขึ้น

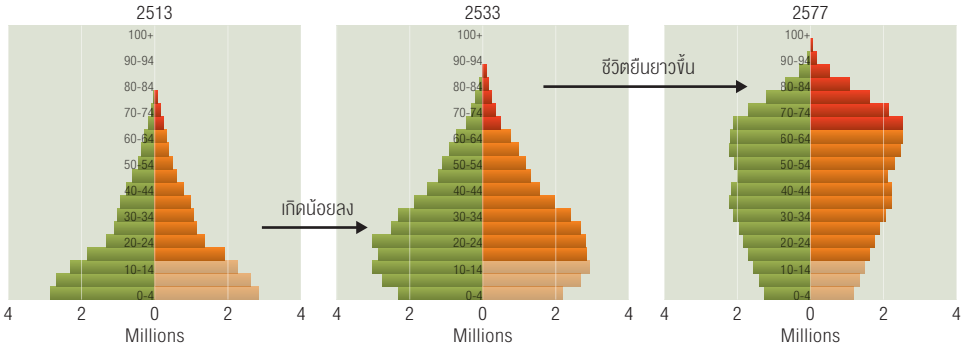

สาเหตุหลักที่ทำให้ประชากรสูงวัย คือ การที่**คนไทยมีลูกน้อยลง**
และสาเหตุรอง คือ การที่**คนไทยมีอายุยืนขึ้น**

รูปที่ 4
สึนามิประชากรกำลังเคลื่อนตัว
เข้าสู่ฝั่งผู้สูงอายุ

ที่มา: ปราโมทย์, 2557

"สึนามิประชากร" (ประชากรรุ่นเกิดล้าน เกิด พ.ศ. 2506–2526) กำลังเคลื่อนตัวเข้าสู่ **"ฝั่งผู้สูงอายุ"**
มีผลทำให้จำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

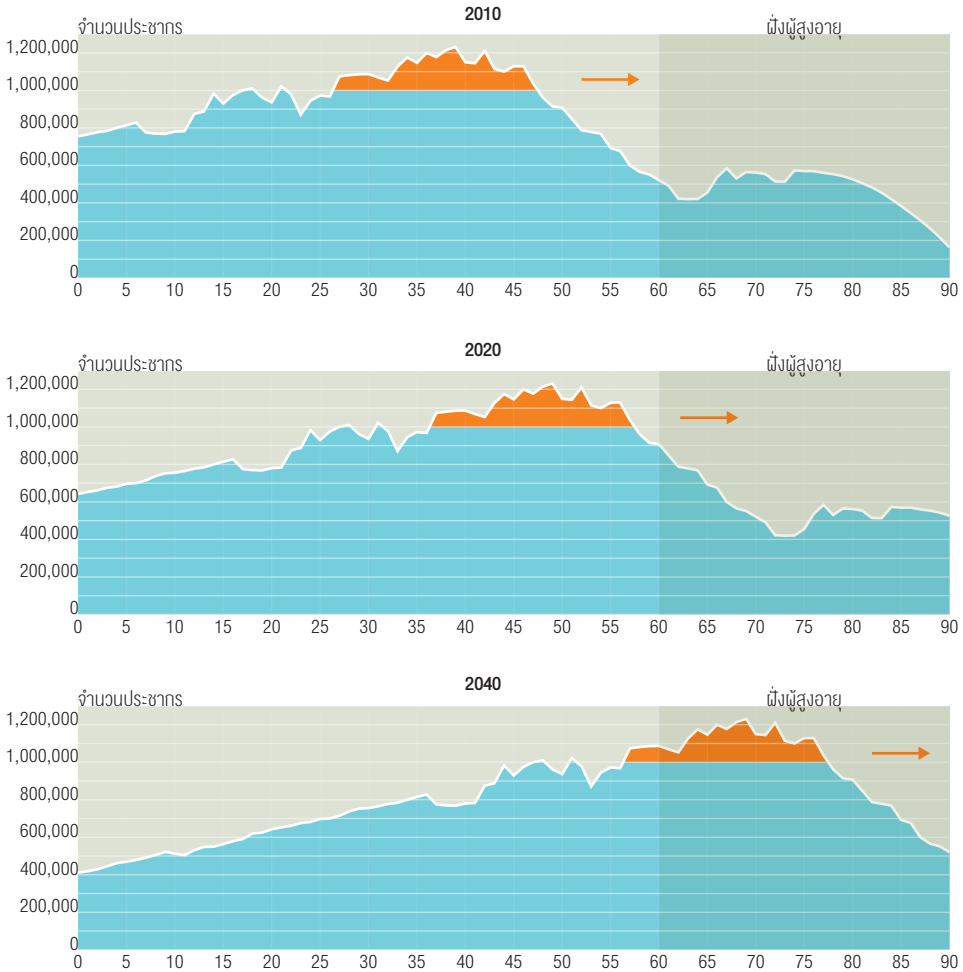

ตารางที่ 1 ประมาณจำนวนผู้สูงอายุที่มีภาวะทุพพลภาพ (หน่วย: พันคน)

เพศ	ปี 2010	ปี 2040
ชาย	113.8	268.4
หญิง	180.5	471.2
รวม	**294.2**	**739.6**

ที่มา: Disability prevalence proportion from NHES III (2003–2004), Population data from NESDB Population Projection of Thailand, 2010–2040

ทุพพลภาพ หมายถึง ไม่สามารถทำกิจกรรมในชีวิตประจำวันได้ด้วยตนเอง ได้แก่ กินอาหาร อาบน้ำ แต่งตัว ขับถ่าย และการเคลื่อนที่ภายในบ้าน

จากตารางที่ 1 ผลพวงของการเข้าสู่สังคมสูงวัยก็คือ เรามีผู้สูงวัยที่ทุพพลภาพมากขึ้น ในขณะเดียวกัน แต่ละครอบครัวก็มีลูกน้อยลง การจัดสรรทรัพยากรในครัวเรือน และในประเทศก็ต้องย้ายมาสู่ยุคการดูแลผู้สูงวัย ผลิตภาพการผลิตของประเทศอาจลดลง ความท้าทายเชิงนโยบายอีกประการที่จะเกิดจากสังคมสูงวัยก็คือ หากประเทศไทยต้องการคนหนุ่มสาวเพื่อเพิ่มพลังขับเคลื่อนมากขึ้นจะยอมเปิดรับลูกหลานคนงานก่อสร้างข้ามชาติและลูกหลานที่เกิดขึ้นในเมืองไทยหรือไม่อย่างไร

การเมืองไทย ไม่เหมือนเดิม

ปรากฏการณ์ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทยอย่างรวดเร็ว รุนแรง และอย่างถึงรากถึงโคน ในหลายครั้งหลายหนตลอดช่วงเวลาเพียงประมาณสองทศวรรษที่ผ่านมา ได้สร้างความประหลาดใจ ความกังวลใจ ให้กับผู้คนเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในกลุ่มคนไทยเอง ซึ่งความรู้สึกต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งที่สนใจและติดตามการเมืองมาตลอดเท่านั้น แต่เป็นความรู้สึกที่แผ่ไปในวงกว้างจนแทบจะเรียกได้ว่าไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์การเมืองไทยก็ว่าได้ และท่ามกลางพลวัตที่ดูซับซ้อนและสับสนดังกล่าวนี้ งานทบทวนภูมิทัศน์การเมืองไทยของอภิชาติ สถิตนิรามัย และคณะ (*2556*) ภายใต้แผนงาน นสธ. ได้เสนอว่า การปะทะความคิดทางการเมืองที่เกิดขึ้นนั้นไม่ได้มีลักษณะต่างขั้วกันอย่างไร้จุดร่วม แท้จริงแล้วทั้งสองกลุ่มหลักของความขัดแย้งที่เรียกว่าเป็นกลุ่มเสื้อเหลืองและกลุ่มเสื้อแดงนั้นล้วนให้ความสำคัญกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเหมือนกัน แต่จุดเน้นทางการเมืองของคนทั้งสองกลุ่มนั้นต่างหากที่ต่างกัน และนักปลุกระดมเน้นประเด็นที่เป็นจุดต่างทำให้ความขัดแย้งรุนแรงยิ่งขึ้น

เมื่อย้อนไปถึงต้นเหตุของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ก็จะพบว่าการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมทำให้ความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคมเปลี่ยนแปลงไปจนถึงระดับรากฐานความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ที่คนจนต้องพึ่งผู้มีอำนาจและผู้มีอิทธิพลเพื่อลดความเสี่ยง ได้ลดความสำคัญลง เพราะคนจนได้กลายเป็นคนส่วนน้อยในสังคมไปแล้ว ในส่วนของรัฐเองก็ได้ยุติการดึงเอาทรัพยากรส่วนเกินจากภาคเกษตรผ่านการเก็บค่าพรีเมียมข้าว และได้เปลี่ยนบทบาทมาเป็น “**ผู้อุปถัมภ์รายใหญ่ที่สุด**” ของชนบทไทย ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมทำให้เกิดความสัมพันธ์ใหม่ ๆ ในระดับรากหญ้าที่ซับซ้อนไปกว่าระบบอุปถัมภ์ เกิดความสัมพันธ์รูปแบบใหม่ ๆ ทั้งในรูปกลุ่มองค์กร และเครือข่ายที่สามารถนำไปต่อรองเพื่อแสวงหาทรัพยากรกับรัฐ เช่น

เราอยู่ในช่วงที่เรียกว่า “วิกฤตการณ์คลื่นลูกที่สี่แห่งกรุงรัตนโกสินทร์” วิกฤตการณ์คลื่นลูกนี้ยากที่สุด มีความซับซ้อนมาก จะวิกฤติทุกด้าน ผู้คนทะเลาะขัดแย้งกัน ไม่มีความหวัง ไม่เชื่อ พูดอะไรก็มองไม่เห็นทางออก ในสภาพนี้ต้องใช้จินตนาการเพื่อให้พลังกับสังคม…

ศ.นพ.ประเวศ วะสี
ใน บทเสวนา “ความหวัง… ความฝัน ปฏิรูปประเทศ,
วันเสาร์ที่ 5 กุมภาพันธ์ 2554
ณ หอประชุมมหิศร
SCB Park Plaza

สมัชชาเกษตรกรรายย่อย สมาคมชาวนา หรือขอโครงการพัฒนา เช่น เรียกร้องการรับจำนำข้าว เป็นต้น

ในขณะเดียวกัน ภูมิทัศน์การเมืองก็มีพลวัตอย่างไพศาลและชัดเจน เนื่องจากการเปลี่ยนระบบการเลือกตั้งที่แต่เดิมผู้เลือกจะเลือกผู้แทนจากพรรคใดก็ได้ ทำให้การเลือกตั้งเน้นตัวบุคคลเป็นใหญ่ รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ได้เปลี่ยนกติกาทางการเมือง เพิ่มอำนาจต่อรองให้นายกรัฐมนตรี เพิ่มแรงจูงใจให้นักการเมืองลงทุนในพรรคใหญ่ ใช้การเลือกตั้งแบบเขตเดียวคนเดียวเพื่อลดการแข่งขันของ ส.ส. ในพรรคเดียวกัน ทำให้พรรคใหญ่ได้เปรียบพรรคเล็ก ในขณะเดียวกันการปฏิรูปกติกาทางการเมือง และการให้มี ส.ส. ในระบบบัญชีรายชื่อสนับสนุนให้การหาเสียงที่ต้องมีนโยบายระดับชาติสำคัญยิ่งขึ้น เป็นสาเหตุที่ทำให้รัฐบาลพรรคไทยรักไทยมีเอกภาพและเสถียรภาพจนสามารถผลักดันนโยบายที่สัญญาไว้กับประชาชนได้อย่างรวดเร็ว จนได้ชัยชนะแบบขาดลอยในการเลือกตั้งครั้งถัดมา ยิ่งทำให้ประชาชนเริ่มเห็นว่าประชาธิปไตยนั้น “**กินได้**”

คู่ขนานกับการปฏิรูปสถาบันการเมืองระดับชาติ รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ยังได้เริ่มกระบวนการกระจายอำนาจมาสู่ท้องถิ่นโดยได้ให้มีการเลือกตั้งผู้บริหารในทุกระดับ มีการกำหนดงบประมาณให้ท้องถิ่น ประชาชนได้มีโอกาสสัมผัสกับสิทธิที่จะเลือกองค์กรของรัฐที่ใกล้ชิดตนที่สุด นอกจากนี้ การศึกษาของอภิชาตยังพบว่าประชาชนมีความเชื่อมั่นและพึงพอใจในการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ การกระจายอำนาจจึงกระตุ้นความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนระดับรากหญ้า การรัฐประหารในปี พ.ศ. 2549 จึงเป็นการขโมยสิทธิและ “**หุ้นส่วน**” ทางการเมืองของกลุ่ม “**ชนชั้นกลางใหม่**” จนส่วนหนึ่งได้กลายเป็น “**คนเสื้อแดง**” ไปในที่สุด ในขณะที่คนเสื้อเหลืองซึ่งเป็นชนชั้นกลางเก่านั้นเป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจ

ที่มั่นคงกว่า และเข้าถึงบริการหลัก ๆ ของรัฐมากกว่า แต่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากนโยบายประชานิยมของพรรคไทยรักไทยน้อยกว่า

สิ่งที่อภิชาตและคณะ *(2556)* พบคือ ที่มาของเสื้อแดงมิใช่แต่เพียงความเหลื่อมล้ำทางฐานะเศรษฐกิจที่เข้าใจกันอย่างทั่วไป แต่ยังต้องรวมไปถึงความอยุติธรรมทั้งทางสังคมและการเมืองอีกด้วย ประเด็นที่น่าสนใจคือ พบว่าในชุดตัวอย่าง กลุ่มที่สุดขั้วทั้ง 2 สี คือ “**ทักษิณกลับบ้าน**” “**ต่อสู้เพื่อปกป้องสถาบันฯ**” มีจำนวนน้อยกว่าที่คาดคือ มีฝ่ายละไม่ถึงร้อยละ 2 ของชุดตัวอย่าง และมีความเห็นร่วมกันระหว่างเหลืองกับแดงค่อนข้างมาก และทั้ง 2 ฝ่ายต่างก็เห็นร่วมกันในเรื่องอุดมการณ์ประชาธิปไตย แม้ว่าน้ำหนักที่แต่ละกลุ่มให้จะต่างกัน เช่น เสื้อแดงจะให้น้ำหนักกับ 1) ประชาธิปไตยแบบตัวแทน 2) ปัญหาสองมาตรฐาน และความไม่ยุติธรรมในทางกฎหมาย 3) แก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างคนรวยกับคนจน 4)แก้ไขความได้เปรียบเหนือผู้อื่น (การมีเส้นสายไม่เท่ากันของคนในประเทศ) 5) แก้ปัญหาความยากจน และ 6) ทำให้ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยอย่างแท้จริง ซึ่งสีเหลืองก็เห็นด้วยกับประเด็นเหล่านี้เหมือนกันแต่เสื้อเหลืองจะให้ความสำคัญมากกว่ากับ 1) ประชาธิปไตยแบบตรวจสอบ 2) ต่อต้านเผด็จการรัฐสภา และการรวบอำนาจของนักการเมือง 3) ต่อต้านคอร์รัปชัน และการโกงกินของนักการเมือง และ 4) ปัญหาซื้อขายเสียง ซึ่งประเด็นเหล่านี้เสื้อแดงอุดมการณ์ก็เห็นด้วย

คงปฏิเสธไม่ได้ว่า ณ วันนี้ประเทศไทยตกอยู่ในวังวนของวิกฤตการเมือง และการปฏิรูประบบการเมืองเป็นเรื่องสำคัญ แต่ประเด็นการเมืองอาจจะเป็นประเด็นที่หาข้อยุติไม่ได้ในระยะเวลาสั้น ๆ และอาจมีผลต่อเนื่องกับการขับเคลื่อนด้านเศรษฐกิจสังคมในอนาคต แต่การคาดเดาผลลัพธ์ก็เป็นเรื่องยากลำบาก ในการสร้างฉากทัศน์ชีวิตคนไทยใน 20 ปีข้างหน้า จะขอข้ามปัญหาความขัดแย้งไป และสมมติว่าประเทศไทยได้กลับเข้าสู่ระบบประชาธิปไตยแบบมีการเลือกตั้งอย่างสมบูรณ์ภายใน 20 ปีข้างหน้า ■

การเห็นของเศรษฐกิจท่องเที่ยว

ในปี พ.ศ. 2556
มีนักท่องเที่ยวต่างชาติ
มาเยือนไทย
เป็นลำดับที่

10 ของโลก | 2 ของเอเชีย

มีรายรับประมาณ

1.2

ล้านล้านบาท

ในปี พ.ศ. 2555 เกิดการจ้างงาน

หลังจากวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 ภาคการท่องเที่ยวกลายมาเป็นหนึ่งในภาคเศรษฐกิจที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจไทย และด้วยความได้เปรียบเทียบในเรื่องทำเลที่ตั้ง ความน่าดึงดูดใจและความหลากหลายของทรัพยากรการท่องเที่ยว ความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว และการบริการที่เป็นมิตรของคนไทย ทำให้การท่องเที่ยวของไทยเติบโตอย่างต่อเนื่องมากว่า 3 ทศวรรษ โดยในปี พ.ศ. 2556 ไทยมีนักท่องเที่ยวต่างชาติมาเยือนมากเป็นลำดับที่ 10 ของโลก หรือเป็นลำดับ 2 ในเอเชีย (รองจากจีน) และมีรายรับจากการท่องเที่ยวมากเป็นลำดับที่ 7 ของโลก หรือลำดับ 3 ในเอเชีย คือรองจากจีนและมาเก๊าเท่านั้น โดยมีจำนวนและรายรับจากนักท่องเที่ยวต่างชาติประมาณ 26.5 ล้านคน และ 1.2 ล้านล้านบาท ตามลำดับ (*UNWTO, 2013*) นอกจากนี้ จากการประมาณการของ World Travel & Tourism Council (WTTC) พบว่า ในปี พ.ศ. 2555 ไทยมีมูลค่าเพิ่มจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวประมาณร้อยละ 7.3 ของจีดีพีและเมื่อรวมผลกระทบต่ออุตสาหกรรมอื่น ๆ กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยวจะมีสัดส่วนในจีดีพีสูงถึงร้อยละ 16.7 และจะก่อให้เกิดการจ้างงานประมาณ 6 ล้านคน หรือร้อยละ 15.4 ของการจ้างงานทั้งหมดของไทย (*WTTC, 2013*)[1] ภาคเศรษฐกิจการท่องเที่ยวจึงมีการจ้างงานมากกว่าภาคอุตสาหกรรมการผลิตไปแล้ว

ในช่วงปี พ.ศ. 2553 เป็นต้นมา จะเห็นปรากฏการณ์ใหม่ คือ การเหิน (Take off) ของท่องเที่ยว (รูปที่ 5) ซึ่งมีขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 18.8 ต่อปี สำหรับจำนวนนักท่องเที่ยว และ 25.5 ต่อปี สำหรับรายปีในระยะสุดท้าย ด้วยกระแสการท่องเที่ยวไทยจากจีน

1—ปัจจุบันกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬากำลังจัดทำ tourism satellite account (TSA) ซึ่งคาดว่าจะเสร็จภายใน 2 ปีข้างหน้า (ประมาณปี พ.ศ. 2559) จึงจะสามารถวัดขนาดของเศรษฐกิจท่องเที่ยวโดยรวมโดยหน่วยงานของไทยได้

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญลำดับ 4 ของโลก และมีแนวโน้มการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (World Tourism Organization: UNWTO) โดยเฉพาะตลาดในกลุ่มประเทศเอเชียแปซิฟิก ทั้งนี้ UNWTO (*2011*) พยากรณ์ว่า ในปี พ.ศ. 2573 (ค.ศ. 2030) จะมีนักท่องเที่ยวทั่วโลกประมาณ 1.8 พันล้านคน ในจำนวนนี้เป็นชาวจีนถึง 200 ล้านคน

รูปที่ 5
จำนวนนักท่องเที่ยวจีน
ที่เดินทางมาท่องเที่ยว
ในประเทศไทย
ระหว่างปี พ.ศ. 2531-2556

หมายเหตุ: CAGR=Cumulative Average Growth Rate, CV = Coefficient of Variance, MS = Market Share
ที่มา: ปรับปรุงจาก Untong, Ramos, Kaosa-ard and Rey-Maquieira (2014)

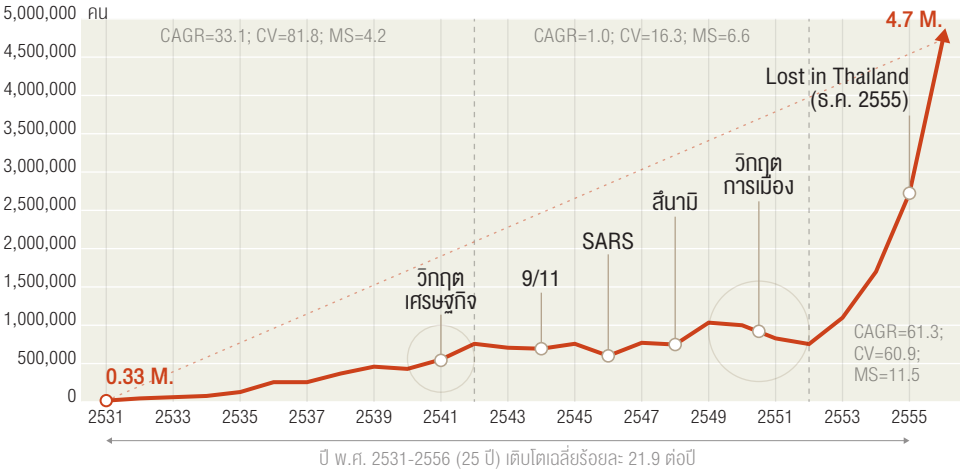

ในขณะนี้ ไทยเป็นหนึ่งในจุดหมายปลายทางยอดนิยมของกรุ๊ปทัวร์ของจีน อันดับ 1 คือ ฮ่องกง ในปี พ.ศ. 2553 ประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวจีนแค่ 1.12 ล้านคน แต่ในปี พ.ศ. 2556 จำนวนนักท่องเที่ยวจีนได้เพิ่มถึง 4.7 ล้านคน ซึ่งเป็นจำนวนที่ทำลายประวัติศาสตร์การท่องเที่ยวไทย ซึ่งก่อนจีนจะเข้าสู่ตลาดท่องเที่ยวไทย ประเทศที่มีประชาชนมาเที่ยวไทยมากที่สุดมากันปีละล้านคนเศษ ๆ เท่านั้น ใน 2 ทศวรรษข้างหน้า ความสำคัญของเศรษฐกิจท่องเที่ยวจะแซงหน้าภาคอุตสาหกรรมในด้านการจ้างงาน และสัดส่วนการสร้างมูลค่าเพิ่มในจีดีพีรวม

ประเด็นนโยบายสาธารณะของการท่องเที่ยวในส่วนที่เกี่ยวกับชีวิตคนไทย ก็คือ รัฐบาลทุกรัฐบาลที่ผ่านมาให้ความสำคัญกับการขยายตัวของนักท่องเที่ยว ให้ความสนใจด้านการตลาดเพื่อดึงให้นักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามา แต่ความเป็นจริงปัญหาของไทยคือ ปัญหาการจัดการอุปทานและกำลังรองรับ (*มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด, 2555*) รัฐบาลควรจะมองการท่องเที่ยวให้เป็นแรงกระตุ้นให้ท้องถิ่นพัฒนาเมืองท่องเที่ยวสุขภาวะ เพราะเมืองที่มีสุขภาวะเท่านั้นที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวรายได้สูงได้มาก

เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติและสาธารณูปโภคเป็นองค์ประกอบสำคัญของสินค้าท่องเที่ยว เมื่อจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นจะทำให้เกิดการ “**เบียดใช้**” ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอยู่แล้ว โดยเฉพาะตลาดจีน ซึ่งการท่องเที่ยวไทยและนักท่องเที่ยวจีนบางส่วนไม่ใช้กำลังรองรับที่จัดไว้สำหรับนักท่องเที่ยว แต่ไปมีส่วนร่วมเบียดใช้สาธารณูปโภคและทรัพยากรท่องเที่ยวถึงในระดับรากหญ้า

ยิ่งไปกว่านั้นการท่องเที่ยวและการเชื่อมต่อการคมนาคมสร้างโอกาสการเก็งกำไรที่ดิน ทำให้ที่ดินมีราคาสูงมาก เราจึงเห็นคอนโดมิเนียมสูง ๆ อยู่ริมทะเล เพราะราคาที่ดินที่สูงขนาดนั้นเหมาะแก่การทำคอนโดมิเนียมราคาแพงและกาสิโนเท่านั้น นักลงทุนแบบ SMEs ย่อมไม่มีสิทธิ มิหนำซ้ำที่ดินผืนงาม ๆ ยังอาจตกไปอยู่ในมือคนต่างชาติและนอมินีอีกด้วย ผลก็คือความเหลื่อมล้ำก็จะเพิ่มขึ้น

ประเด็นที่สำคัญที่สุดเกี่ยวกับคนไทยอีกประเด็นคือ ในบรรดากิจกรรมที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวก็คือ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ซึ่งเป็นกิจกรรมซึ่งรายได้ต่อหัวสูงที่สุด ในปี พ.ศ. 2555 สร้างรายได้ถึง 88,000 ล้านบาท และภายในปี พ.ศ. 2560 จะสร้างรายได้สูงถึง 138.39 พันล้านบาท แต่มาตรการของแพทยสภาที่ต้องผ่านการสอบใบประกอบโรคศิลป์เป็นภาษาไทยเป็นการจำกัดจำนวนแพทย์ซึ่งอาจทำให้ไทยมีปัญหาขาดแคลนแพทย์เพิ่มขึ้นในระยะยาว (*กันต์สินี กันทะวงศ์วาร, อัครพงศ์ อั้นทอง และ มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด, 2556*)

ปี 2553 ประเทศไทยมีประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล ประมาณ

28.9

ล้านคน

คิดเป็น

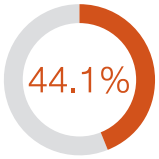

ของประชากรทั้งหมด

เมืองกลืนชนบท

ประเทศไทยในปัจจุบันมีคนเมืองมากกว่าคนชนบทและมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

ตามนิยามที่ใช้อยู่ทั่วไปในประเทศไทยซึ่งเป็นเกณฑ์ตามตำแหน่งการตั้งถิ่นฐาน ประชากรเมืองหมายถึง ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล จากข้อมูลสำมะโนประชากรและการเคหะ พ.ศ. 2553 ประเทศไทยมีประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลประมาณ 28.9 ล้านคน (ร้อยละ 44.1 ของประชากรทั้งหมด) เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2543 ซึ่งมีประชากรเมืองประมาณ 19.0 ล้านคน (ร้อยละ 33.1 ของประชากรทั้งหมด) เห็นได้ว่าภายในเวลาช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ประชากรเมืองเพิ่มถึงปีละเกือบ 1 ล้านคน ถ้าหากพิจารณาว่าความเป็นเมืองไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแต่ตำแหน่งที่ตั้งถิ่นฐาน แต่หมายความถึง

ประชากรที่ประกอบอาชีพหลักในสาขาอุตสาหกรรมและการบริการซึ่งโดยมากตั้งอยู่ในเขตเมือง ซึ่งในปัจจุบันมีมากกว่าร้อยละ 60 และยิ่งถ้ารวมถึงแรงงานชนบทที่เข้ามาทำงานในเมืองในบางฤดูกาล ซึ่งจำนวนมากมีพฤติกรรมการบริโภคที่ไม่ได้แตกต่างจากคนที่อาศัยอยู่ในเมืองแล้ว ก็จะเห็นภาพชัดเจนว่าคนไทยส่วนมากได้กลายเป็นคนเมืองไปแล้ว ดังนั้น ประเด็นนโยบายด้านการดูแลสุขภาวะคนในเมือง และสุขภาวะในที่ทำงานจะมีความสำคัญมากขึ้น

พื้นที่เมืองได้ขยายตัวไปยังชานเมืองเรื่อยมา

จากการสำรวจและวิเคราะห์โดยกรมพัฒนาที่ดินในปี พ.ศ. 2543–2544 พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้างในประเทศไทยอยู่ที่ 11,403,488 ไร่ และในปี พ.ศ. 2551–2552 อยู่ที่ 15,111,800 ไร่ แม้ว่าตัวเลขพื้นที่สิ่งปลูกสร้างจะรวมพื้นที่ชุมชนชนบทเข้าไปด้วย แต่พื้นที่ปลูกสร้างโดยมากอยู่ในเขตเทศบาลและพื้นที่ใกล้เคียง จึงเป็นที่แน่ชัดว่าพื้นที่เมืองของประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นไปตามกระบวนการเป็นเมือง การขยายพื้นที่ไปยังชานเมืองที่ผ่านมาเกิดขึ้นเร็วที่สุดและเป็นวงกว้างที่สุดในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล แต่ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาเริ่มเห็นการพัฒนาชานเมืองในเมืองหลักในแต่ละภูมิภาค เช่น เชียงใหม่ หาดใหญ่ นครราชสีมา ขอนแก่น อุดรธานี อุบลราชธานี เป็นต้น เมืองเหล่านี้ได้ขยายพื้นที่อยู่อาศัยในรูปแบบหมู่บ้านจัดสรรและพื้นที่พาณิชยกรรมออกไปบริเวณชานเมือง ทำให้เกิดการรุกล้ำพื้นที่เกษตรกรรมเดิม เป็นแนวโน้มที่คาดว่าจะเกิดขึ้นต่อไปหากไม่มีการวางแผนควบคุมอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการรุกล้ำเข้าไปในพื้นที่ชุ่มน้ำ ทำให้ต้องเผชิญกับปัญหาน้ำท่วมซ้ำซาก

มหานครกรุงเทพยังคงเป็นเอกนครอยู่เรื่อยมา

จากการที่มีประชากรอพยพย้ายถิ่นเข้ากรุงเทพมหานครและปริมณฑลตลอด 50 ปีที่ผ่านมา เป็นผลให้กรุงเทพมหานครคงสภาพการเป็นเอกนคร (Primate city) และทวีความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจและสังคมกับพื้นที่อื่นในประเทศ จากการคำนวณดัชนีความเป็นเอกนคร (Primacy index) ซึ่งเปรียบเทียบจำนวนประชากรของกรุงเทพมหานครและพื้นที่เมืองที่ต่อเนื่อง กับจำนวนประชากรของเมืองที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับสองของประเทศในช่วงเวลา 20 ปีที่ผ่านมา พบว่ามหานครกรุงเทพก็ยังเป็นศูนย์กลางความเจริญของประเทศไทย (ตารางที่ 2) แม้ว่ารัฐบาลหลายยุคหลายสมัยได้พยายามดำเนินนโยบายการกระจายความเจริญไปสู่เมืองหลักในภูมิภาคมาแล้วก็ตาม แนวโน้มการเพิ่มขึ้นของความเป็นเมืองและความเป็นเอกนครของประเทศไทยมีท่าทีว่าจะยังคงอยู่ต่อไปอีกเป็นเวลานาน

ตารางที่ 2 ระดับความเป็นเมืองและความเป็นเอกนครของประเทศไทย พ.ศ. 2533, 2543, 2553

ปี	ระดับความเป็นเมืองของประเทศ(%)	ระดับความเป็นเอกนคร		
		จำนวนประชากรกรุงเทพฯ และปริมณฑล	จำนวนประชากรเมืองอันดับสอง	ดัชนีความเป็นเอกนคร
2533	29.4	6,766,998	208,133 (นครราชสีมา)	32.5
2543	31.1	8,154,876	222,425 (อุดรธานี)	36.7
2553	44.1	11,737,469	347,497 (อุดรธานี)	33.8

ที่มา: คำนวณจากข้อมูลสำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2533, 2543, 2553 สำนักงานสถิติแห่งชาติ

อีสานรุ่งโรจน์

อีสานในปัจจุบันนั้นได้แปรสภาพจากพื้นที่ที่มีภาพลักษณ์ของความล้าหลังเป็นพื้นที่มีศักยภาพในเชิงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การยกระดับระบบโลจิสติกส์ของประเทศเชื่อมโยงกับภูมิภาคที่จะเกิดจากการส่งผลต่อเนื่องถึงรายได้ประชากรในหัวเมืองใหญ่ (*ปิยศักดิ์ มานะสันต์, 2556*) ในภาคต่าง ๆ โดยเฉพาะอีสาน

อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภูมิภาคนี้ในช่วงปี พ.ศ. 2550–2554 สูงถึงร้อยละ 40 ในขณะที่ตัวเลขเดียวกันของทั้งประเทศนั้นสูงแค่ร้อยละ 23 และของกรุงเทพฯ ก็สูงเพียงร้อยละ 17 เท่านั้น เช่นเดียวกับรายได้ต่อเดือนของครัวเรือนในภูมิภาคนี้ที่เพิ่มสูงถึงร้อยละ 40 ในช่วงปีเดียวกันนี้ซึ่งก็สูงกว่าภูมิภาคใด ๆ ของไทยเช่นกัน นอกจากนี้ ตัวเลขการลงทุนของภาคเอกชนจากธนาคารแห่งประเทศไทยก็แสดงให้เห็นว่ามีโครงการลงทุนเพิ่มสูงขึ้นถึงร้อยละ 49 ในปี พ.ศ. 2555 เมื่อเทียบกับปีก่อนหน้านั้น คิดเป็นจำนวนเงินลงทุนมากถึง 2.3 พันล้านเหรียญ สรอ. โดยเป็นการลงทุนพัฒนาโครงการด้านอสังหาริมทรัพย์ทั้งคอนโดมิเนียม บ้านจัดสรร ไปจนถึงห้างสรรพสินค้า (*จักรี เตจ๊ะวารี, 2557*)

แรงขับเคลื่อนสำคัญที่มีส่วนช่วยเปลี่ยนภาพพื้นที่ที่ “**ในดินซ้ำมีแต่ทราย**” ให้กลายเป็นดินแดนที่เปี่ยมไปด้วยโอกาสมากมาย ดังที่ได้กล่าวถึงข้างต้นนั้นมี 2 ประการคือ พันธกิจการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) และแผนโครงการลงทุนระบบคมนาคมพื้นฐานจากภาครัฐ เพื่อสนับสนุนศักยภาพการลงทุนในอนาคตอันใกล้ แรงขับเคลื่อนดังกล่าวนี้ยังจะช่วยกระตุ้นความเป็นเมืองให้กับหลายหัวเมืองหลักในภาคอีสาน พร้อม ๆ กับปริมาณการค้าชายแดนที่จะยกระดับเพิ่มสูงขึ้นในทิศทางเดียวกับการบริโภคที่มีแนวโน้มจะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคอีสานในช่วงปี 2550–2554 สูงถึง

ในปี 2555 ภาคเอกชนมีโครงการลงทุนเพิ่มสูงขึ้นถึง

49%

ภูมิภาคนี้จึงเต็มไปด้วยโอกาสทางเศรษฐกิจที่หลากหลายของกิจกรรมทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นกลไกขับเคลื่อนประเทศไทยในอนาคต กรอบที่ 5 แสดงถึงมุมมองใหม่และศักยภาพใหม่ของอีสาน จากการเปลี่ยนแปลงแนวคิดจากเมืองชายขอบเป็นเมืองศูนย์กลางเชื่อมโยงคมนาคม อีสานเป็นดินแดนเศรษฐกิจที่มีความพร้อมด้านปัจจัยการผลิต ทั้งแรงงาน พืชผลการเกษตร ตลอดจนพื้นที่ขนาดใหญ่ซึ่งเป็นประตูหน้าด่านสู่การค้าการลงทุนระหว่างไทย–สปป.ลาว มุมมองใหม่และศักยภาพใหม่นี้ไม่ได้จำกัดแค่อีสานเท่านั้น แต่รวมไปถึงเมืองชายขอบในภาคเหนือที่เชียงราย และในภาคใต้ที่สงขลาและยะลาอีกด้วย

กรอบที่ 5 วันโน้นและวันนี้ของอีสาน

“ในฟ้าบ่มีน้ำ
น้ำตาที่ตกราย
แดดเปรี้ยงปานหัวแตก
แผ่นอกที่คร่างครึม
ในดินซ้ำมีแต่ทราย
ก็รีบซาบบ่รอซึม
แผ่นดินแยกอยู่ทึบทึม
ขยับแยกอยู่ตาปี”

บทกวี “อีสาน” โดย “นายผี” (อัศนี พลจันทร์ พ.ศ. 2495)

*“**กันดารคือสินทรัพย์: อีสาน**” ไม่ใช่นิทรรศการเพื่อแสดงความสวยงามหรือประวัติศาสตร์ของศิลปวัฒนธรรมอีสาน แต่ต้องการแสดงให้เห็นว่า วิถีชีวิตบนความแร้นแค้นนั้นเป็นรากฐานความคิดสร้างสรรค์อันแข็งแกร่งที่สามารถสร้างความสำเร็จและรายได้ให้กับประเทศ ถ้าหากเราค้นหาข้อได้เปรียบและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและต่อยอดให้กลายเป็นผลงานออกแบบที่มีคุณภาพของไทย*

นิทรรศการหมุนเวียนของศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TCDC) 15 พฤศจิกายน 2548 ถึง 1 มกราคม 2549

ความท้าทาย

แรงงานในภาคเกษตรกรรมมี
38%
ของแรงงานทั้งหมด

แต่สัดส่วนของ GDP มีเพียง
12%

ความเหลื่อมล้ำทุกมิติ

แม้ว่าข้อมูลที่จะเสนอต่อไปนี้ ยืนยันถึงความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย แต่ความเหลื่อมล้ำที่มีอยู่ในสังคมได้กลายเป็นเรื่องที่รับรู้กันและเป็นที่มาของความต้องการที่จะปฏิรูปประเทศไทย

ในระดับโครงสร้างของประเทศไทยมีความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจเช่นกัน ซึ่งจากข้อมูลสัดส่วนของแรงงานของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2556 แรงงานในภาคเกษตรกรรมมีถึงร้อยละ 38 ของแรงงานทั้งหมด แต่สัดส่วนของภาคเกษตรในจีดีพีมีเพียงร้อยละ 12 เท่านั้น ในขณะที่แรงงานในภาคอุตสาหกรรมมีเพียงร้อยละ 14 ของแรงงานทั้งหมด แต่สัดส่วนของจีดีพีมีถึงร้อยละ 44 ของจีดีพีทั้งประเทศ (*Central Intelligence Agent (CIA) ,The World Factbook, 2557*) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแรงงานในภาคอุตสาหกรรมมีรายได้เฉลี่ยแตกต่างกับแรงงานในภาคเกษตรกรรมเป็นอย่างมาก

เมื่อพิจารณาสถิติรายได้ของประเทศไทยจะปฏิเสธไม่ได้เลยว่าประเทศไทยมีความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจอย่างยิ่ง ยกตัวอย่างเช่น หากแบ่งคนไทยออกเป็น 5 กลุ่ม เท่า ๆ กัน จะพบว่ารายได้ร้อยละ 54 ของประชากรทั้งหมด เป็นรายได้ของกลุ่มประชากรที่มีรายได้มากที่สุด (กลุ่มที่รวยที่สุดหรือ 20 เปอร์เซ็นต์แรกของประเทศ) ในขณะที่ผู้ที่รายได้น้อยที่สุด (20 เปอร์เซ็นต์สุดท้ายของประเทศ) มีรายได้รวมกันเพียงร้อยละ 5 ของรายได้ประชากรทั้งหมด ซึ่งแสดงถึงการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรมของประเทศ (*ระบบฐานข้อมูลด้านสังคมและคุณภาพชีวิต, 2557*) เมื่อนำรายได้ทั้ง 2 กลุ่มมาเปรียบเทียบกันพบว่า กลุ่มที่รวยที่สุดมีรายได้มากกว่ากลุ่มที่จนที่สุดถึงเกือบ 11 เท่า ซึ่งค่าเฉลี่ยของประเทศพัฒนาแล้วอยู่ที่ 4.6 เท่า (*Smeeding 2002 อ้างใน กอบศักดิ์ ภูตระกูล, 2556*)

สภาวะเหลื่อมล้ำอย่างมาก ทำลายศักยภาพ หรือความสามารถที่แฝงเร้นอยู่ไม่ให้แสดงออกมา เพราะไม่มีโอกาสหรือไม่มีพลัง หรือเพราะเสี่ยงเกินไปที่จะริเริ่มสิ่งใหม่ ความเหลื่อมล้ำจึงทำลายทั้งศักยภาพของบุคคล ของกลุ่มต่างๆ และของสังคมประเทศชาติโดยรวม…

คณะกรรมการปฏิรูป 2554
หน้า 15

การวัดการกระจายรายได้ในทางเศรษฐศาสตร์โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini coefficient) เพื่อวัดระดับความไม่เท่าเทียมของการกระจายรายได้ ทำให้สามารถเปรียบเทียบความเหลื่อมล้ำในระดับนานาชาติได้ ในปี พ.ศ. 2555 ประเทศไทยมีค่าเท่ากับ 0.484 ซึ่งมีค่ามากที่สุดในอาเซียน และเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก โดยลดลงเพียงเล็กน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2543 ที่มีค่าเท่ากับ 0.522 ในขณะที่ประเทศที่มีการกระจายรายได้ที่ดี เช่น สวีเดน ฟินแลนด์ และเกาหลีใต้ มีค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคอยู่ประมาณ 0.3 เท่านั้น (*Central Intelligence Agent (CIA), The World Factbook, 2557*) เมื่อพิจารณาลงไปเป็นพื้นที่ กรุงเทพฯ เป็นพื้นที่ที่มีค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคมากที่สุดในประเทศ (0.514) และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในขณะที่ในภูมิภาคอื่น ๆ มีแนวโน้มลดลง (*ระบบฐานข้อมูลด้านสังคมและคุณภาพชีวิต, 2557*)

ผลการศึกษาของ กอบศักดิ์ ภูตระกูล (*2556*) แสดงให้เห็นว่ากลุ่มครัวเรือนที่มีปัญหาด้านการกระจายรายได้เพิ่มขึ้นอยู่ในกรุงเทพฯ และภาคอีสาน ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันด้านรายได้ ซึ่งแต่เดิมอยู่ในภาคเกษตร คนที่มีการศึกษาน้อย กลุ่มแรงงานย้ายมากระจุกตัวอยู่ในเมือง กลุ่มผู้ประกอบการ กลุ่มวิชาชีพ กลุ่มผู้รับบำนาญ และผู้ที่มีรายได้ระดับกลาง สามารถมีรายได้ที่ปรับขึ้นลดลงได้อย่างเสรีมากขึ้น นอกจากนี้ ระบบเศรษฐกิจของพื้นที่ในภาคต่าง ๆ ของเราก็ได้เริ่มหลอมรวมเป็นเนื้อเดียวกันมากขึ้น โดยความแตกต่างด้านรายได้เชิงพื้นที่ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ แต่ยังมีปัญหาความไม่เท่าเทียมในเรื่องโอกาสทางการศึกษา โดยที่คนจนจะมีคุณภาพและระดับการศึกษาต่ำกว่าคนรวย ซึ่งส่งผลต่อรายได้ที่จะได้รับในอนาคต โดยผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีจะมีรายได้สูงกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาประมาณ 2.5 เท่า และสูงกว่าผู้มีการศึกษาระดับประถมและมัธยมประมาณ 2 เท่า และ 1.6 เท่า และโอกาสในด้านการเข้าถึงบริการทางการเงิน คนในชนบทกว่าร้อยละ 20 ไม่มีบัญชีเงินฝาก และต้องพึ่งกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน (*กอบศักดิ์ ภูตระกูล, 2556*) ซึ่งส่งผลทำให้เกิดความแตกต่างในการสะสมสินทรัพย์และรายได้ในระยะยาวต่อไป นอกจากนี้ ปัญหาการคอร์รัปชันในทุกระดับยังเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจมากขึ้น

การศึกษาการกระจุกตัวของความมั่งคั่งในสังคมไทยโดย ดวงมณี เลาวกุล (*2556*) เป็นอีกหนึ่งตัวอย่างที่ชัดเจนที่แสดงให้เห็นความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการถือครองที่ดิน การถือครองทรัพย์สิน หรือการถือครองหลักทรัพย์ โดยผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าความไม่เสมอภาคในการถือครองที่ดินมีอยู่สูงมาก ดังจะเห็นได้จากจำนวนผู้ถือครองที่ดินร้อยละ 10 ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีพื้นที่การถือครองมากที่สุดนั้น มีจำนวนที่ดินในครอบครองถึงกว่าร้อยละ 60 ของพื้นที่ทั้งหมด ในขณะที่ผู้ถือครองที่ดินที่เหลืออีกร้อยละ 90 นั้นถือครองที่ดินรวมกันประมาณร้อยละ 40 เท่านั้น ในขณะที่ผู้ถือครองทรัพย์สินนั้นก็พบความไม่เสมอภาคค่อนข้างสูง โดยค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคในการถือครองทรัพย์สินรวมในปี พ.ศ. 2549 2550 และ 2552 เท่ากับ 0.678 0.672 และ 0.656 ตามลำดับ เช่นเดียวกับค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคในการถือครองทรัพย์สินสุทธิในช่วงเดียวกัน เท่ากับ 0.726 0.711 และ 0.688 ตามลำดับ เช่นเดียวกันกับการถือครอง

ที่ดินส่วนใหญ่ของประเทศ

ถือครองโดยกลุ่มคนเพียง

10% เท่านั้น

ส่วนที่ดินที่เหลือ

ถือครองโดยคน

ส่วนใหญ่ 90%

เรามักจะหาทางออกง่ายๆ เข้ามาว่ากัน เช่น รู้ว่าชาวนานั้นยากจน เราก็ไม่หาวิธีการแก้ที่รากฐาน แต่เรามาแก้เชิงระยะสั้นๆ ให้เขาอยู่รอด เช่น ประกันรายได้ จำนำข้าว สิ่งเหล่านี้ เป็นสิ่งที่เกษตรกรทุกคนต้องการ ไม่อย่างนั้นเขาไม่สามารถยังชีพได้ แต่สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งชั่วคราวเหมือนการรดน้ำที่ใบไม่ได้รดน้ำที่ราก เราขาดความจริงจังที่จะปฏิรูปหรือปฏิวัติขบวนการเหล่านี้...

สมคิด จาตุศรีพิทักษ์ 2557 หน้า 73

หลักทรัพย์ ซึ่งพบว่าผู้ที่ถือครองหุ้นที่มีมูลค่าสูงที่สุด มักเป็นบุคคลหรือตระกูลเพียงไม่กี่คนหรือไม่กี่ตระกูล และกลุ่มคนเหล่านี้ถือครองหุ้นที่มีมูลค่าค่อนข้างสูง ในขณะที่คนส่วนใหญ่ไม่ได้ถือครองหรือถือครองน้อยมาก โดยพบว่าผู้ถือครองหุ้นมูลค่ามากที่สุด 10 อันดับแรก ถือครองหุ้นมีมูลค่ารวมกันมากกว่า 100,000 ล้านบาท ทั้งในปี พ.ศ. 2553 และ 2554 นอกจากนั้น มีผู้ถือครองหุ้น 5 รายที่อยู่ใน 10 อันดับแรกของการถือครองหุ้นมูลค่ามากที่สุดทั้ง 3 ปี (พ.ศ. 2552–2554) ความเหลื่อมล้ำของการถือครองทรัพย์สินนี้ยังถ่ายโอนข้ามรุ่นในรูปมรดกและยังทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสการศึกษาในรุ่นลูกอีกด้วย (*ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, 2557*)

การกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียมเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ โดยทั่วไปการกระจายรายได้สามารถทำได้โดยการจัดเก็บภาษี เช่น ภาษีที่ดิน ภาษีมรดก ภาษีกำไรจากตลาดทุน ในปัจจุบันคนรวยนอกจากจะไม่ต้องเสียภาษีมรดก รัฐบาลยังลดหย่อนภาษีหากไปลงทุนในกองทุนรวมหุ้นระยะยาว (Long term equity fund: LTF) ภาษีกำไรจากการขายหรือโอนหุ้น (Capital gains) รัฐบาลยังเอื้อประโยชน์ในรูปของสัมปทาน การกีดกันการแข่งขัน การศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยของรัฐที่ได้รับการอุดหนุน กอบศักดิ์ (*2556*) เห็นว่าการลดการเข้าถึงของกลุ่มยอดปิระมิด (Limit access at the top) มีความสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำไม่น้อยไปกว่าการเพิ่มโอกาสให้ครัวเรือน ณ ฐานของปิระมิด

การใช้นโยบายประชานิยม เช่น นโยบายจำนำข้าวไม่ได้แก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจอย่างแท้จริง และยังมีนโยบายอื่น ๆ ที่ทำให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจมากขึ้น เช่น นโยบายรถยนต์คันแรก และนโยบายลอยตัวก๊าซ LPG เป็นต้น

ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนาน การแก้ปัญหาดังกล่าวจึงเป็นเรื่องที่ท้าทาย ต้องอาศัยความกล้าหาญทางการเมืองและการขับเคลื่อนประชาธิปไตยในระดับรากหญ้าอย่างต่อเนื่องจึงจะสามารถลดปัญหาดังกล่าวได้ในระยะยาว

พลังงาน: ถึงเวลาต้องสร้างทางเลือก

ประเทศไทยใช้พลังงานเป็นลำดับที่ 20 ของโลก และลำดับที่ 8 ของเอเชียและเป็นประเทศที่พึ่งพิงพลังงานนำเข้าถึงครึ่งหนึ่งของพลังงานทั้งหมด ปริมาณสำรองปิโตรเลียมของไทย รวมก๊าซธรรมชาติ น้ำมันดิบ และคอนเดนเสท (หากไม่มีการพิสูจน์สำรองเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่) จะใช้ได้อีกประมาณ 16–18 ปี เชื้อเพลิงฟอสซิลมีสัดส่วนถึงร้อยละ 83 ส่วนเชื้อเพลิงชีวมวลและขยะ มีปริมาณร้อยละ 16 พลังน้ำร้อยละ 1 และเชื้อเพลิงชีวภาพ ร้อยละ 0.7 และโอกาสการใช้พลังงานลมไม่สูงนัก การใช้พลังงานชีวมวลยังมีปัญหาสิ่งแวดล้อม และพลังงานชีวภาพยังอยู่ในขั้นตอนการพัฒนา ทางเลือกในอนาคตจึงค่อนข้างจำกัดและต้องอาศัยการบริหารจัดการที่ดี (*กฤติยาพร วงษา, 2557*)

แนวโน้มในปัจจุบันก็คือ ภาคเกษตรพึ่งพิงการใช้พลังงานมากขึ้น (*เบญจวรรณ ฤกษ์เกษม, 2557*) ภาคเศรษฐกิจที่จะขึ้นมาเป็นเสาหลักใหม่ คือ การท่องเที่ยว แต่ก็ต้องอาศัยพลังงานเป็นหลัก

แม้ประเทศไทยจะนำเข้าก๊าซธรรมชาติจากประเทศเพื่อนบ้านได้ แต่จะเป็นก๊าซแห้งที่มีมีเทนเป็นองค์ประกอบหลัก แต่จะขาดแคลนอีเทนและโพรเพน ซึ่งเป็นวัตถุดิบต้นน้ำในอุตสาหกรรมปิโตรเคมี ซึ่งส่งผลต่อเนื่องไปถึงอุตสาหกรรมปลายน้ำตลอดห่วงโซ่ กระทบต่อการจ้างงาน รวมไปถึงอุตสาหกรรมยานยนต์ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจโดยรวม

ดังนั้น สมมุติฐานหลักที่รองรับการพัฒนาเศรษฐกิจให้โชติช่วงชัชวาลด้วยก๊าซในอ่าวไทยก็ต้องเปลี่ยนไป การจัดการการใช้พลังงานก็ต้องสอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนไป และต้องมีการพัฒนาการใช้พลังงานหมุนเวียน ซึ่งในขณะนี้ถูกจำกัดโดยโครงสร้างการบริหารแบบรวมศูนย์ และด้านกายภาพที่ไม่เอื้อต่อ

ประเทศไทยใช้พลังงาน
เป็นลำดับที่

20	8
ของโลก	ของเอเชีย

การพัฒนาเทคโนโลยี และระบบเครือข่ายขายส่ง องค์ประกอบสำคัญของนโยบายสาธารณะที่ถูกต้องสำหรับอนาคต ได้แก่ การลดการแทรกแซงกลไกราคา การมีธรรมาภิบาลในการกำหนดนโยบายด้านพลังงาน รวมถึงการคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนเรื่องปัญหาพลังงาน และงดใช้นโยบายประชาชนนิยมด้านพลังงาน เพื่อสร้างพฤติกรรมที่ถูกต้อง และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาโลกร้อน

สิ่งที่เราต้องตระหนักในเรื่องของเทคโนโลยีด้านพลังงานก็คือ ผู้นำในด้านนี้ของโลกได้เปลี่ยนไปแล้ว จากเดิมจะเป็นกลุ่มประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เยอรมัน และฝรั่งเศส กลายมาเป็น รัสเซีย เกาหลีใต้ และจีน โดยเฉพาะจีนนั้น มีความล้ำหน้าทั้งเทคโนโลยีการผลิตพลังงานไฟฟ้านิวเคลียร์และพลังงานไฟฟ้าจากแสงอาทิตย์ ดังจะเห็นได้จากจำนวนโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ที่สร้างขึ้นใหม่ 47 แห่งทั่วโลกนั้น มีอยู่ที่จีนถึง 27 แห่ง โดยจีนได้ใช้เทคโนโลยีรุ่นที่ 3 ที่พัฒนาด้วยตนเองสร้างขึ้นถึง 23 แห่ง และขณะนี้ก็ยังมีการต่อยอดเทคโนโลยีรุ่นที่ 4 เพื่อสร้างเตาปฏิกรณ์ที่มีความกะทัดรัดและขนย้ายสะดวกอีกด้วย ในขณะเดียวกันจีนก็ได้ก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำเทคโนโลยีพลังงานแสงอาทิตย์โดยมีการพัฒนาประสิทธิภาพการแปลงพลังงานสำหรับเซลล์แสงอาทิตย์ที่ผลิตจากซิลิกอนให้เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจึงมีความเป็นไปได้ค่อนข้างมาก ว่าในอนาคตอันใกล้ นานาชาติรวมทั้งไทยจะเป็นหนึ่งในประเทศที่พึ่งพาเทคโนโลยีด้านพลังงานจากจีนในอนาคต จีนกับไทยก็จะมีความสัมพันธ์ในหลากหลายมิติมากขึ้น (*ไกรศร จิตธรรธรรม, 2556*)

งบประมาณการศึกษาของไทย
เป็นลำดับ
1
ของอาเซียน

ระบบการศึกษา: ถึงคราวต้องปฏิวัติ

มิติพื้นฐานที่ต้องมีการวิเคราะห์เมื่อพิจารณาเรื่องการศึกษาได้แก่ มิติการลงทุนด้านการศึกษา (Investment) มิติด้านปริมาณการศึกษา (Quantity of education) มิติด้านคุณภาพการศึกษา (Quality of education) มิติด้านความเหลื่อมล้ำ (Inequality of education) สถิติที่เสนอต่อไปนี้มีในภาคผนวก

มิติด้านการลงทุนด้านการศึกษา

งบประมาณการศึกษาของไทยโดยเปรียบเทียบค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ ในอาเซียน โดยค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาของรัฐบาลต่องบประมาณรัฐบาลทั้งหมดเป็นลำดับ 1 ของอาเซียน และค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาต่อจีดีพีเป็นลำดับ 2 ของอาเซียน (*The World Bank, 2014a และ 2014b*) และกระทรวงศึกษาธิการของไทยได้รับงบประมาณสูงสุดในทุกกระทรวง (รูปที่ 6) อีกทั้งยังมีข้อสังเกตว่า งบประมาณสำหรับการศึกษาของไทยตั้งแต่ช่วง ปี พ.ศ. 2536–2543 เพิ่มขึ้นเร็วกว่าการเพิ่มขึ้นของงบประมาณแผ่นดิน แต่อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551–2556 ในช่วงเดียวกันงบประมาณด้านการศึกษากลับเพิ่มขึ้นน้อยกว่าอัตราเพิ่มของงบประมาณแผ่นดิน แสดงให้เห็นว่าในช่วงที่ผ่านมาไม่นานมานี้ รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับงบประมาณด้านการศึกษาน้อยลง อาจเพราะงบประมาณด้านการศึกษาเป็นงบประมาณจำนวนมหาศาลที่รัฐใช้จ่ายมากที่สุดอยู่แล้ว หรืออาจเป็นเพราะผลลัพธ์ที่ได้ยังไม่น่าพอใจ

รูปที่ 6
ลำดับของกระทรวงที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณปี พ.ศ. 2557 สูงสุด 10 ลำดับแรก

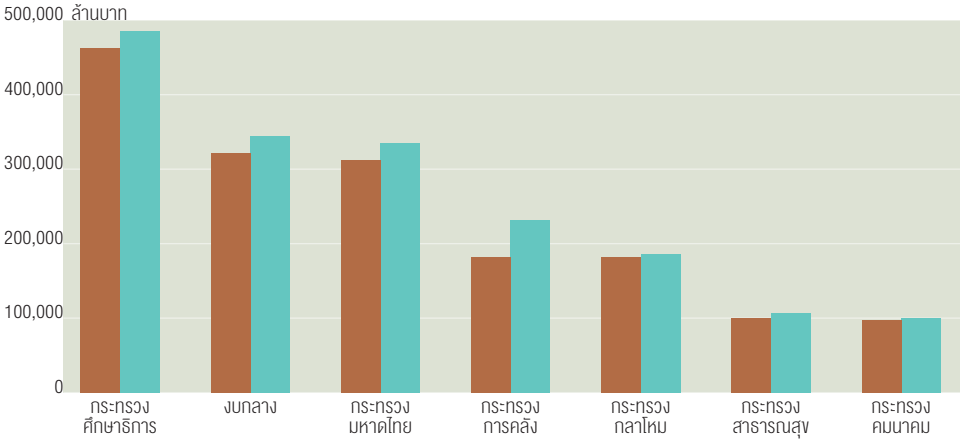

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2557)

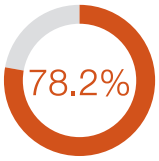

เป็นจำนวนผู้เข้าเรียนในชั้นมัธยมศึกษาของไทย

ส่วนในระดับอุดมศึกษามีสัดส่วนผู้เรียนสูงเป็นลำดับ 2 ของอาเซียน คิดเป็น

46.4%

มิติด้านปริมาณการศึกษา

แม้ว่าจำนวนปีของการเข้าเรียนจะเพิ่มขึ้น แต่เทียบกับอาเซียนแล้วค่อนข้างต่ำ คนไทยอายุ 25 ปีขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยของจำนวนปีของการเข้าเรียน (Mean years of schooling) อยู่ที่ 6.6 ปี ต่ำกว่าสิงคโปร์ บรูไน มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และจีน (*WEF, 2013*)

นอกจากมีระยะเวลาเรียนในโรงเรียนที่ค่อนข้างต่ำแล้ว การเข้าเรียนในโรงเรียนของเด็กไทยยังอยู่ในระดับต่ำ โดยอัตราการเข้าเรียน (จำนวนผู้เรียนหารด้วยจำนวนผู้มีอายุที่ควรเรียนในชั้นดังกล่าว) ชั้นประถมศึกษาของผู้ที่มีอายุในช่วงชั้นดังกล่าว ถึงแม้จะมีสัดส่วนเกือบร้อยละ 90 แต่ก็เป็นลำดับรองสุดท้ายของอาเซียน สูงกว่าฟิลิปปินส์เพียงเล็กน้อย ในขณะที่ประเทศอื่นมีสัดส่วนสูงกว่าร้อยละ 95 โดยเฉพาะสิงคโปร์ที่มีอัตราของผู้เรียนร้อยละ 100 การเข้าเรียนในชั้นมัธยมศึกษาของไทย มีผู้เข้าเรียนสุทธิร้อยละ 78.2 เป็นลำดับ 5 ของอาเซียน สูงกว่าลาว กัมพูชา เมียนมาร์ มาเลเซีย และเวียดนาม สำหรับการเข้าเรียนในระดับอุดมศึกษาไทยมีสัดส่วนผู้เรียนสูงเป็นลำดับ 2 ของอาเซียน มีอัตราผู้เรียนร้อยละ 46.4 รองจากสิงคโปร์เพียงประเทศเดียว (ร้อยละ 72.0) แสดงว่าคนไทยที่เรียนมัธยมแล้วนิยมชมชอบการเรียนต่อเพื่อปริญญามาก แม้ว่าจะจบอาชีวศึกษาก็ยังไม่เข้าสู่ตลาดแรงงาน แต่จะพยายามเข้าเรียนมหาวิทยาลัยต่อไป (*นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ, 2556*)

มิติด้านคุณภาพการศึกษา

จากการสำรวจความคิดของผู้ประกอบการของ World Economic Forum พบว่า การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและสูงกว่า มีคุณภาพอยู่ในระดับท้าย ๆ ของอาเซียน โดยการสำรวจดังกล่าวมาจากความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในแต่ละประเทศ โดยมีคะแนนสูงกว่าเมียนมาร์ และเวียดนาม เท่านั้น และมีคุณภาพการศึกษาใกล้เคียงกับกัมพูชา สำหรับคุณภาพการศึกษาคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ เป็นลำดับ 5 ของอาเซียน อยู่ในระดับเดียวกับเวียดนาม และมีคุณภาพรองจากสิงคโปร์ มาเลเซีย บรูไน และอินโดนีเซีย และอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าจีน (*WEF, 2013*)

ข้อเสนอสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง เน้นที่การปฏิรูประบบบริหารจัดการการศึกษา ลดขนาดของการจัดการศึกษาทุกระดับโดยภาครัฐ ลดขนาดระบบบริหารการศึกษาส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ควบคู่กับการเพิ่มความสามารถและขยายพื้นที่การจัดการศึกษาของภาคประชาชนและชุมชน การเรียนรู้ทุกระดับ และเพื่อพัฒนาวัยแรงงาน พร้อมไปกับการปฏิรูประบบการเงินงบประมาณด้านการศึกษา เพื่อเป็นแรงจูงใจและเงื่อนไขสนับสนุนการปฏิรูประบบบริหารจัดการ...

คณะกรรมการปฏิรูป 2554
หน้า 337

คุณภาพการศึกษาชั้นประถมศึกษาก็อยู่ในลำดับท้ายของอาเซียน เช่นกัน โดยมีคะแนนมากกว่าเมียนมาร์ เวียดนาม และกัมพูชา เท่านั้น และมีคุณภาพต่ำกว่าลาวที่มีระดับการพัฒนาเศรษฐกิจที่ต่ำกว่า

การทดสอบความสามารถของเด็กชั้นประถมในวิชาคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ที่จัดทำโดย TIMSS ซึ่งเป็นการทดสอบวิชาการระดับนานาชาติโดยสมาคมนานาชาติเพื่อประมวลผลการศึกษา (IEA) ปี พ.ศ. 2554 สำรวจความรู้เด็กชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 (Grade 4) ใน 50 ประเทศทั่วโลก พบว่า เด็กไทยมีคะแนนในวิชาคณิตศาสตร์ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย และเป็นลำดับที่ 38 และวิชาวิทยาศาสตร์เป็นลำดับที่ 28 นอกเหนือจากไทยแล้วยังมีสิงคโปร์ที่ได้ทดสอบความสามารถในด้านนี้ โดยสิงคโปร์เป็นลำดับ 1 ในด้านคณิตศาสตร์ และลำดับ 2 ในด้านวิทยาศาสตร์ ในด้านคณิตศาสตร์ลำดับ 1–5 เป็นของประเทศในเอเชียทั้งหมด ได้แก่ สิงคโปร์ เกาหลีใต้ ฮ่องกง ไต้หวัน และญี่ปุ่น แต่สำหรับด้านวิทยาศาสตร์เกาหลีใต้อยู่ในลำดับสูงสุด ส่วนญี่ปุ่น และไต้หวัน อยู่ในลำดับ 4 และ 6 ตามลำดับ (*IES, 2012*)

สำหรับการทดสอบ PISA ซึ่งเป็นการทดสอบในระดับนานาชาติของกลุ่มประเทศสมาชิกองค์กรเพื่อความร่วมมือและพัฒนาทางเศรษฐกิจ (OECD) ที่สำรวจความรู้เด็กที่มีอายุ 15 ปี หรือในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในปี พ.ศ. 2555 ทดสอบความรู้ในด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และการอ่าน กับประเทศ/เขตเศรษฐกิจที่เข้าร่วมทั้งหมด 64 เขตเศรษฐกิจ และมีประเทศในอาเซียนอีก 4 ประเทศที่เข้าร่วม ได้แก่ สิงคโปร์ มาเลเซีย เวียดนาม และอินโดนีเซีย พบว่า เด็กไทยมีคะแนนตกต่ำทุกด้าน และมีคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยอย่างเห็นได้ชัด (เช่นเดียวกับ TIMSS ที่สำรวจเด็กประถม) โดยวิชาคณิตศาสตร์อยู่ในลำดับที่ 50 ในวิชาวิทยาศาสตร์เป็นลำดับที่ 48 และการ

จากการสำรวจความรู้เด็กชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 ใน 50 ประเทศทั่วโลก เด็กไทยได้คะแนน

วิชาคณิตศาสตร์ อันดับที่	วิชาวิทยาศาสตร์ อันดับที่
38	28

วัดทักษะด้านการอ่านเป็นลำดับที่ 48 โดยไทยมีคะแนนต่ำกว่าสิงคโปร์ที่เป็นลำดับ 2–3 ในทุกด้าน และต่ำกว่าเวียดนามในวิชาคณิตศาสตร์ แต่ทุกด้านมีคะแนนสูงกว่ามาเลเซียและอินโดนีเซีย โดยเด็กไทยมีแนวโน้มคะแนนสูงขึ้นในการอ่านและวิทยาศาสตร์ แต่คณิตศาสตร์มีแนวโน้มคะแนนลดลง (*OECD, 2012*)

ผลคะแนนความถนัดทั่วไป (GAT) ที่วัดความรู้ทางด้านการอ่าน เขียน คิดวิเคราะห์และการแก้โจทย์ปัญหา (ทางคณิตศาสตร์) และภาษาอังกฤษ โดยพบว่าเด็กสอบเข้ามหาวิทยาลัยมีคะแนนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 จนถึงปี พ.ศ. 2556 (ปัจจุบันการสอบ GAT ครั้งที่ 2/2557 ยังไม่ประกาศผล) ตรงกันข้ามกับผลคะแนน O–Net ที่วัดความรู้พื้นฐานใน 8 วิชา พบว่า คะแนนในวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษาอังกฤษ มีแนวโน้มลดลง และมีระดับคะแนนต่ำกว่า 50 มาก (คะแนนเต็ม 100) หรือตัวข้อสอบที่ยากขึ้น (*เอื้อมพร หลินเจริญ, สิริศักดิ์ อาจวิชัย และภีรภา จันทร์อินทร์, 2552*)

มิติด้านความเหลื่อมล้ำ

การทดสอบ PISA ได้แสดงให้เห็นว่านักเรียนในกลุ่มโรงเรียนสาธิตมีคะแนนสูงกว่าโรงเรียนในกลุ่มอื่นอย่างเห็นได้ชัดกว่าร้อยคะแนนและมีคะแนนอยู่สูงกว่าค่าเฉลี่ยของการทดสอบ ในด้านการอ่าน ช่องว่างความสามารถในการอ่านของเด็กกลุ่มคะแนนสูงกับคะแนนต่ำลดลง แม้ว่านักเรียนจะมีวิชาวิทยาศาสตร์เพิ่มขึ้นในทุกภาคของประเทศ (จากปี พ.ศ. 2552) แต่ช่องว่างความแตกต่างของคะแนนไม่ลดลง *(สวทช., ม.ป.ป. และ OECD, 2012)*

ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษานอกจากจะเกิดจากฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจของครอบครัว ยังเกิดจากความเหลื่อมล้ำจากการจัดการศึกษาชาติ ได้แก่ การจัดสรรงบประมาณ และกำลังคนทางการศึกษายังไม่เสมอภาคในแต่ละระดับพื้นที่ โดยในเขตที่เจริญกว่าจะได้รับงบประมาณสูงกว่าเขตยากจน มีจำนวนครูอาจารย์กำลังครูอาจารย์ ในแต่ละวิชาที่เพียงพอมากกว่า อีกทั้งยังมีวุฒิสูงกว่า ทำให้คุณภาพของการศึกษาต่างกัน และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่ต่างกันอย่างเห็นได้ชัด (*เปรื่อง กิจรัตน์ภร, 2555*)

ในด้านการสนับสนุนทางการศึกษา รัฐบาลทุ่มเทงบประมาณให้นักศึกษาปริญญาตรีถึง 28,000 บาทต่อหัว ในขณะที่เด็ก ๆ ระดับก่อนอนุบาลและประถมได้รับเงินงบประมาณอุดหนุน 5,500–15,700 บาทต่อหัว นอกจากการลงทุนด้านการศึกษา ยังเน้นระบบโรงเรียน ทำให้แรงงานไทยที่ไม่มีวุฒิการศึกษาและแรงงานที่มีวุฒิการศึกษาแต่ไม่มีทักษะ ไม่มีโอกาสพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (*กฤษณพงศ์ กีรติกร, 2554*) จะเห็นได้ว่า เงินหรืองบประมาณที่เพิ่มขึ้นไม่ได้ทำให้การศึกษาไทยมีผลลัพธ์ที่พัฒนาขึ้นกลับทำให้มีความเหลื่อมล้ำทางการศึกษามากขึ้น

ประเทศไทยปฏิรูปการศึกษามา 2 ครั้งแล้ว แต่ยังไร้ประสิทธิผล ซึ่งอาจเป็นเพราะระบบการราชการและแรงจูงใจไม่ถูกต้อง หากยังเป็นเช่นนี้ต่อไป โอกาสที่ประเทศไทยจะเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วก็คงต้องชะลอออกไปเรื่อย ๆ ■

ระบบราชการ: รวมศูนย์แต่แยกส่วน

คุณภาพของระบบราชการที่เสื่อมถอยลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สอง โดยเฉพาะในสองทศวรรษที่ผ่านมา ความเสื่อมถอยนี้เกิดขึ้นเร็วมากกว่าที่เกิดขึ้นในภาคเอกชน จึงหมายความว่าความสามารถในการจัดการเศรษฐกิจของประเทศนั้นค่อนข้างจำกัด...

อัมมาร สยามวาลา 2553
หน้า 44

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมใน 2 ทศวรรษที่ผ่านมา ได้ทำให้ภาคเอกชนขยายตัว เชื่อมโยงกับกระแสทุนนิยมโลก ในขณะที่ภาครัฐยังมีการดำเนินแบบเดิม ๆ คือ “**รวมศูนย์แต่แยกส่วน**” ไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ และแก้ไขวิกฤตต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอก ทั้งทางเศรษฐกิจ ภัยพิบัติทางธรรมชาติ และการเมือง อีกทั้งยังเกิดปัญหาคอร์รัปชัน ทั้งในรูปการรับอามิสสินจ้าง ใช้โครงการพัฒนาของรัฐและอาศัยเงินนอกงบประมาณ ซึ่งมีกระบวนการตรวจสอบที่โปร่งใสน้อยกว่า เป็นเครื่องมือแสวงหาผลประโยชน์ใส่ตน และการคอร์รัปชันทางนโยบายแบบ “**สุดซอย**” ก่อให้เกิดปัญหาความไม่เป็นธรรม ความล่าช้า ไร้ประสิทธิภาพในการจัดการ และความไม่ยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม

ตัวอย่างหนึ่งของปัญหานี้ได้จากการศึกษากระบวนการยุติธรรมในระบบนิติบัญญัติของไทย ที่แผนงาน นสธ. ได้มอบหมายให้สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ศึกษาขั้นตอนในกระบวนการนิติบัญญัติ โดยพิจารณาพระราชบัญญัติทั้งสิ้น 335 ฉบับ ที่ประกาศใช้ระหว่างปี พ.ศ. 2548–2553 พบว่า กระบวนการนิติบัญญัติใช้เวลาค่อนข้างนาน การร่างพระราชบัญญัติแต่ละฉบับใช้เวลาเฉลี่ยถึง 2 ปี ดังนั้นรัฐบาลที่มีอายุสั้น เช่น รัฐบาลสมัยนายกฯ สมัคร สุนทรเวช และรัฐบาลนายกฯ สมชาย วงค์สวัสดิ์ จะไม่สามารถออกพระราชบัญญัติได้ เวลาส่วนใหญ่จะอยู่ที่การแก้ไขร่างพระราชบัญญัติในขั้นตอนของคณะกรรมการกฤษฎีกา ในด้านความเป็นธรรมจากการศึกษาพบว่า การจัดทำร่างกฎหมายไม่ได้ถูกกำหนดให้มีการรับฟังความคิดเห็นและประเมินผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขาดข้อมูลที่เกี่ยวกับการแก้ไขสาระในขั้นตอนต่าง ๆ และไม่มีส่วนร่วมในขั้นตอนพิจารณาของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (*สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ, 2556*) นอกจากนี้

การจัดการของรัฐในด้านการพัฒนาชายฝั่ง สร้างผลกระทบต่อประชาชนโดยไม่มีการเยียวยา เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำ และ “**สองมาตรฐาน**” (ดูหัวข้อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม)

หากรัฐที่เป็นฟันเฟืองใหญ่ของประเทศไม่สามารถปฏิรูปตนเองและสร้างธรรมาภิบาลให้สามารถหลุดพ้นจากหลุมดำแห่งความล้มเหลวได้ อีกทางเลือกหนึ่งก็น่าจะเป็นการลดขนาดของรัฐลงไป อย่างน้อยที่สุดก็ในกิจกรรมที่ไม่มีความประหยัดจากขนาด ■

การกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น: ปากว่าตาขยิบ

การดำเนินแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมด้วยวิธีกำหนดนโยบายจากส่วนกลาง โดยเพิกเฉยต่อความเรียกร้องต้องการของประชาชนในชุมชนท้องถิ่น ก็ยิ่งส่งผลให้ท้องถิ่นไร้อำนาจในการจัดการเรื่องปากท้องของตน กระทั่งเข้าไม่ถึงทรัพยากรที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ เมื่อสังคมถูกทำให้อ่อนแอ ท้องถิ่นถูกทำให้อ่อนแอ ปัญหาที่ป่อนกลับมายังศูนย์อำนาจจึงมีปริมาณท่วมท้น การที่กลไกปัญหาในระดับล่างไม่พอ ทำให้รัฐบาลทุกรัฐบาล ล้วนต้องเผชิญกับสภาวะข้อเรียกร้องที่ล้นเกินจากทุกภาคส่วนของสังคม ซึ่งยิ่งทำให้ขาดทั้งประสิทธิภาพและเสถียรภาพในการทำงาน...

คณะกรรมการปฏิรูป 2554

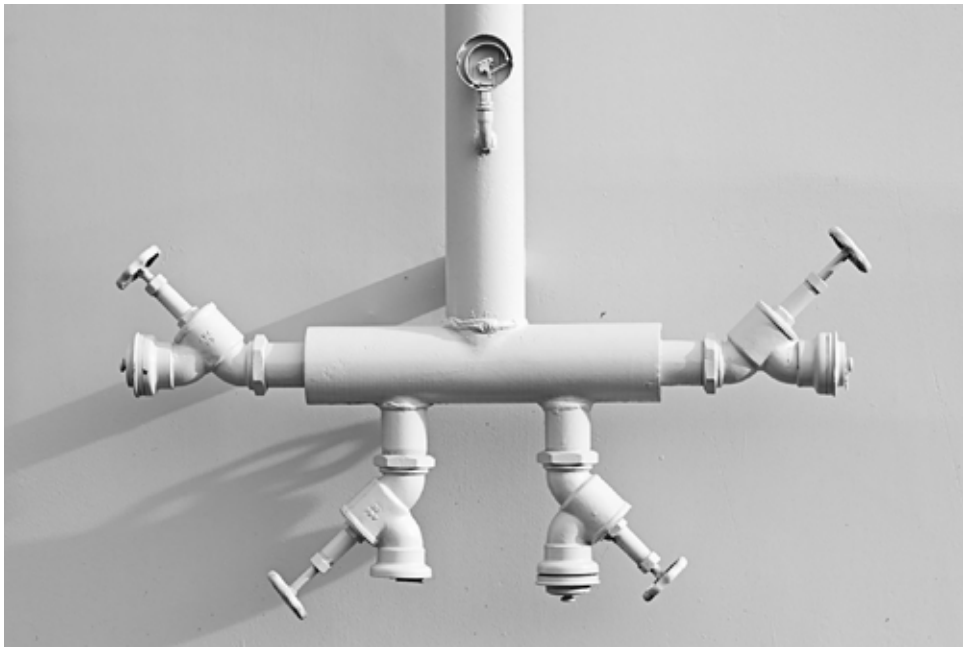

เป็นที่ยอมรับกันในนานาประเทศในโลกว่า **ระบบรัฐแบบรวมศูนย์จะไม่สามารถแก้ไขปัญหาความแตกต่างหรือช่องว่างทางเศรษฐกิจและสังคม ระหว่างเมือง/ชนบท ระหว่างจังหวัด อำเภอ ตำบลได้** การกระจายอำนาจเป็นแนวคิดที่จะให้มีการบริหารจัดการในพื้นที่ให้สอดคล้องกับความต้องการและความเร่งด่วนของพื้นที่

การกระจายอำนาจอย่างเป็นระบบเพิ่งเริ่มขึ้นมาประมาณ 18 ปี เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติเรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีสาระสำคัญให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) อันประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มีอิสระในการปกครองตนเอง โดยประชาชนมีส่วนร่วมและบัญญัติให้รัฐกระจายอำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) อย่างเป็นขั้นตอนและได้กำหนดเงื่อนเวลาของการออกพระราชบัญญัติลูกเพื่อมารองรับอำนาจของ อปท. ภายใน 2 ปี การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงได้รุดหน้ามาในระดับหนึ่ง แต่จนบัดนี้ก็ยังมิได้มีการบัญญัติกฎหมายเพื่อรองรับอำนาจที่บัญญัติไว้ตามรัฐธรรมนูญและสัดส่วนรายได้ท้องถิ่น

การที่รัฐยังคงรวมศูนย์อำนาจไว้จนถึงปัจจุบันนี้ มีสาเหตุสำคัญมาจากการที่รัฐสามารถควบคุมอำนาจทางการเงินการคลังไว้ที่ส่วนกลาง โดยเฉพาะอำนาจทางการเงินในการใช้จ่ายงบประมาณของรัฐที่มีกรมเป็นหน่วยงานนิติบุคคล ซึ่งกฎหมายกำหนดให้เป็นหน่วยในการจัดตั้งคำของบประมาณ อำนาจการตัดสินใจเพื่อการใช้จ่ายงบประมาณจึงกำหนดขึ้นจากส่วนกลาง ซึ่งมักเป็นความต้องการของผู้มีอำนาจมากกว่าความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ส่วนงบประมาณที่รัฐบาลจัดสรรให้ในสัดส่วนที่ต่ำ นอกจากนี้ ในแต่ละปีท้องถิ่นยังต้องเสียเวลากับกระบวนการต่อรองงบประมาณซึ่งมีอัตราเพิ่มที่ต่ำมากอีกด้วย…

คณะกรรมการสมัชชาปฏิรูป (คสป.) 2555

ก็ยังไปไม่ถึงเป้าหมาย พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้กำหนดเป้าหมายให้ อปท. มีรายได้คิดเป็นสัดส่วนไม่น้อยกว่าร้อยละ 35 ของรายได้สุทธิของรัฐบาล ภายในปี พ.ศ. 2549 แต่มาถึงปี พ.ศ. 2549 รายได้ของ อปท. มีสัดส่วนเพียงร้อยละ 24.05 ของรายได้รัฐบาล จึงได้มีการแก้ไขมาตรา 30(4) ในพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจโดยไม่กำหนดระยะเวลาที่ชัดเจนอีกต่อไป

การกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นมีปัญหาอุปสรรคหลายประการ เช่น 1) กระจายภาระความรับผิดชอบแก่ อปท. และไม่ให้งบประมาณและอำนาจตามสัดส่วนภาระหน้าที่ และขยายเวลาการเพิ่มสัดส่วนงบประมาณให้ อปท. ตามรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ เครื่องมือทางการคลังที่ อปท. สามารถหารายได้ได้เองค่อนข้างจำกัด 2) กฎระเบียบข้อบัญญัติจากส่วนกลางไม่เอื้อต่อการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นให้สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นของพื้นที่ที่มีความต้องการหลากหลายแตกต่างกันออกไป 3) กฎหมายและระเบียบข้อบังคับสร้างกรอบที่เข้มงวดและขาดแรงจูงใจให้เกิดนวัตกรรมเชิงบริหาร เพราะเกรงว่าจะผิดระเบียบและข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ข้อจำกัด การจัดสรรอำนาจที่ยังไม่ลงตัวนี้ ทำให้ อปท. ไม่สามารถบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและเต็มศักยภาพ

ในปัจจุบัน อปท. จำนวนหนึ่ง ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ได้แสดงให้เห็นแล้วว่าสามารถสร้างนวัตกรรมการจัดการที่สามารถยกระดับมาตรฐานชีวิตชุมชนได้อย่างมีประสิทธิผล เช่น การจัดการทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรประมงชายฝั่ง โดยออกข้อบัญญัติที่เป็นกติกาอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น (*มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด และคณะ, 2555*) การจัดสวัสดิการชุมชนตั้งแต่แรกเกิดจนถึงเชิงตะกอน การจัดการแยกขยะและการนำกลับมาใช้ การทำน้ำหมักชีวภาพ การบูรณาการการดูแลเด็กเล็กกับการดูแลผู้สูงวัย ฯลฯ (*ขนิษฐา นันทบุตร และดวงพร เฮงบุญยพันธ์, 2555*)

อปท. มีหน้าที่ดูแลประชาชนตั้งแต่เกิดจนตาย หากผูกโยง อปท. ทั้ง 7,863 แห่ง เข้าด้วยกัน อปท. ก็คือประเทศไทย รับผิดชอบพื้นที่ทุกตารางนิ้ว และคนไทยทุกคนตั้งแต่เกิดจนตาย หากสามารถผูกโยงกับชาวบ้านและชุมชนท้องถิ่นได้ นั่นคือการปฏิรูปประเทศไทยจากฐานรากอย่างแท้จริง วิธีคิดนี้ใช้ได้ไปถึงอนาคต เพราะไม่มีประเทศใดที่รวมศูนย์ได้ตลอดไป...

สมพร ใช้บางยาง 2554
หน้า 7

แนวคิดที่ครอบงำสังคมไทยและระบบราชการไทย ในด้านการกระจายอำนาจที่เป็นแนวคิดกระแสหลักในด้านการกระจายอำนาจยังเป็นการมอง อปท. เป็นองค์กรให้บริการสาธารณะ และส่วนกลางถ่ายโอนภารกิจให้ไปดำเนินการตามนโยบายของส่วนกลางมากกว่าการสนับสนุนการปกครองตนเอง ทั้งนี้เพราะการจัดสรรทรัพยากรของรัฐและการตรวจสอบการใช้ทรัพยากร มีผลประโยชน์เกี่ยวพันอย่างแน่นหนาโยงใยไปทั้งกับภาคเอกชนและการเมืองทุกระดับ จึงไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะยอมรับแนวคิดการปกครองตนเองโดยประชาชนมีส่วนร่วม (*มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด และคณะ, 2555*)

ประเด็นการกระจายอำนาจที่สำคัญประเด็นหนึ่งคือ การกระจายอำนาจในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะเป็นแนวทางที่จำเป็นหากต้องการรับมือกับปัญหาโลกร้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 และพุทธศักราช 2550 บัญญัติเรื่องอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของ อปท. ไว้ในมาตรา 290 แต่มาจนถึงปัจจุบันก็ยังไม่มีกฎหมายลูกมารองรับ ทำให้ต้องใช้กฎหมายเดิมที่มีอยู่ก่อนการกระจายอำนาจ กฎหมายทรัพยากรธรรมชาติแต่ละฉบับต่างก็กำหนดขอบเขตอำนาจของส่วนกลางไว้อย่างกว้างขวาง จนแทบไม่เหลือขอบเขตอำนาจใด ๆ ให้ อปท. เข้ามาจัดการ ยกเว้นการดูแลและปราบปรามผู้กระทำผิดต่อทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนอำนาจในการจัดสรรและการอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ทรัพยากร จะเป็นอำนาจของหน่วยงานเจ้าของกฎหมายเท่านั้น การมอบอำนาจที่เกิดขึ้นก็เป็นการมอบอำนาจให้ไปทำแทนส่วนกลางตามนโยบายของส่วนกลาง มิใช่การถ่ายโอนอำนาจเพื่อไปร่วมคิดร่วมทำตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น

ในปัจจุบันหน่วยราชการต่าง ๆ ได้จัดเตรียมร่างพระราชบัญญัติที่กำกับทรัพยากรขึ้นใหม่ให้ทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น น้ำ ป่า ประมง แต่กฎหมายที่ร่างใหม่ก็ไม่ปรากฏว่าระบุอำนาจของ อปท. ในการจัดสรรทรัพยากร การตรวจสอบการใช้ และกำกับการใช้ทรัพยากรให้แก่ อปท. ให้ชัดเจนแต่อย่างใด

หากรัฐ (ระดับการเมืองและราชการ) ยังไม่จริงใจในการกระจายอำนาจ โอกาสของการสลายความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองและชนบท ระหว่างจังหวัด ระหว่าง อปท. ก็จะถูกชะลอไปเรื่อย ๆ การเตรียมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศก็จะไม่มีประสิทธิภาพ และในที่สุดการรวมศูนย์อำนาจจะทำให้ อปท. ชุมชน รวมทั้งตัวรัฐบาลเองอ่อนแอลงไปเรื่อย ๆ

ทรัพยากรธรรมชาติ: ใช้จนสุดสายป่าน

เมื่อพูดถึงความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คนไทยมักคิดถึงการขาดแคลนน้ำ และการสูญเสียพื้นที่ป่า แต่ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติกินความหมายกว้างกว่านั้น การสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติอย่างใดอย่างหนึ่ง จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อเนื่องไปทั้งระบบ เช่น การสูญเสียพื้นที่ป่า ไม่ใช่แค่การสูญเสียป่าไม้หรือที่อยู่อาศัยของสัตว์เท่านั้น แต่ยังส่งผลถึงระบบนิเวศน์ และความหลากหลายทางชีวภาพ และวัฒนธรรมที่เกาะเกี่ยวกับระบบนิเวศน์ ซึ่งหมายถึงการสูญเสียโอกาสและทางเลือกในอนาคตของคนไทย

สถิติป่าไม้ของไทย แสดงถึงการสูญเสียพื้นที่ป่ามาโดยตลอด อาจจะดูขยับขึ้นเล็กน้อยในช่วงปี พ.ศ. 2543 เพราะการเปลี่ยนสเกลของแผนที่ แต่หลังจากนั้นก็ค่อนข้างคงที่ การพัฒนาของประเทศยังอยู่บนฐานคิดของการหารายได้จากทรัพยากรธรรมชาติก่อน สิ่งแวดล้อมทีหลัง ดังนั้น พื้นที่ป่า พื้นที่ชายฝั่ง พื้นที่ชุ่มน้ำ พื้นที่ป่าบุ่งป่าทาม ก็จะถูกนำไปพัฒนา ใช้การบริหารแบบ “**บนลงล่าง**” ไม่มีระบบการจัดการป่าและที่ดินที่เหมาะสมกับระบบนิเวศน์และสังคมในพื้นที่ และขาดประสบการณ์ในการบูรณาการ เช่น การเตรียมการเพื่อรับมือกับน้ำท่วมจึงทำให้มหาอุทกภัยปี พ.ศ. 2554 เป็นภัยที่ร้ายแรงมากกว่าที่ควรจะเป็น มหาอุทกภัยในปีนั้นก่อให้เกิดความสูญเสียถึง 4.57 หมื่นล้านเหรียญ สรอ. เป็นมหาภัยพิบัติอันดับ 4 ของโลก รองจากอันดับ 1 คือ แผ่นดินไหวและสึนามิของญี่ปุ่น ในปี พ.ศ. 2554 อันดับ 2 แผ่นดินไหวที่โกเบของญี่ปุ่น ในปี พ.ศ. 2538 และอันดับ 3 เฮอริเคนแคทรินาที่สหรัฐอเมริกา ในปี พ.ศ. 2548 (*The World Bank, 2012*)

ปัญหาการจัดการทรัพยากรป่า/ที่ดิน เป็นปัญหาเรื้อรังมานาน ตราบจนปัจจุบันก็ยังมีคนใช้ที่ดินอยู่ในป่าประมาณ 500,000 คน แม้กฎหมายป่าไม้จะเข้มงวด

มหาอุทกภัยปี พ.ศ. 2554
ก่อให้เกิดความสูญเสียถึง
4.57
หมื่นล้านเหรียญ สรอ.

เป็นมหาภัยพิบัติอันดับ
4
ของโลก

และมีมาตรฐานเดียว แต่การขาดแคลนกำลังคน งบประมาณ และปัญหาเรื่องอิทธิพลทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ทำให้มีการถือครองแบบหลายมาตรฐาน กล่าวคือ คนจนต้องขึ้นศาล ผู้มีอิทธิพลได้เอกสารสิทธิ์ที่ดิน ปัญหานี้ได้บ่มเพาะความคับข้องใจในหมู่รากหญ้าและเป็นหนึ่งในที่มาของวาทกรรม “**สองมาตรฐาน**”

ปัญหาของการจัดการที่ดิน ไม่ใช่ปัญหาความไม่เพียงพอหรือความหนาแน่นของประชากร หรือจำนวนของประชากรที่เพิ่มขึ้น เพราะสถิติยืนยันว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีที่ดินเพาะปลูกได้ต่อหัวประชากรสูงสุดในเอเชีย ข้อมูลด้านการถือครองที่ดินแสดงว่า ยังมีเอกสารสิทธิ์ของที่ดินแปลงใหญ่ ๆ เกิน 200 ไร่ต่อแปลงจำนวนมาก คิดเป็นเกือบร้อยละ 30 ของที่ดินที่มีโฉนด และอีกร้อยละ 15 ของที่ดินที่เป็น น.ส. 3 ข้อมูลการถือครองที่ดินของคณะรัฐมนตรี ตามบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่แสดงต่อ ปปช. ในปี พ.ศ. 2557 มีขนาดที่ดินรวมกันประมาณ 9,000 ไร่ นอกจากนี้ การเก็งกำไรในที่ดินโดยเฉพาะเพื่อขายให้แก่โครงการของรัฐ เพื่อการลงทุนด้านรีสอร์ท ก็ทำให้ที่ที่ไม่เคยมีผลิตภาพการผลิตสูงกลายเป็นที่ราคาแพงเกินกว่ารัฐจะนำมาจัดสรร (*สถาบันที่ดิน 2544 อ้างใน โสภณ ชมชาญ, 2556*) ในขณะเดียวกันแรงงานในภาคเกษตรก็ลดลงโดยตลอด ดังนั้น **ปัญหาที่ดินจึงไม่ใช่ไม่มีที่ดินจัดสรรให้คนจน แต่เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ปฏิเสธการปฏิรูประบบการถือครองที่ดิน เป็นปัญหาของธรรมาภิบาลและประสิทธิภาพของการจัดสรรและให้กรรมสิทธิ์ของรัฐ ทำให้ปัญหาที่ดินมีการแก้ไขอย่างลูบหน้าปะจมูก และยังกีดกันการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเข้ามาจัดการร่วมอย่างยั่งยืนอีกด้วย**

ในด้านทรัพยากรประมง ประเทศไทยติดอันดับ 1 ใน 10 ของประเทศทำประมงของโลกมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 แต่หลังจากนั้นมาก็เริ่มมีปัญหาดึงทรัพยากรมาใช้เกินกำลังผลิต (Overfishing) ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ต่อชั่วโมงการออกเรือ (Catch per unit effort: CPUE) ลดลงจาก 298 กก./ชม. ในปี พ.ศ. 2504 เป็น 28 กก./ชม. ในปี พ.ศ. 2534 (*เรืองไร โตกฤษณะ, 2557*) ปลาที่จับได้ก็เป็นปลาเป็ด คือปลาเล็กปลาน้อยที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจต่ำเป็นจำนวนมาก ในปัจจุบันเป็นที่เชื่อกันว่า มีเรือประมงมากกว่าที่ควรจะเป็น 1 เท่า และยังมีการลักลอบทำประมงโดยผิดกฎหมายตามแนวเขต 3 กิโลเมตรนอกชายฝั่งอยู่เป็นประจำ ในปัจจุบันชุมชนชายฝั่งที่เข้มแข็งได้ร่วมกันดูแลประมงที่ผิดกฎหมาย แต่ก็ยังไม่ได้รับการรับรองทางกฎหมายจากรัฐ (*มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด และคณะ, 2555*)

ในด้านหาดทรายและชายฝั่งในรอบ 30 ปีที่ผ่านมา ชายฝั่งของอ่าวไทยได้ถูกกัดเซาะไปแล้วถึงหนึ่งในสามส่วนที่เสียหายอย่างรุนแรงคิดเป็นความยาวถึง 485 กม. โครงการพัฒนาที่ใช้พื้นที่ชายฝั่งของรัฐ ดำเนินการโดยหลายหน่วยงาน เช่น กรมเจ้าท่า กรมทางหลวง กรมทางหลวงชนบท อปท. ซึ่งต่างฝ่ายต่างวางแผนแยกกันพัฒนาทุกปีส่วนราชการต่าง ๆ ต้องนำงบประมาณ นำหิน ไปทำเขื่อนจำนวนมาก และเมื่อพยายามทำโครงสร้างแข็งขึ้นมาป้องกันชายหาด การกัดเซาะกลับรุนแรงขึ้นในบริเวณเหนือเขื่อน ผลของการพัฒนาทำให้เกิดการสูญเสียต่อชายหาดอย่างมหาศาล จนมีคดีความกับประชาชนผู้สูญเสียทรัพย์สินบ้านเรือนอันเนื่องมาจากโครงการของรัฐทำให้เกิดการกัดเซาะชายฝั่ง (*โครงการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ คณะเศรษฐศาสตร์ ม.สงขลานครินทร์ 2554 ก และ 2554 ข*)

การศึกษา ของ ผศ.ดร.กัลยาณี พรพิเนตพงศ์ คณะเศรษฐศาสตร์ ม.สงขลานครินทร์ ภายใต้การสนับสนุนของ แผนงาน นสธ. ได้จัดทำโครงการวิเคราะห์ทางเลือกในการจัดการชายฝั่งที่มีผลได้สูงที่สุด โดยคำนึงถึงมูลค่าของชายหาดที่ได้กลับคืนมาด้วย (*กัลยาณี พรพิเนตพงศ์, จริยภัทร บุญมา และโสภิณ จิระเกียรติกุล, 2557*) ซึ่งได้เสนอให้มีการจัดการที่มีส่วนร่วม ลดการใช้โครงสร้างแข็งโดยไม่จำเป็น และมีการเติมทรายอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการในพื้นที่ที่จำเป็นต้องพัฒนา

ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของไทย ส่วนหนึ่งเกิดจากการแบ่งแยกและรวมศูนย์อำนาจของราชการส่วนกลาง กล่าวคือ แต่ละหน่วยงานจัดสรรแบ่งแยกอำนาจในการจัดการทรัพยากรอย่างชัดเจน และรวมศูนย์การวางแผนอยู่ที่ส่วนกลาง เปรียบเสมือนว่า ทรัพยากรธรรมชาติได้ถูกยึดไปจากคนไทยรากหญ้าที่ต้องอิงอาศัยธรรมชาติในความเป็นอยู่ และขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการดูแลให้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

สิ่งแวดล้อม: ต้องแก้ที่พฤติกรรม

เมื่อประเทศไทยเริ่มมีกฎหมายส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมในปี พ.ศ. 2535 ช่องว่างทางนโยบายในช่วงเวลานั้น จะเป็นการออกมาตรการ มาตรฐาน กฎเกณฑ์ ในการจัดการมลพิษ แต่ในปัจจุบันปัญหาที่ยิ่งใหญ่กว่า จะเป็นปัญหาการจัดการพฤติกรรมของผู้สร้างมลพิษ ยกตัวอย่างเช่น ปัญหาขยะในเมือง จะแก้ไขไม่ได้เลยถ้าไม่มีการแยกขยะเสียก่อนกำจัด ในปัจจุบันปัญหาขยะจึงเป็นปัญหาหนักใจของทุก อปท. ทั้งหมด สำหรับปัญหาน้ำเสีย อากาศเสียของโรงงานอุตสาหกรรม ถึงแม้จะมีมาตรฐานน้ำเสียและมลพิษอากาศควบคุมอยู่ แต่ก็เป็นไปอย่างไม่ทั่วถึงและประเทศไทยอยู่ในกลุ่มสุดท้ายของประเทศอาเซียน (มีไทย ลาว กัมพูชา และเมียนมาร์) ที่ยังไม่มีภาษีสิ่งแวดล้อม ปัญหาสิ่งแวดล้อมจึงไม่ใช่ปัญหาเชิงเทคนิคอีกต่อไป แต่เป็นปัญหาเชิงสถาบันของการสร้างแรงจูงใจให้รัฐและภาคธุรกิจ และประชาชนหันมาพัฒนาพฤติกรรมให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น หากไม่มีการปฏิรูปโครงสร้างการจัดการให้สามารถจัดการกับพฤติกรรมผู้สร้างมลพิษได้ สิ่งแวดล้อมไทยก็นับวันจะเลวลง แผนงาน นสธ. ร่วมกับสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง ได้ร่วมกันจัดทำร่าง พ.ร.บ.มาตราการการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ครัวเรือนและธุรกิจมีพฤติกรรมรักษาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น โดยผ่านเครื่องมือการคลังในรูปเงินอุดหนุน ภาษี ค่าธรรมเนียม เงินวางประกัน เป็นต้น โดยให้นำรายได้จากเครื่องมือเหล่านี้เข้าสู่กองทุนที่ภาครัฐและเอกชนสามารถนำไปจัดการสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น

ปัญหาสิ่งแวดล้อมมิได้มาจากอุตสาหกรรมและจากชุมชนเมืองเท่านั้น ทุกปีประเทศไทยจะมีปัญหาหมอกควันในภาคเหนือช่วงฤดูหนาว ที่ก่อให้เกิดมลพิษอากาศในเดือนกุมภาพันธ์ถึงเมษายน สาเหตุของหมอกควันเกิดจากข้อจำกัดด้านกายภาพในการทำเกษตรที่สูง การเผาไหม้เชื้อเพลิงชีวมวล การล่าสัตว์ ฯลฯ การศึกษาของ

ศุทธินี ดนตรี (*2557*) พบว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องมีทัศนคติและมีวิธีการแก้ไขปัญหาการเผาไหม้แตกต่างกัน เกษตรกรเห็นว่าไฟมีประโยชน์มากกว่าโทษในการกำจัดเศษพืช และช่วยให้มีอาหารและรายได้จากของป่า ในขณะที่ภาครัฐเห็นว่าไฟมีผลกระทบต่อการเกิดหมอกควัน ป่าไม้ถูกทำลาย สุขภาพ และรายได้จากการท่องเที่ยว การศึกษานี้ยังพบอีกว่า มีวิธีการที่หลากหลายที่นำมาแก้ไขปัญหาไฟป่าและหมอกควัน ชาวบ้านเลือกใช้บางวิธีการที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของตน ในขณะที่ภาครัฐเลือกวิธีการบังคับตามกฎหมาย และการสั่งการจากบนลงล่าง โดยประกาศห้ามเผา การแก้ไขปัญหาจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น หากนำทั้งสองแนวทางมาใช้ร่วมกัน โดยนำเงื่อนไขที่จำเป็นมาพิจารณาประกอบกับวิธีการที่เลือกใช้ โดยเฉพาะข้อจำกัดทางกายภาพในแต่ละพื้นที่ สภาพเศรษฐกิจและสังคม การมีส่วนร่วม การกระจายอำนาจ และงบประมาณ

ปัญหาหมอกควันของไทยที่ภาคเหนือไม่ใช่เฉพาะที่มีต้นเหตุในไทย แต่เป็นเพราะมีการเผาไร่ในเมียนมาร์และลาว (*นิอร สิริมงคลเลิศกุล และศราวุธ พงษ์ลี้รัตน์, 2556*) ทำให้เกิดผลกระทบมากที่ อ.แม่สาย ซึ่งที่ผ่านมา การประชุมคณะรัฐมนตรีอาเซียน ต่างมุ่งเน้นไปที่การแก้ไขปัญหามลภาวะหมอกควันให้แก่ประเทศสมาชิกอาเซียนที่ตั้งอยู่เขตเส้นศูนย์สูตรมากที่สุด (บรูไน อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ และไทย) ซึ่งได้รับผลกระทบจากการเผาป่าในอินโดนีเซีย ในขณะที่ประเทศอาเซียนตอนเหนือที่ตั้งอยู่ในเขตภาคพื้นทวีปซึ่งมีปัญหาหมอกควันมากกว่ากลับไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร ■

ปัญหาหมอกควันในประเทศไทยมักแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ เช่น เอารถดับเพลิงไปพ่นน้ำลดฝุ่น หรือประกาศห้ามทำกิจกรรมห้ามเผา 100 วันอันตราย แต่ไม่ได้แก้ที่ต้นเหตุ คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเผาไร่เพื่อปลูกข้าวโพดและพืชอื่นๆ ที่ต้องใช้การลงทุนที่เป็นระบบ…

คอร์รัปชัน: หยั่งรากลงลึก

การรับรู้เรื่องคอร์รัปชันในสังคมไทยมีมาเป็นระยะเวลาที่นานมากแล้ว และเป็นหนึ่งในจุดอ่อนสังคม ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ในโรงเรียน ในระบบราชการ หรือแม้กระทั่งในบริษัทเอกชนเอง ในระยะหลังได้เพิ่มระดับและความซับซ้อนจนถึงขั้นที่เรียกว่า “**คอร์รัปชันเชิงนโยบาย**” ซึ่งเป็นการสร้างหรือเปลี่ยนแปลงกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เอื้อประโยชน์ให้แก่กลุ่มที่มีอำนาจในการเปลี่ยน ข้อมูลในส่วนนี้มาจากเอกสารทางวิชาการของ ปปช. ในชุดสู่อนาคตไทย (*สิริลักษณา คอมันตร์ และคณะ, 2557*)

คอร์รัปชันในประเทศไทยนี้รุนแรงแค่ไหน

การวัดคอร์รัปชันในระดับนานาชาติ ดูได้จากดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์คอร์รัปชัน (Corruption perception index: CPI) จัดทำโดยองค์กรความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency international: TI) มาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1995 ซึ่งจัดทำประจำทุกปี โดยการสำรวจความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องมากกว่า 150 ประเทศ คะแนน 0 หมายถึงมีระดับความโปร่งใสต่ำที่สุด และมีการทุจริตคอร์รัปชันสูงที่สุด ในขณะที่ประเทศที่ได้คะแนน 10 หมายถึงมีระดับความโปร่งใสสูงที่สุดการทุจริตคอร์รัปชันต่ำที่สุด

ในกรณีของประเทศไทย CPI ในปีล่าสุด คือ ในปี ค.ศ. 2012 คะแนน CPI ของประเทศไทยเท่ากับ 37 (จาก 100 คะแนน) อยู่ในอันดับ 88 จาก 176 ประเทศ พูดง่าย ๆ ว่าอยู่ในซีกครึ่งล่างของกลุ่มประเทศที่มีคอร์รัปชันอันดับสูง

แนวโน้มคะแนนในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา (ปี ค.ศ. 2003–2012) อยู่ระหว่าง 3.3–3.7 แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยมีภาพลักษณ์ของการทุจริตคอร์รัปชันที่มีอยู่สูง มีความโปร่งใสในระดับต่ำ และแนวโน้มไม่ได้ดีขึ้น

ในปี ค.ศ. 2012
ดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์คอร์รัปชัน
ของไทยอยู่ในอันดับ
88
จาก 176 ประเทศ

TI ยังสร้างเครื่องวัดการทุจริตคอร์รัปชันโลก (The global corruption barometer: GCB) จากการสำรวจความคิดเห็นจากประชาชนทั่วไป เกี่ยวกับภาพลักษณ์และประสบการณ์โดยตรง เกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชันในสถาบันหลักต่าง ๆ เช่น สถาบันด้านนิติบัญญัติ สถาบันตุลาการ สถาบันการศึกษา สถาบันตำรวจ สถาบันทหาร องค์การที่ไม่แสวงหากำไร รวม 8 สถาบันด้วยกัน ในประเทศต่าง ๆ มากกว่า 60 ประเทศ และยังถามรวมไปถึงความยินดีและความพร้อมของประชาชนในการต่อต้านการทุจริต

ในปี ค.ศ. 2013 TI ได้สำรวจความคิดเห็นสาธารณะเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชันจากประชาชนตัวอย่างทั่วโลก จำนวน 114,000 คน จาก 107 ประเทศ (หรือประมาณ 1,000 ตัวอย่าง จากแต่ละประเทศ) ในกรณีของประเทศไทย ผลการสำรวจในปี ค.ศ. 2013 เกี่ยวกับการจ่ายสินบนให้แก่สถาบันหลักในประเทศ 12 สถาบัน พบว่า มีการจ่ายสินบนให้แก่พรรคการเมืองและตำรวจมากที่สุด รองลงมาคือ เจ้าหน้าที่รัฐ/ข้าราชการ และรัฐสภา/ฝ่ายนิติบัญญัติ นอกจากนั้น ยังมีการจ่ายสินบนในภาคเอกชน และระบบการศึกษาด้วย การศึกษาของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) โดยการสำรวจกลุ่มตัวอย่างผู้บริหาร 330 คน ครูและนักเรียนใน 45 โรงเรียน พบว่า ร้อยละ 53 เคยพบเห็นการทุจริตในสถาบันศึกษา (*มติชน 20 ธันวาคม 2556*) การทุจริตหยั่งรากลึกไปที่สถาบันที่ปกป้องสังคม และลงลึกไปถึงระบบการศึกษา ถ้าครูก็ยังทุจริตเพื่อให้ได้เป็นครูแล้ว ประเทศชาติจะมีที่พึ่งที่ไหน

การสำรวจกลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหาร ครูและนักเรียน พบว่า เคยพบเห็นการทุจริตในสถาบันศึกษาสูงถึง

นอกจากนี้ ยังมีดัชนีความเสี่ยงที่คำนวณโดยองค์กรอื่น เช่น PERC เป็นองค์กรที่ปรึกษาความเสี่ยงทางการเมืองและเศรษฐกิจ โดยมีสำนักงานใหญ่อยู่ในฮ่องกง มีวัตถุประสงค์ที่จะประเมินแนวโน้มทางการเมืองและเศรษฐกิจในเอเชีย และวิเคราะห์โอกาสและพัฒนากลยุทธ์ในการลงทุนในภูมิภาคนี้ ในรายงานประจำปี ค.ศ. 2012 ของ PERC ผลการสำรวจภาพลักษณ์ของการทุจริตคอร์รัปชันจากกลุ่มตัวอย่างนักธุรกิจ และผู้บริหารที่เป็นชาวต่างชาติใน 16 ประเทศของภูมิภาคเอเชีย จำนวน 1,763 คน โดยคะแนนอยู่ระหว่าง 0–10 แต่วิธีการประเมินค่าคะแนนจะต่างไปจากของ TI โดยที่ PERC จะพิจารณาค่าคะแนนในลักษณะของระดับความเสี่ยงที่จะเกิดการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งคะแนนต่ำสุด 0 แสดงถึงความเสี่ยงน้อยที่สุดหรือไม่มี คะแนนสูงสุด 10 แสดงถึงความเสี่ยงมากที่สุด

จากผลการประเมินความเสี่ยงในการทุจริตคอร์รัปชัน ในระหว่างปี ค.ศ. 2011 และ 2012 จะพบว่า ประเทศไทยมีความเสี่ยงอยู่ในอันดับที่ 9 จาก 16 ประเทศที่สำรวจ โดยมีคะแนนเท่ากับ 6.57 ในปี ค.ศ. 2014 นี้ เทียบกับสิงคโปร์ที่เป็นอันดับหนึ่งแล้วห่างกันมาก

ล่าสุดนี้มีผลสำรวจดัชนีสถานการณ์คอร์รัปชันไทย โดยสำรวจตัวอย่างประชาชน ผู้ประกอบการ และข้าราชการ 2,400 ตัวอย่าง เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2556 ของมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย พบว่าประเทศไทยมีการจ่ายใต้โต๊ะสูงขึ้นเรื่อย ๆ ในประเด็นความรุนแรงของปัญหาพบว่า ผู้ตอบร้อยละ 63 เห็นว่ามีแนวโน้มมากขึ้น ประเด็นที่ 2 เป็นการสำรวจถามทัศนคติของคนไทยว่าเห็นด้วยหรือไม่ ว่าคอร์รัปชันเป็นเรื่องไกลตัว ร้อยละ 77 ไม่เห็นด้วย ต่อคำถามที่ว่า

คนรุ่นใหม่มีอัตรายอมรับการคอร์รัปชันสูงถึง

50.2%

เห็นด้วยหรือไม่กับการให้สินน้ำใจ (เงินพิเศษ) เล็กๆ น้อยๆ แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นเรื่องไม่เสียหาย ร้อยละ 70 ไม่เห็นด้วย และร้อยละ 70 เท่ากัน ไม่เห็นด้วยกับข้อความที่ว่า แม้รัฐบาลจะทุจริตก็ยอมรับได้ถ้ามีผลงาน สำหรับร้อยละของการจ่ายเงินใต้โต๊ะแก่ข้าราชการและนักการเมืองที่ทุจริต ผู้ประกอบการร้อยละ 75 ต้องจ่ายเงินเพิ่มในอัตราส่วนร้อยละ 20–30 ของงบประมาณในปี พ.ศ. 2556 และแนวโน้มในปี พ.ศ. 2557 อาจจะเพิ่มถึงร้อยละ 50 จากข้อสันนิษฐานของอัตราคอร์รัปชันร้อยละ 25–53 เฉพาะในปี 2556 มีมูลค่าคอร์รัปชันตั้งแต่ 2.35–3.29 แสนล้านบาท เทียบเท่ากับร้อยละ 1.88–2.63 ของจีดีพีเลยทีเดียว

ที่น่าสนใจก็คือ ผู้ถูกสำรวจร้อยละ 42 เห็นว่านักการเมืองเป็นผู้ทุจริต อีกร้อยละ 33 เห็นว่าเป็นเพราะข้าราชการก่อให้เกิดปัญหา ส่วนอีกร้อยละ 18.3 เห็นว่านักธุรกิจเป็นผู้ก่อให้เกิดปัญหาคอร์รัปชัน สาเหตุสำคัญของปัญหาการทุจริตในเมืองไทย ในความเห็นของ ดร.ธนวรรธน์ พลวิชัย ผู้สำรวจ คือความไม่เข้มงวดของการบังคับใช้กฎหมาย รองลงมาคือ กฎหมาย เปิดโอกาสให้มีการใช้ดุลยพินิจที่เอื้อต่อการทุจริต กระบวนการทางการเมืองที่ขาดความโปร่งใส และตรวจสอบยาก และความยุ่งยากและซับซ้อนของระบบราชการ

แนวโน้มที่น่าเป็นห่วงก็คือ ประชาชนอาจเริ่มเห็นดีเห็นงามกับคอร์รัปชัน สำนักวิจัยเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ได้สำรวจความเห็นของประชาชนใน 28 จังหวัด จำนวน 3,971 ตัวอย่าง ในปี พ.ศ. 2554 พบว่า แนวโน้มที่ประชาชนยอมรับรัฐบาลทุจริต แต่ประเทศชาติพัฒนา ประชาชนอยู่ดีกินดี ตนเองได้ประโยชน์สูงถึงร้อยละ 64 ในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เป็นคนรุ่นใหม่มีอัตรายอมรับถึงร้อยละ 50.2 แต่การสำรวจของ ปปช. ที่เจาะกลุ่มเยาวชน และของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ รวมไปถึงปรากฏการณ์เป่านกหวีดในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2556 ชี้ให้เห็นว่าคนไทยยังยึดมั่นในคุณธรรม และต้องการมีส่วนร่วมต่อต้านคอร์รัปชันอย่างเข้มแข็ง (*ณัฐวัฒน์ อริย์ธัชโภคิน, 2557*)

แรงงานข้ามชาติ
ที่เข้ามาโดยถูกกฎหมาย
มี 1.3 ล้านคน มาจากเมียนมาร์

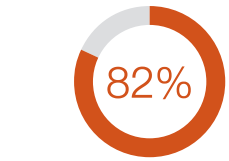

แรงงานข้ามชาติ: ไทยใหม่?

ชุมชนและแรงงานข้ามชาติไม่ใช่เรื่องใหม่ของไทย เพราะในสมัยอยุธยาเมื่อรบชนะที่ใดก็จะกวาดต้อนผู้คนที่นั่นมาเป็นแรงงาน การที่อยุธยาเป็นเมืองท่ามาแต่โบราณและบางกอกในฐานะเมืองด่านขนอนก็มีชนชาติต่าง ๆ มาอาศัยอยู่มาก (*วินัย พงศ์ศรีเพียร, 2556*) จนกลายเป็นชุมชนช่างฝีมือสืบมาจนถึงปัจจุบัน เช่น บ้านตีทองข้างวัดสุทัศน์เป็นชุมชนลาว แขกจามบ้านครัว ชุมชนมอญบ้านนางเลิ้ง รวมทั้งชาวจีนที่กระจายอยู่ทั่วไป คนเหล่านี้ในที่สุดก็กลายเป็นคนไทยในปัจจุบัน และมีคนไทยที่มีเชื้อสายต่างถิ่นจำนวนมากเป็นผู้มีหน้ามีตาในสังคมปัจจุบัน

ในปัจจุบันมีแรงงานข้ามชาติจากประเทศเพื่อนบ้านที่เข้ามาโดยถูกกฎหมายถึง 1.3 ล้านคน มาจากเมียนมาร์ถึงร้อยละ 82 หรือ 1 ล้านคน และมีผู้ลักลอบเข้ามาทำงานรวมแล้วอาจจะสูงถึง 3 ล้านคน (*กรมการจัดหาแรงงาน สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว, 2553*) แรงงานเหล่านี้กระจายตัวอยู่ทุกแห่ง ทำงานที่แรงงานไทยไม่อยากทำ เช่น งานเหนื่อยหนัก สกปรก และอันตราย

ปัญหาแรงงานข้ามชาติมักจะถูกมองว่า เป็นผู้ลี้ภัยทางเศรษฐกิจและการเมือง จึงต้องมาทำงานต่างถิ่น แต่ในอีกมุมหนึ่งอาจมองได้ว่าปัญหาแรงงานข้ามชาติที่มีอยู่จำนวนมาก เกิดจากความไม่สมดุลของระบบการผลิตและตลาดแรงงานของประเทศไทย ภาคการผลิตเพื่อการส่งออกของไทยไม่สามารถยกระดับเทคโนโลยียังคงใช้การผลิตที่ใช้แรงงานเข้มข้นเป็นหลัก ในขณะที่ต้นทุนค่าแรงงานไทยสูงขึ้นและแรงงานไทยไม่ยอมรับงานประเภทดังกล่าว จึงเกิดช่องว่างในตลาดแรงงานดึงดูดแรงงานข้ามชาติเข้ามา

ในความเป็นจริงแล้ว ระบบเศรษฐกิจในปัจจุบัน กำลังเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสของกระบวนการโลกาภิวัตน์ (Globallization) แต่เรายังมักจะคิดทุกอย่างอยู่ภายในข้อจำกัดของพรมแดน นโยบายที่มีอยู่ภายในข้อจำกัดของพรมแดนจึงขัดแย้งในตัวเอง เพราะประเทศต่างๆ นั้นในความเป็นจริงแล้วไร้พรมแดน และตลาดแรงงานไทยก็กำลังจะกลายเป็นส่วนหนึ่งของตลาดแรงงานในประชาคมอาเซียนไปแล้ว...

อานันท์ กาญจนพันธุ์ 2557

การศึกษาของ ศ.ดร.อานันท์ กาญจนพันธุ์ และชัยพงษ์ สำเนียง (*2557*) ภายใต้แผนงาน นสธ. พบว่า คนงานข้ามชาติชาวไทยใหญ่ในภาคเหนือมี 2 กลุ่มหรือ 2 รุ่น กล่าวคือ รุ่นที่หนึ่ง เข้ามาตั้งแต่ทศวรรษที่ 2500 ในตอนแรกเป็นการเข้ามาอยู่ในพื้นที่ชายแดนก่อน บางคนก็สามารถซื้อบัตรประชาชน มีทะเบียนราษฎร์ แต่บางคนยังเป็นคนนอกกฎหมายอยู่ แรงงานข้ามชาติเหล่านี้ได้เกิดลูกออกหลานในประเทศไทย กลายเป็นแรงงานรุ่นที่สอง ซึ่งพูดภาษาไทยได้แต่พูดภาษาบ้านเกิดของตนไม่ได้ ยกตัวอย่างเช่น พิธีบวชเณรของชาวไทยใหญ่ที่เรียกว่า ปอยส่างลอง ซึ่งแต่ก่อนนี้มีให้ดูที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน แต่เดี๋ยวนี้ที่เชียงใหม่มีการบวชเณรไทยใหญ่ทุกปี ปีละกว่าร้อยคน เป็นเครื่องชี้ว่าเริ่มมีเด็กข้ามชาติที่เกิดในประเทศไทยมากขึ้น และเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

นอกจากแรงงานรุ่นที่สองซึ่งเป็นแรงงานที่เกิดในประเทศไทย ยังมีแรงงานรุ่นที่สอง ประเภทที่เข้ามาแบบมีกระบวนการนำเข้ามา แรงงานต่างชาติเหล่านี้อยู่ในภาวะหลบหนีเข้าเมือง อยู่ในสภาพ “**เปล่าเปลือย**” (Bare life) ไร้การปกป้อง จึงมักถูกเอารัดเอาเปรียบ และขู่กรรโชกโดยพนักงานของรัฐ ในขณะเดียวกันรัฐบาลไทยก็ยังไม่มีนโยบายชัดเจนที่จะผลักดันคนกลุ่มนี้ออกนอกประเทศหรือจะทำให้คนเหล่านี้อยู่ได้โดยถูกต้องตามกฎหมาย

อานันท์ และชัยพงษ์ (*2557*) เห็นว่า การมองแรงงานข้ามชาติแบบไร้ตัวตน เห็นแต่แรงงานในแง่มุมทางเศรษฐกิจโดยดูแต่ผลประโยชน์ที่เราจะได้ “**จ่ายค่าแรงแล้วก็แล้วกัน**” ถือเป็นการไร้พันธะทางสังคม (No social obligation) แต่คนงานเหล่านี้เป็นมนุษย์มีตัวตน นอกจากจะสร้างรายได้และผลผลิตแล้ว อาจสร้างปัญหาสังคม สิ่งแวดล้อม หรืออาชญากรรม และต้นทุนนั้นก็จะกลายเป็นต้นทุนทางสังคม ดังนั้น การปล่อยให้มีการจ้างแรงงานต่างด้าว โดยไม่ใส่ใจองค์ประกอบความเป็นมนุษย์ ถือเป็นการปล่อยให้ผู้ว่าจ้างเอาเปรียบสังคม

ภายใต้บริบทการขาดแคลนแรงงานและการเข้าสู่สังคมสูงวัย แรงงานต่างด้าวเหล่านี้ยังเป็นความจำเป็น อานันท์เสนอแนะว่ารัฐไทยควรพิจารณานโยบายแปลงสัญชาติอย่างจริงจังรวมทั้งการนิรโทษกรรมแก่คนงานข้ามชาติตามเงื่อนไขที่กำหนดขึ้น และเปิดให้มีช่วงเวลาในการปรับเปลี่ยนเป็นพลเมืองเต็มขั้นตามกฎหมาย ในขณะเดียวกันก็มีข้อเสนอจากมุมมองของการยกระดับเทคโนโลยีให้เก็บภาษีแรงงานต่างด้าว ดังนั้น นโยบายสาธารณะด้านแรงงานข้ามชาติต้องมองแบบรอบด้านไม่แยกส่วน ดังที่ระบบราชการเป็นอยู่ในปัจจุบัน ■

สู่การปรับดุลยภาพ

ในสองทศวรรษที่ผ่านมา ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะประสบความสำเร็จในด้านการพัฒนาประเทศได้ในระดับหนึ่ง มีจำนวนผู้ยากไร้ที่ลดลงมาก มีบริการสาธารณะสุขแบบ 30 บาทรักษาทุกโรค และบริการสาธารณะจาก อปท. ในพื้นที่ ทำให้ชีวิตคนไทยส่วนใหญ่บริบูรณ์ขึ้น แต่ยังคงมีความเหลื่อมล้ำอยู่มาก เนื่องมาจากการพัฒนาไม่ทั่วถึง และยังนับว่า “**โชติช่วง**” แต่ยังไม่ “**ชัชวาล**” อีกทั้งเส้นทางข้างหน้ายังดูเหมือนจะมีอุปสรรคขวากหนามที่เกิดจากทั้งปัจจัยภายนอกและภายในผนวกกับปัญหาที่หมักหมมจากนโยบายที่ล้มเหลว และระบบบริหารจัดการของรัฐยังขาดธรรมภิบาล และการแข่งขันทางการเมืองที่นำไปสู่นโยบายประชานิยมที่มีต้นทุนสูง ก็ยิ่งทำให้หนทางแห่งความชัชวาลของประเทศไทยดูเหมือนว่าจะห่างไกลออกไปอีก

การพัฒนาได้เปลี่ยนประเทศไทยไปมาก ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเกษตรกรรมอีกต่อไป และคนไทยส่วนใหญ่ก็ไม่ใช่ “**มนุษย์ชนบท**” อีกต่อไป แม้จะยังอาศัยอยู่ในชนบทก็ตาม ขณะเดียวกันเศรษฐกิจในภาคเอกชนได้พัฒนาขึ้นมาก คนไทยในชนบทได้เข้าสู่ระบบตลาดสินค้า และแรงงานอย่างเต็มตัว คนไทยและชุมชนในชนบทมีความตื่นตัวทั้งทางด้านการมีส่วนร่วมเชิงพาณิชย์ เชิงสังคม และการเมือง แม้ประเทศไทยจะดูงดงามตามสมัย แต่ความเหลื่อมล้ำในทุกมิติยังซึมลึกอยู่ทั่วไป การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทางสังคมและการเมืองซับซ้อนและเชื่อมโยงกันในหลากหลายมิติและหลายระดับทั้งในท้องถิ่น ระดับชาติ ข้ามพรมแดน และนานาชาติ ในขณะที่ระบบบริหารราชการยังคงรวมศูนย์และแยกส่วนอยู่เช่นเดิม มุ่งเน้นแต่การแสวงหาและใช้งบประมาณสำหรับโครงการขนาดใหญ่ ตอบสนองน้อยต่อความต้องการของชุมชนและความจำเป็นของพื้นที่ และก็ยังหวงกันอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง ทำให้ประเทศเกิดความไม่สมดุลในทุก ๆ ด้าน จึงทำให้เรายังไม่สามารถพัฒนาได้อย่างทั่วถึงเป็นธรรม ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

ในสองทศวรรษที่ผ่านมาที่ประจักษ์ชัดว่านโยบายสาธารณะที่ดีสามารถเปลี่ยนชีวิตคนไทยได้ เช่น นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค แต่นโยบายสาธารณะก็ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญของพรรคการเมืองในการเข้าถึงประชาชนผ่านนโยบายประชานิยม ซึ่งบางนโยบายก็ล้มเหลวและสร้างปัญหาที่ยิ่งใหญ่กว่าปัญหาที่มีอยู่เดิม ท่ามกลางเงื่อนไขและแนวโน้มที่กล่าวมาแล้ว นโยบายสาธารณะที่สำคัญที่จะเป็นคานงัดเพื่อพลิกผันชีวิตคนไทยได้ก็คือ การปฏิรูประบบราชการทั้งระบบ โดยเฉพาะการศึกษาและการกระจายอำนาจ เพราะโครงสร้างที่ยืดหยุ่น กระจายอำนาจไปจากศูนย์กลางสู่ชุมชนและท้องถิ่นจะเอื้อต่อการตอบสนองความต้องการเชิงพื้นที่และสังคมได้หลากหลายกว่า ทั้งจะสามารถสร้างสรรค์อนาคตที่เกิดประโยชน์สุขได้อย่างทั่วถึงและยั่งยืนได้

ถ้าเราเข้าใจว่าเราเป็นอย่างไรในปัจจุบัน อะไรทำให้เราเป็นอย่างนั้น และจุดเปลี่ยนประเทศไทยอยู่ที่ตรงไหน เราจึงจะเลือกอนาคตอันพึงประสงค์ของเราได้ ■

ฉากทัศน์ชีวิตคนไทย
พุทธศักราช 2576

ฉากทัศน์ชีวิตคนไทย พุทธศักราช 2576

ฉากทัศน์ชีวิตคนไทย ปี พ.ศ. 2576 เป็นเรื่องราวที่เรียบเรียงจากการคาดการณ์ภาพอนาคตของชีวิตคนไทยที่มีโอกาสเกิดขึ้นได้ภายในเวลาอีก 20 ข้างหน้า ซึ่งเป็นผลลัพธ์ของแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงจากอดีตจนถึงปัจจุบันที่พลิกผันไปตามปัจจัยไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต รายละเอียดของเรื่องราวในแต่ละฉากทัศน์ได้มาจากการประมวลผลการวิเคราะห์ในประเด็นสำคัญด้านประชากร เศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีและการเมือง เสริมด้วยกับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ที่เข้าร่วมประชุมและการสนทนากลุ่มย่อย ซึ่งแผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) ได้จัดประชุมกลุ่มย่อยรวมทั้งสิ้น 11 ครั้ง จัดสนทนากลุ่มย่อยกับผู้ทรงคุณวุฒิอีก 2 ครั้ง รวมผู้เข้าร่วมทั้งสิ้นประมาณ 100 ท่าน ในช่วงระหว่างเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2556 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557

เรื่องราวในแต่ฉากทัศน์เขียนจากมุมมองในปี พ.ศ. 2576 ที่ย้อนกลับมาดูว่าเกิดปรากฏการณ์อะไรบ้างในช่วง 20 ปีก่อนหน้านั้น ซึ่งแต่ละประเด็นมีโอกาสเกิดขึ้นไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยเงื่อนไขที่ไม่แน่นอนและนโยบายสาธารณะที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เนื้อหาบางส่วนมีการนำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณที่มาจากการคาดการณ์จากแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และบางส่วนเป็นการพรรณนาในลักษณะแบบมีเงื่อนไข (if-then) เพื่อให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการและอภิปรายถกเถียงกันต่อไปโดยเฉพาะเกี่ยวกับเงื่อนไขที่เป็นนโยบายสาธารณะ

ขั้นตอนสำคัญของการฉายภาพอนาคตในรูปแบบฉากทัศน์คือการกำหนดตรรกะฉากทัศน์ (scenario logics) ซึ่งเป็นโครงเรื่องหลักที่ได้มาจากการวิเคราะห์ปัจจัยขับเคลื่อนที่มีความสำคัญมาก (important drivers) และมีความไม่แน่นอนสูงหรือต่ำ (high/low uncertainties) ในกรณีที่เลือกปัจจัยขับเคลื่อนที่มีความสำคัญมากแต่มีโอกาสที่จะเกิดขึ้นได้สูง รายละเอียดของฉากทัศน์จะแสดงประเด็นความท้าทายในอนาคตที่การวางแผนในปัจจุบันจะต้องเตรียมพร้อมไว้ แต่ถ้าเลือกปัจจัยขับเคลื่อนที่มีความสำคัญมากแต่มีความไม่แน่นอนสูง กล่าวคือไม่สามารถฟันธงได้ว่าผลลัพธ์จะเป็นไปในทิศทางไหนเรื่องราวในฉากทัศน์ก็จะแสดงประเด็นท้าทายที่ต้องเตรียมพร้อมไว้ในการวางแผนระยะยาว รวมทั้งนโยบายสาธารณะที่เป็นเงื่อนไขของผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นตามมาในอนาคต

ประเด็นและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ที่ได้นำเสนอไปในบทก่อนหน้านี้ ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยที่คาดว่าจะมีผลกระทบอย่างมากต่อชีวิตคนไทยอีก 20 ปีข้างหน้าและมีความหมายสำคัญอย่างยิ่งต่อนโยบายสาธารณะ บางปัจจัยมีความแน่นอนค่อนข้างสูง เช่น การเข้าสู่สังคมสูงวัยกระบวนการเป็นเมือง การเข้าสู่ยุคสังคมดิจิทัล โลกาภิวัตน์และบูรพาภิวัตน์ เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้เป็นแนวโน้มใหญ่ (megatrends) ซึ่งยากที่จะต้านและปรับเปลี่ยนได้ นโยบายสาธารณะจึงต้องเตรียมพร้อมรับมือไว้ตั้งแต่ปัจจุบัน แต่ก็มีหลายปัจจัยที่มีความไม่แน่นอนสูง เช่น การกระจายอำนาจไประดับท้องถิ่นที่อาจเพิ่มมากขึ้นหรือลดน้อยลงโดยมีการรวมศูนย์การตัดสินใจที่ส่วนกลาง บทบาทของภาครัฐในการให้บริการสาธารณะอาจเพิ่มขึ้นหรือลดลงโดยปล่อยให้เป็นไปตามกลไกตลาด เป็นต้น ความไม่แน่นอนสูงนี้ทำให้ต้องมีการวางแผนและเตรียมการในระยะยาวไว้โดยคำนึงถึงทางเลือกที่มีโอกาสเกิดขึ้น เรื่องราวในฉากทัศน์จึงประกอบด้วยตัวอย่างนโยบายสาธารณะหรือเหตุการณ์ที่เป็นจุดพลิกผันที่ทำให้ภาพอนาคตเปลี่ยนจากฉากหนึ่งเป็นอีกฉากหนึ่งได้

ภายใต้กรอบแนวคิดดังกล่าว คณะทำงานได้ประมวลปัจจัยสำคัญข้างต้นในการสร้างตรรกะฉากทัศน์เพื่อสร้างภาพอนาคตของชีวิตคนไทย 2 ฉากที่มีโครงเรื่องและเนื้อหาที่แตกต่างกัน ได้แก่ (1) ซิมโฟนีปี่พาทย์ และ (2) แจ๊สหมอลำ ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

ซิมโฟนีปี่พาทย์

เป็นชีวิตที่อยู่ภายใต้ระบบระเบียบที่ชัดเจน แต่ละคนมีหน้าที่และความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง
รู้หน้าที่และบทบาทของตนเองภายในสังคม เป็นชีวิตที่อยู่ในองค์กรอย่างเป็นระเบียบและเป็นทางการ

ฉากทัศน์ที่ 1
ซิมโฟนีปี่พาทย์

คำอธิบายชื่อฉาก

ดนตรีซิมโฟนีมีรากฐานมาจากดนตรีคลาสสิกตะวันตกที่มีความเป็นสากล ใช้เครื่องดนตรีที่หลากหลาย เล่นโดยกลุ่มนักดนตรีที่แต่ละคนมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน บรรเลงภายใต้การควบคุมของผู้อำนวยเพลง องค์ประกอบดนตรีซิมโฟนีมีความซับซ้อน ก่อนการแสดงต้องมีการวางแผน ซักซ้อมและเตรียมการอย่างเป็นระบบ มีลำดับศักย์ของผู้เล่นดนตรีที่แบ่งตามระดับความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ ในขณะที่วงปี่พาทย์เป็นวงดนตรีที่เล่นเพลงไทยเดิม ประกอบไปด้วยเครื่องดนตรีหลายประเภท ซึ่งมักเล่นบรรเลงในงานพระราชพิธีและพิธีต่าง ๆ ที่สะท้อนความเป็นอยู่ของคนในเมืองหลวงและภาคกลาง แต่ละคนมีความเชี่ยวชาญในเครื่องดนตรีของตนเอง ซิมโฟนีปี่พาทย์จึงเป็นการผสมผสานโครงสร้างวงดนตรีและแนวทางการแสดงของตะวันตกกับของไทยเข้าด้วยกัน

ชีวิตคนไทยภายใต้ฉากทัศน์ “**ซิมโฟนีปี่พาทย์**” อยู่ในสังคมที่มีกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนและมีกติกาที่เข้มงวด แต่ละคนมีหน้าที่และความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง เป็นชีวิตที่อยู่ในองค์กรอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อยและเป็นทางการ คนในสังคมต้องทำตามกฎระเบียบที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัดและอาจไม่สามารถทำทุกอย่างได้ดั่งใจทั้งหมด แม้ว่าสังคมไทยจะมีความหลากหลายมากขึ้น แต่ค่านิยมและกระบวนทัศน์ในการดำรงชีวิตและนโยบายการพัฒนาประเทศจะเน้นการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นไทยขึ้นจากรากฐานที่มีอยู่แต่เดิมให้มีความทันสมัยและสากลมากขึ้น โดยพึ่งระบบการบริหารจัดการแบบรวมศูนย์อำนาจที่ยังให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมและประเพณีของเมืองหลวง และมีกลุ่มชนชั้นนำที่ทำหน้าที่เป็นผู้วางแผนและชี้นำความเป็นไปในสังคมตามที่เห็นสมควร เศรษฐกิจของประเทศสามารถพัฒนาไปได้ตามยุทธศาสตร์ที่วางไว้โดยการขับเคลื่อนสังคมของกลุ่มผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ รอบรู้ และมีความเด็ดขาดในการตัดสินใจ เป็นบุคคลที่มีมากทั้งคุณวุฒิ วัยวุฒิ และประสบการณ์ แต่การรวมศูนย์อำนาจและการคงไว้ซึ่งลำดับศักย์ในสังคมได้ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำมากขึ้นระหว่างคนต่างกลุ่มต่างชนชั้น การเปลี่ยนแปลงสถานะทางเศรษฐกิจสังคมเกิดขึ้นได้ยาก

คนไทยในฉากทัศน์นี้โดยมาอาศัยอยู่ในพื้นที่เมืองและใช้เวลาในการดำรงชีวิตในโลกเสมือนบนพื้นที่ดิจิทัลมากขึ้นตามแนวโน้มของผู้คนทั่วโลก แต่ปัญหาอาชญากรรมบนพื้นที่ออนไลน์และปัจจัยอื่น ๆ ที่เป็นภัยคุกคามที่สร้างความอ่อนไหวและเปราะบางให้กับสังคมได้เพิ่มมากขึ้น ทำให้ภาครัฐต้องใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยในการติดตามตรวจสอบพฤติกรรมของประชาชนให้อยู่ในสายตาตลอดเวลา

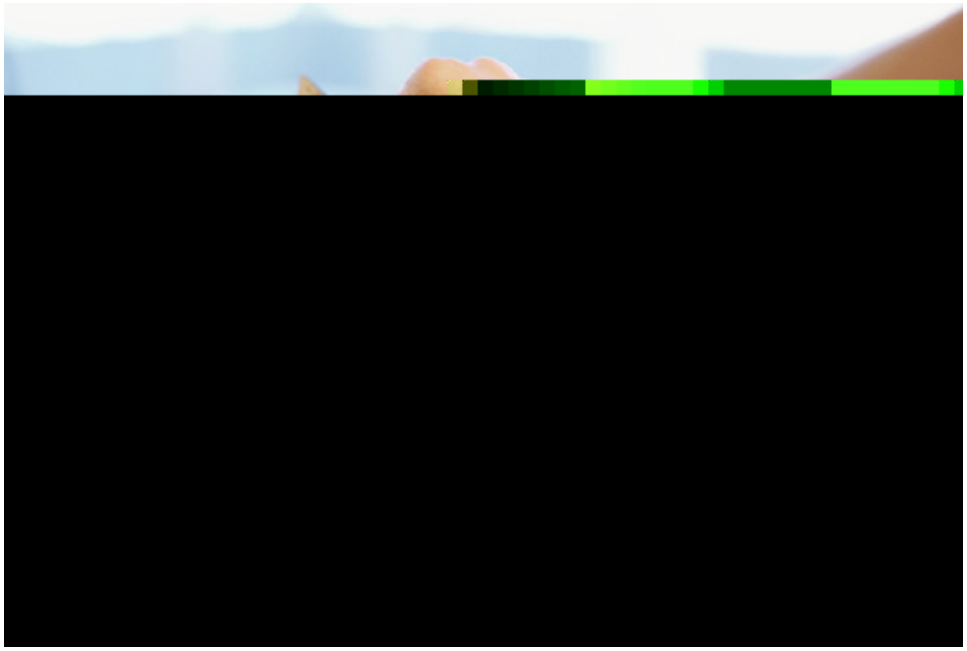

ก้าวพ้นกับดักรายได้ปานกลาง

ชีวิตคนไทยในปี พ.ศ. 2576 เป็นชีวิตที่พ้นกับดักความจนข้นแค้น รายได้เฉลี่ยต่อประชากรได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างคงที่เรื่อยมา และมีคนไทยจำนวนน้อยมากที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนและคนจำนวนมากคิดว่าตนเองเป็นชนชั้นกลาง การหลุดพ้นจากสภาพความยากจนนี้เกิดขึ้นได้เพราะในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2557-2571 รัฐบาลไทยได้เพิ่มการลงทุนในระบบโครงสร้างพื้นฐานที่ตอบสนองนโยบายการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน เช่น การพัฒนาระบบโครงข่ายถนนและรถไฟที่เชื่อมต่อกับประเทศจีนและอินเดีย ระบบโทรคมนาคมสารสนเทศ ระบบการขนส่งมวลชนแบบรางท่าเรือและท่าอากาศยาน พร้อมกันนี้ ยังได้เพิ่มการลงทุนด้านวิจัยของภาครัฐและสนับสนุนภาคเอกชนในการพัฒนาเทคโนโลยีที่ตอบสนองภาคการผลิตและการบริการซึ่งเน้นฐานความรู้และความคิดสร้างสรรค์ที่ใช้อัตลักษณ์ความเป็นไทยเป็นจุดขายและมีธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นสาขาขับเคลื่อนเศรษฐกิจสำคัญ การผลักดันนโยบายเชิงยุทธศาสตร์เหล่านี้จำเป็นต้องให้ภาครัฐส่วนกลางเป็นผู้นำ จึงเป็นผลให้อำนาจและขีดสามารถของหน่วยงานส่วนกลางกลับยิ่งเพิ่มมากขึ้น สวนกระแสการผลักดันให้มีการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นที่เพิ่มมากขึ้นในช่วงทศวรรษ 2550

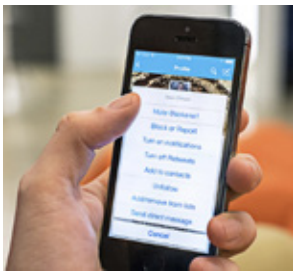

แทบทุกคนใช้มือถือแบบสมาร์ทโฟนที่สามารถเชื่อมต่อกับระบบอินเทอร์เน็ตในรูปแบบต่าง ๆ ได้อย่างสะดวก คนไทยสมัยนี้ตื่นมาก่อนที่จะอาบน้ำ ล้างหน้า แปรงฟัน ต้องเช็คข้อความในโซเชียลเน็ตเวิร์คก่อน จึงเป็นเรื่องธรรมดามากที่คนวัยทำงานจะอ่านหนังสือพิมพ์บนมือถือระหว่างขึ้นรถไฟฟ้าหรืออ่านระหว่างช่วงรถติด และไม่ใช่หนังสือพิมพ์ของสำนักพิมพ์แบบสมัยก่อน แต่เป็นข่าวสารเฉพาะกลุ่มที่มากับโซเชียลเน็ตเวิร์คต่าง ๆ การเรียนการสอนใช้สื่อดิจิทัลแทบทั้งหมด มีการใช้หนังสือเป็นเล่ม ๆ น้อยมาก เฉพาะในบางวิชาที่ครูอาจารย์บังคับให้อ่านเท่านั้น

ความแพร่หลายของเทคโนโลยีสารสนเทศได้ทำให้ชีวิตคนไทยเปลี่ยนไปอย่างมาก คนไทยในยุคสมัยทศวรรษ 2570 มีพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์กับคนในสังคมเปลี่ยนไปจากเมื่อ 20 ปีก่อนหน้านี้กลายเป็นชีวิตที่ผสมผสานสภาพ “**ใกล้เหมือนไกล**” กับ “**ไกลเหมือนใกล้**” อยู่ตลอดเวลา คนในครอบครัวเดียวกันพูดคุยผ่านมือถือและโซเชียลเน็ตเวิร์คแม้อยู่ในบ้านเดียวกัน ในขณะที่เพื่อนฝูงและเพื่อนร่วมงานคุยกันตลอดเวลาแม้อยู่ห่างกัน เพื่อนบ้านอยู่ติดกันแต่แทบไม่รู้จักกัน แต่มีเพื่อนสนิทรู้ใจที่รู้จักกันผ่านกลุ่มงานอดิเรกบนโลกออนไลน์ความเหลื่อมล้ำด้านดิจิทัลในยุคนี้ไม่ได้เป็นเรื่องของการเข้าถึงเทคโนโลยีและอุปกรณ์สื่อสารเหมือนเมื่อก่อน แต่อยู่เป็นความเหลื่อมล้ำด้านขีดความสามารถในการใช้งาน โดยเฉพาะการคัดสรรและเลือกใช้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์กับตนเอง ท่ามกลางมหาสมุทรของข้อมูลและความยากที่จะแยกแยะได้ว่าข้อมูลไหนถูกต้องและเป็นประโยชน์ การสร้างภูมิคุ้มกันด้านดิจิทัลที่ป้องกันตนเองจากการละเมิดความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยบนโลกออนไลน์กลายเป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งจำเป็นต้องมีการฝึกฝนและแนะนำโดยผู้รู้และมีประสบการณ์ แต่ไม่ใช่ว่าทุกครัวเรือนจะมีระดับความสามารถนั้นเท่ากัน เด็กจากครัวเรือนที่ฐานะดีกว่ามีภูมิคุ้มกันมากกว่าเด็กที่พ่อแม่ไม่มีเวลาให้ลูกเนื่องจากต้องทำงานหาเงินและไม่มีฐานะพอที่จะส่งลูกไปโรงเรียนที่พร้อมในเรื่องนี้ ทำให้เด็กจำนวนมากใช้เวลาบนโลกออนไลน์โดยไม่มีการชี้นำหรือกำกับ การใช้วาจาสร้างความเกลียดชังไปจนถึงอาชญากรรมบนโลกออนไลน์กลายเป็นวิกฤติใหญ่ในสังคม ตั้งแต่การขโมยข้อมูลส่วนตัว การละเมิดเด็ก การฟอกเงินและการก่อการร้าย ทำให้หน่วยงานรัฐต้องเพิ่มงบประมาณในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ติดตามพฤติกรรมการใช้สารสนเทศของประชาชนพร้อมกับออกกฎระเบียบที่บังคับใช้เข้มงวดมากขึ้น

แจ๊สหมอลำ

เป็นชีวิตที่เป็นไปตามความคิดที่เน้นความเป็นอิสระและเสรีภาพส่วนบุคคล แม้ว่าสังคมจะมีกฎระเบียบอยู่ก็ตาม
แต่ก็สามารถปรับเปลี่ยนประยุกต์ใช้ได้ตามสถานการณ์และความเหมาะสม

ฉากทัศน์ที่ 2
แจ๊สหมอลำ

คำอธิบายชื่อฉาก

หมอลำเป็นศิลปะดนตรีที่แสดงเรื่องราวของชีวิตคนพื้นถิ่นอีสานที่มีทำนองและจังหวะจะโคนสนุกสนาน และมีเนื้อเพลงที่เป็นการหยอกเอินด้วยกลอนลำ แต่เนื้อหาแฝงไปด้วยความสุขและทุกข์ที่ปะปนกันไปในชีวิตการเกษตรที่เหนื่อยหนัก คล้ายกับดนตรีแจ๊สของอเมริกา ซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากการผสมผสานดนตรีจากอัฟริกากับรูปแบบดนตรีอื่น ๆ โดยคนผิวดำที่เป็นทาสที่ทำงานหนักในไร่ในภาคใต้ของสหรัฐอเมริกา ดนตรีแจ๊สเน้นทำนองหลัก (Melody) ไม่ได้เน้นเสียงประสาน (Harmony) แบบดนตรีคลาสสิกของยุโรป ทั้งหมอลำและแจ๊สต่างต้องใช้ความสามารถส่วนตัวของผู้แสดงที่จะต้องปรับเปลี่ยนเนื้อร้องทำนองไปตามอารมณ์ที่แสดงถึงตัวตนเฉพาะของผู้แสดง หากจุดร่วมที่คล้ายคลึงกันทำให้บทเพลงทั้งสองแนวสามารถนำมาบรรเลงร่วมกันได้อย่างกลมกลืน ไม่เพียงสร้างสำเนียงเสียงดนตรีที่แปลกใหม่ หากยังเป็นอีกข้อพิสูจน์ว่าพรมแดนทางดนตรีไม่เคยมีเส้นแบ่งใดถูกขีดไว้ สื่อถึงอิสรภาพและเสรีภาพโดยไม่มีการตีกรอบไว้อย่างชัดเจน แต่ถ้าผู้แสดงไม่เก่งพอ ก็จะกลายเป็นเสียงรำคาญ ความแตกต่างระหว่างพรสวรรค์และความสามารถของผู้แสดงจึงปรากฏชัดในการเล่นเพลงแจ๊สและหมอลำ

ชีวิตคนไทยภายใต้ฉากทัศน์ “**แจ๊สหมอลำ**” เป็นชีวิตที่เป็นไปตามความคิดที่เน้นความเป็นอิสระเสรีภาพและสิทธิส่วนบุคคลอย่างที่สุด แม้ว่าสังคมจะมีกฎระเบียบอยู่ก็ตาม แต่ก็สามารถปรับเปลี่ยนประยุกต์ใช้ได้ตามสถานการณ์และความเหมาะสม ชีวิตที่เป็นปัจเจกนิยมมากขึ้นนี้มาพร้อมกับแรงผลักดันเพื่อสร้างสังคมพหุนิยมและเสรีนิยม ซึ่งเน้นความหลายหลายด้านความคิด ค่านิยมและแนวทางการดำรงชีวิตที่มีความแตกต่างและหลากหลาย พร้อมไปกับการกระจายอำนาจด้านเศรษฐกิจสังคมและการเมืองออกจากกลุ่มชนชั้นนำที่มีมาแต่อดีต โดยเฉพาะในภาคอีสานที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดของประเทศ การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นปัจจัยขับเคลื่อนที่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสู่ความหลากหลายและหลากขั้วอย่างรวดเร็วและเป็นวงกว้างมากขึ้น ชีวิตในโลกดิจิทัลเกิดขึ้นกับผู้คนไม่ว่าจะอาศัยอยู่ในเมืองหลวง หัวเมืองและชนบท การเปลี่ยนแปลงสังคมเกิดจากคนรุ่นใหม่มากกว่าคนรุ่นเก่า และแม้ว่าจะยังคงมีบริษัทขนาดใหญ่อยู่ก็ตาม การขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นโดยผู้ประกอบการขนาดเล็กและขนาดกลางที่ได้เติบโตขึ้นจากนโยบายส่งเสริมของรัฐบาล

ชีวิตคนไทยขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการระดับท้องถิ่นมากขึ้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลายเป็นฟันเฟืองหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนคนไทย ในฉากทัศน์ “**แจ๊สหมอลำ**” ทำให้เกิดความคิดแบบท้องถิ่นนิยม โดยเฉพาะค่านิยมทางด้านการเมือง แต่ก็มีท้องถิ่นหลายแห่งที่อยู่บริเวณชายแดนโดยเฉพาะในภาคอีสานและภาคเหนือที่วิถีชีวิตผู้คนมีความหลากหลายและเป็นสากลในระดับเอเชียมากยิ่งขึ้น เนื่องจากได้รับประโยชน์จากการค้าขายกับประเทศจีนและประเทศอาเซียนอื่น ๆ การรวมตัวด้านเศรษฐกิจระดับภูมิภาคส่งผลให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น ทำให้ลดความจำเป็นในการย้ายถิ่นเข้ากรุงเทพฯ แต่เปลี่ยนเป็นการย้ายถิ่นเข้าหัวเมืองในภูมิภาคที่เพิ่มบทบาทเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจที่สำคัญ

ก้าวพ้นกับดักทุนนิยม

แม้ว่าชีวิตทางเศรษฐกิจของคนไทยในฉากทัศน์ “**แจ๊สหมอลำ**” ยังอยู่ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ของทุนนิยมโลก และยังคงมีการแข่งขันกับต่างประเทศในด้านการผลิตและส่งออกสินค้า แต่การดำรงชีวิตของคนไทยได้ปรับเปลี่ยนไปมากจากเมื่อ 20 ปีก่อน เศรษฐกิจประเทศไทยจะก้าวพ้นกับดักรายได้ปานกลางหรือไม่นั้น ไม่ใช่ประเด็นของการถกเถียงอีกต่อไป ดัชนีสำคัญของนโยบายการพัฒนาของประเทศไทยได้มุ่งเน้นที่ความมั่นคงของมนุษย์และสวัสดิการพื้นฐานของความเป็นพลเมืองไทย โดยเฉพาะในด้านสุขภาพทั้งกายและใจ การเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียนในทุกช่วงวัย ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และความยั่งยืนของสภาพแวดล้อม นโยบายทางเศรษฐกิจในระดับประเทศเน้นการเติบโตอย่างทั่วถึง ซึ่งให้ความสำคัญอย่างมากกับการสร้างความเป็นธรรมและความเท่าเทียมกันของคนต่างกลุ่มต่างวัยต่างชนชั้น ดัชนีหลักที่แสดงถึงการพัฒนาของประเทศที่นำเสนอตามหน้าหนังสือพิมพ์บนโซเชียลเน็ตเวิร์คไม่ใช่อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่เป็นดัชนีด้านสุขภาพของคนในประเทศระดับความเหลื่อมล้ำในโอกาสและการเข้าถึงบริการสาธารณะ และระดับความหลากหลายทางชีวภาพในสิ่งแวดล้อม

เทศบาลภิวัตน์

ชีวิตคนไทยในฉากทัศน์ “**แจ๊สหมอลำ**” อยู่ในยุคท้องถิ่นไทยมีความเป็นเมืองที่มาพร้อมกับเศรษฐกิจความรู้ เทคโนโลยีทันสมัย และความมั่นใจในศักยภาพของตนเองของคนท้องถิ่นที่ได้กลายเป็นชนชั้นกลางกลุ่มใหญ่ของประเทศ โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นฟันเฟืองหลักของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทย นโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นที่ได้เริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมาได้ปรากฏผลลัพธ์ชัดเจนมากขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2566 ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง จุดพลิกผันเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2565 เมื่อมีการปฏิรูประบบการคลังท้องถิ่นครั้งใหญ่ โดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนระบบภาษีทรัพย์สินในอัตราก้าวหน้าได้ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้ในการลงทุนพัฒนาสาธารณูปโภคสาธารณูปการของตนเอง ทั้งถนนสายรอง โรงเรียนประถมถึงมัธยม และสถานีอนามัย อีกทั้งยังได้ยกเลิกตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดที่มาจากการแต่งตั้งโดยกระทรวงมหาดไทยและเปลี่ยนเป็นการเลือกตั้งภายในจังหวัดเองทั้งหมด มีการจัดตั้งพรรคการเมืองท้องถิ่นในหลายพื้นที่ ในขณะที่สมาคมสันนิบาตเทศบาลไทยก็ได้กลายเป็นองค์กรทางการเมืองที่ทรงพลัง เป็นการรวมกลุ่มของ อปท. ที่มีอำนาจในการต่อรองกับรัฐบาลกลางมากยิ่งขึ้น สื่อออนไลน์สนใจว่าใครจะขึ้นมาเป็นนายกสมาคมสันนิบาตเทศบาลมากกว่าอธิบดีกรมการปกครอง

ชีวิตของคนท้องถิ่นเปลี่ยนไปอย่างมาก โดยเฉพาะคนภาคเหนือและอีสานมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น ความสำเร็จในการผลักดันทางการเมืองระดับประเทศในช่วงก่อนหน้านี้ได้เกิดขึ้นพร้อมกับโอกาสในด้านเศรษฐกิจในท้องถิ่นที่เพิ่มมากขึ้นกว่าแต่ก่อน คนอีสานจำนวนมากได้ก่อร่างสร้างตัวจากการทำงานในกรุงเทพฯ มีเงินเก็บออมมากพอที่จะทำสวนยางพาราเอง หรือเป็นส่วนหนึ่งของการทำอุตสาหกรรม

การเกษตรของพืชเศรษฐกิจต่าง ๆ เช่น ข้าวโพด อ้อยและมันสำปะหลัง บางคนที่มีความรู้และวิสัยทัศน์มากกว่าก็หันไปทำการเกษตรแบบปลอดสารพิษและสามารถพัฒนาเป็นธุรกิจของตนเองได้ นอกจากนี้ เกษตรกรไทยได้รับอานิสงส์จากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ทำให้ราคาอาหารเพิ่มขึ้นทั่วโลก อีกทั้งจำนวนเกษตรกรรุ่นใหม่มีน้อยมาก รัฐบาลจึงได้ออกนโยบายต่าง ๆ เพื่อเพิ่มความมั่นคงทางอาหารของประเทศ จึงทำให้เกษตรกรมีรายได้ที่มั่นคงมากกว่าเดิม

นอกจากเมืองหลักในแต่ละภูมิภาคแล้ว เมืองชายแดนก็มีการเติบโตด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง อันเป็นผลมาการสร้างโครงข่ายคมนาคมขนส่งและการเปิดเสรีด้านการค้า โดยเฉพาะเมืองใกล้ชายแดนในภาคเหนือและภาคอีสานที่ได้รับประโยชน์โดยตรงจากการการค้าขายอย่างเสรีกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะกับประเทศจีนที่ยังคงมีการเติบโตจนมีขนาดเศรษฐกิจที่ใหญ่ที่สุดในโลก ท้องถิ่นหลายแห่งได้ลงทุนสร้างเขตส่งเสริมการลงทุนให้กับบริษัทจีนที่ต้องการขยายฐานการผลิตเพื่อรับสิทธิประโยชน์ของกลุ่มประเทศอาเซียน เมืองชายแดนเหล่านี้กลายเป็นจุดแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของคนหลายชาติที่มีธุรกิจการค้าและการท่องเที่ยวมีความหลากหลายและเป็นสากลมากขึ้นกว่าเดิมมาก

ธุรกิจการท่องเที่ยวยังคงเป็นสาขาเศรษฐกิจหลักที่สร้างรายได้ให้กับคนไทยในระดับท้องถิ่นจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาประเทศไทยได้เพิ่มขึ้นจาก 20 กว่าล้านคนในปี พ.ศ. 2557 เป็น 50 ล้านคนในปี พ.ศ. 2576 โดยมีนักท่องเที่ยวจากประเทศจีนมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง มากกว่า 10 ล้านต่อปี ซึ่งจำนวนมากกว่าครึ่งเดินทางมาทางบกโดยการขับรถและรถไฟความเร็วสูงที่เชื่อมตอนใต้ของ ประเทศจีนกับภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย แม้ว่านักท่องเที่ยวยังเดินทางมากรุงเทพมหานครมากที่สุด แต่สัดส่วนของนักท่องเที่ยวต่างจังหวัดรวมกันแล้วมากกว่าที่มากรุงเทพฯ การปฏิรูประบบภาษีท้องถิ่นยิ่งทำให้รายได้จากการท่องเที่ยวตกอยู่กับท้องถิ่น และเป็นกลุ่มอาชีพที่คนหนุ่มสาวในท้องถิ่นต้องการทำมากที่สุด

คนไทยมีความตื่นตัวทางการเมืองอย่างมากมาตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2550 และคนดูข่าวมากกว่าดูละคร แต่ประเด็นความสนใจได้เปลี่ยนไปจากเมื่อก่อน ความสนใจในการเมืองเชิงโครงสร้างระดับประเทศยังมีอยู่บ้าง ซึ่งเป็นควันหลงของความขัดแย้งทางการเมืองที่ยืดเยื้อนานหลายปี อีกทั้งการกระจายอำนาจยิ่งทำให้ความรู้สึกแบบท้องถิ่นนิยมกลับมีมากขึ้น แม้ว่าการแข่งขันทางการเมืองในระดับประเทศผูกโยงกับการเมืองระดับท้องถิ่นอย่างแทบจะแยกกันไม่ออก แต่คนไทยในยุคนี้ให้ความสนใจกับการเมืองท้องถิ่นมากกว่า โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับภาษีท้องถิ่นและโครงการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นในภายในพื้นที่ตนเอง

ชีวิตอิสระเสรีเหนืออื่นใด

คนรุ่นใหม่ที่เติบโตขึ้นมาในยุคเจเนอเรชั่น Y[2], Z[3] และ α[4] มีความแตกต่างอย่างมากในด้านความคิดความอ่านและแนวทางในการดำรงชีวิตอย่างมากจากพ่อแม่ของตนเอง ส่วนหนึ่งเป็นเพราะการรับข้อมูลข่าวสารจากโลกกว้างในบริบทสังคมที่เป็นปัจเจกนิยม เสรีนิยมและพหุนิยมมากขึ้น เทคโนโลยีสารสนเทศใหม่ ๆ ได้เอื้อต่อการเลือกกลุ่มคนที่ต้องการพบปะสังสรรค์ด้วยโดยไม่จำเป็นต้องเป็นเพื่อนบ้านหรือรู้จักกันมาก่อนในโรงเรียน อีกส่วนหนึ่งเป็นเพราะการปฏิรูปการศึกษาที่เปิดโอกาสให้นักเรียนนักศึกษาแสดงความคิดเห็นเป็นของตนเองมากขึ้น ทำให้คนไทยรุ่นใหม่นี้มีความคิดเห็นที่หลากหลายและเป็นตัวของตัวเอง สังคมคนรุ่นนี้มีการแยกย่อยเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ตามความสนใจของตนเอง ความสนใจในด้านการศึกษาเรียนรู้ของคนกลุ่มนี้ไม่ได้จำกัดเพียงวิชาชีพที่เป็นที่นิยมแต่เดิมที่คนเก่งต้องเป็นหมอหรือวิศวกร แต่มีหลายคนที่เลือกวิชาชีพที่ตนเองสนใจแต่สามารถทำรายได้อย่างที่พอใจได้ เช่น นักดนตรี นักออกแบบการ์ตูน หรือแม้แต่อาชีพแข่งเล่นเกมส์ออนไลน์ ซึ่งเป็นวิชาชีพเฉพาะทางที่ได้รายได้มากพนักงานบริษัท คนรุ่นใหม่กลุ่มหนึ่งมีทุนทรัพย์มากพอผู้ประกอบการขนาดเล็กที่จะเสี่ยงลงทุน

2—เจเนอเรชั่นวาย (Generation Y) เกิดในยุค Millennials ซึ่งก็คือคนที่เกิดอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2523–2540 (*กระปุกดอทคอม, 2556*)

3—เจเนอเรชั่นวาย (Generation Z) คือ คำนิยามของคนที่เกิดหลัง พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ในยุคปัจจุบัน (*กระปุกดอทคอม, 2556*)

4—เจเนอเรชั่นอัลฟ่า (Generation Alpha) เป็นเด็กที่เกิดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 เป็นต้นไป และเชื่อว่าเป็นรุ่นที่ได้รับการศึกษามากที่สุด (*กุลธิดา โรจนวิบูลชัย, 2556*)

แม้แต่ในด้านการเมืองก็เริ่มเห็นบทบาทของคนรุ่นใหม่เหล่านี้ ซึ่งสื่อถึงการเปลี่ยนแปลงด้านค่านิยมของสังคมไทยอย่างเห็นได้ชัด ในรัฐบาล พ.ศ. 2576 มีรัฐมนตรีเกินครึ่งที่อายุน้อยกว่า 40 ปี และสองในสามเป็นผู้หญิง ในขณะที่ผู้ว่าราชการที่ได้รับการเลือกตั้งในหลายจังหวัดทั่วประเทศมีอายุต่ำกว่า 35 ปี ซึ่งรวมถึงผู้ว่าราชการหญิงของกรุงเทพมหานคร ค่านิยมและความคาดหวังของคนสังคมก็เปลี่ยนไปอย่างมาก การมีคู่ครองที่เป็นสามีหรือภรรยาคนที่สองมีเห็นอยู่ทั่วไป สะท้อนให้เห็นว่าการแต่งงานใหม่เป็นเรื่องปกติของคนรุ่นนี้ เพราะการหย่าร้างไม่ได้ถือว่าเป็นตราบาปใด ๆ ดังเช่นสังคมเมื่อก่อน นักการเมืองหลายคนมีคู่ครองเป็นเพศเดียวกันอย่างเปิดเผยตามกระแสประเทศตะวันตกที่เกิดขึ้นไปแล้วเมื่อสองทศวรรษก่อนหน้านี้ ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญไทยยังกำหนดให้การแต่งงานมีได้เฉพาะระหว่างเพศชายกับหญิงเท่านั้น

ท้องถิ่นไหนมือยาว สาวได้สาวเอา

แม้ว่าเทศบาลจะกลายเป็นฟันเฟืองของการพัฒนาประเทศไทย แต่การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในแต่ละท้องถิ่นไม่ได้เกิดขึ้นอย่างเท่าเทียมกัน ท้องถิ่นที่ทรัพยากรพร้อม มีผู้นำที่ดีมีวิสัยทัศน์ มีความสามารถและธรรมาภิบาล สามารถผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมาก แต่หลายแห่งก็ไม่สามารถปรับตัวและพัฒนาฐานเศรษฐกิจใหม่ขึ้นมาได้ จึงเกิดความแตกต่างอย่างมากระหว่างท้องถิ่นที่ได้รับประโยชน์จากการกระจายอำนาจกับท้องถิ่นที่ไม่ได้รับประโยชน์หรือเสียประโยชน์ หลายจังหวัดต้องแข่งขันกันในการดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศและกรุงเทพมหานคร สังเกตได้จากป้ายโฆษณาเชิญชวนนักลงทุนและนักท่องเที่ยวที่ติดตามสนามบินต่างประเทศและบนหนังสือพิมพ์ธุรกิจออนไลน์

หนึ่งในดัชนีชี้วัดสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำระหว่างท้องถิ่น คือ อปท. หลายแห่งมีการรับข้าราชการที่มีการศึกษาและขีดความสามารถไม่แพ้พนักงานของรัฐในหน่วยงานส่วนกลาง หลายแห่งได้จัดระบบการให้ทุนการศึกษากับนักเรียนมัธยมในพื้นที่ให้เรียนต่อได้ในระดับอุดมศึกษาในประเทศหรือต่างประเทศก็ได้ โดยมีเงื่อนไขว่าต้องกลับไปทำงานในท้องถิ่นหลังจากเรียนจบ ทำให้คนรุ่นใหม่ต้องการกลับไปทำงานที่บ้านเกิดมากยิ่งขึ้น นายกเทศมนตรีบางคนสามารถชักจูงให้มหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ และหัวเมืองไปจัดตั้งวิทยาเขตในพื้นที่ตนเองไปพร้อมกับการพัฒนาระบบการเรียนการสอนระยะไกลโดยใช้ระบบออนไลน์ ทำให้ลดความจำเป็นของนักเรียนในพื้นที่ที่จะต้องย้ายถิ่นฐานเข้ากรุงเทพฯ เพื่อศึกษาต่อ

ชีวิตในท้องถิ่นพึ่งพาบริการสาธารณะพื้นฐานที่บริหารจัดการโดย อปท. เกือบทั้งหมด ตั้งแต่โรงเรียนระดับประถมถึงระดับมัธยม ตำรวจ ดับเพลิง ประปา และการเก็บขยะ แต่การกระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปสู่ท้องถิ่นทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่เริ่มเห็นได้ชัดเจนระหว่างเทศบาทที่มีฐานเศรษฐกิจดี มีคนมีฐานะอยู่อาศัยและมีฐานภาษีใหญ่ กับเมืองรอบข้างที่เป็นแหล่งที่อาศัยของชนชั้นกลางและแรงงานที่มีฐานภาษีไม่ใหญ่มากนัก เมื่อมีความแตกต่างอย่างชัดเจนในคุณภาพและประสิทธิภาพของการให้บริการสาธารณูปโภคสาธารณูปการ คนมีฐานะจึงอยู่ในเทศบาลที่มีฐานภาษีดีกว่า มีโรงเรียน โรงพยาบาลและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ดีกว่า โดยเฉพาะการดูแลผู้สูงอายุที่ได้กลายเป็นหน้าที่ของ อปท. ประชาชนในหลายท้องถิ่นถึงกลับผลักดันให้มีการลงคะแนนเสียงเพื่อรวมพื้นที่การปกครองเข้าเป็นส่วนหนึ่งของเทศบาลที่รวยกว่าและอยู่ติดกัน เพื่อให้ได้รับสวัสดิการที่ดีขึ้น

การเพิ่มอำนาจในการตัดสินใจของท้องถิ่นกับความแตกต่างด้านขีดความสามารถในการบริหารจัดการ ทำให้การผลักดันนโยบายสาธารณะสำคัญหลายเรื่องไม่สามารถเดินหน้าไปได้โดยเฉพาะนโยบายที่ต้องการความร่วมมือข้ามขอบเขตการปกครอง เช่น การวางแผนการใช้ที่ดินระดับลุ่มน้ำ การขุดหลุมฝังกลบขยะ การสร้างโครงข่ายพลังงานทดแทน เป็นต้น ทั้งนี้เพราะประชาชนในแต่ละท้องถิ่นให้ความสำคัญกับสิทธิของตนเองมาก่อนและไม่ต้องการที่ได้รับผลกระทบจากโครงการเหล่านั้น กลายเป็นความคิดแบบท้องถิ่นนิยมที่มีผลเสียต่อนโยบายสาธารณะในภาพรวม ท้องถิ่นบางแห่งมีนโยบายก้าวหน้ายอมให้มีการสร้างโซล่าฟาร์ม และโรงผลิตไฟฟ้าชีวมวลเพื่อสร้างความมั่นคงและความยั่งยืนด้านพลังงาน และขายพลังงานส่วนที่เหลือให้กับบริษัทผลิตไฟฟ้าเอกชน แต่ก็ไม่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระดับภูมิภาคและระดับประเทศได้เพราะท้องถิ่นอื่น ๆ ไม่ร่วมมือด้วย

แม้ว่าการค้าและการลงทุนระหว่างไทยกับกลุ่มประเทศอาเซียน จีน และเอเชียใต้จะเปิดเสรีและเพิ่มมูลค่ามากขึ้นก็ตาม ความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติข้ามพรมแดนยังมีอยู่น้อยมากปัญหาการแย่งชิงน้ำระหว่างประเทศในลุ่มแม่น้ำโขงยังเกิดขึ้นในช่วงฤดูแล้ง และแม้ว่าการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่นมีส่วนดีอยู่มาก แต่ก็ทำให้การจัดการกับปัญหาหมอกควันในเขตชายแดนภาคเหนือเป็นไปได้ยากมาก เนื่องจากแต่ละท้องถิ่นไม่ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานส่วนกลางที่เป็นตัวแทนในการเจรจากับประเทศเพื่อนบ้าน

คนเมืองทันสมัยในชนบท

จำนวนคนไทยที่อยู่อาศัยในเขตเมืองจะมีมากกว่าในชนบทในปี พ.ศ. 2576 แต่ก็ยังมีคนจำนวนมากที่ยังอาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบทที่มีความหนาแน่นน้อย คนเหล่านี้ไม่ได้ย้ายถิ่นเข้ากรุงเทพมหานครดังที่เคยเป็นมาก่อนในอดีตและยังคงอาศัยอยู่ในชุมชนเดิมที่อยู่มาตลอด แต่เนื่องจากคนเหล่านี้จำนวนมากไม่ได้ทำการเกษตร ทุกเช้าพวกเขาจะขับรถเข้าทำงานในเมืองที่อยู่ใกล้เคียงและตกเย็นก็จะขับรถกลับบ้าน หลายคนเลือกที่จะอยู่อาศัยในพื้นที่รอบนอกที่ไม่หนาแน่นและอยู่ใกล้ธรรมชาติ และยอมขับรถไกลเพื่อเข้าทำงานในเมือง การขับรถ 100 กิโลเมตรต่อวันไม่ใช่เรื่องแปลกอีกต่อไป

คนจำนวนหนึ่งเริ่มย้ายออกจากกรุงเทพฯ ไปอยู่หัวเมืองและชนบท เพราะมีโอกาสทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในการจัดสรรงบประมาณเพื่อการลงทุนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแต่ละพื้นที่ สัดส่วนการลงทุนในเขตมหานครกรุงเทพได้ลดน้อยลงอย่างต่อเนื่องทำให้โครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ในกรุงเทพฯ จำเป็นต้องชะลอตัวลง นอกจากนี้การกระจายอำนาจด้านการคลังและด้านการบริหารจัดการได้ทำให้ท้องถิ่นมีการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นทั้งการขนส่งและการติดต่อสื่อสารที่มีความสะดวกสบาย รวดเร็ว เมืองหลักในภูมิภาคได้กลายเป็นศูนย์กลางการพัฒนาทางเศรษฐกิจในแต่ละอนุภาค ชีวิตคนในชนบทจึงไม่ต่างจากในเมืองโดยมากมีบ้าน รถยนต์ โทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ทโฟน คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตใช้ที่บ้าน แต่การพึ่งพารถยนต์ในการเดินทางและการบริโภคเครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ ทำให้ปริมาณการใช้พลังงานต่อครัวเรือนในต่างจังหวัดเพิ่มสูงขึ้นมากกว่าในกรุงเทพมหานคร กลายเป็นความท้าทายใหม่สำหรับกลุ่มรณรงค์เพื่อความยั่งยืนและความมั่นคงด้านพลังงาน

การที่คนจำนวนหนึ่งในภาคเหนือและอีสานได้ย้ายกลับไปอยู่บ้านเกิดตนเองเนื่องจากโอกาสทางเศรษฐกิจได้เพิ่มมากขึ้น ทำ ให้โครงสร้างประชากรในหลายพื้นที่สวนทางกับแนวโน้มในระดับประเทศ ขนาดครัวเรือนเฉลี่ยกลับเพิ่มขึ้นเมื่อครัวเรือนแหว่งกลางที่ผู้สูงอายุอยู่กับหลานเพียงลำพังมีจำนวนน้อยลง ในหลายครอบครัวมีปู่ย่าตายายพ่อแม่และลูกอยู่ด้วยกันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตา ผู้สูงอายุมีคนในครอบครัวดูแลโดยที่ไม่ต้องพึ่งพาการสวัสดิการของภาครัฐมากนัก

ใต้ร่มธงไทยนั้น ปวงชนทุกคนคือไทย

ภาคประชาสังคมในประเทศไทยได้พัฒนาขึ้นอย่างเต็มที่และเป็นแรงผลักดันให้เกิดนโยบายสังคมแบบก้าวหน้า ดังเช่นในกรณีของสิทธิของคนต่างด้าว จากการต่อสู้มาอย่างยาวนานขององค์กรพัฒนา เอกชน นักสิทธิมนุษยชน ประกอบกับการยอมรับของสังคมในบทบาทที่สำคัญของชาวต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ในปี 2571 รัฐบาลไทยได้ปฏิรูปนโยบายการให้สัญชาติและสิทธิพลเมืองขั้นพื้นฐานกับชาวต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมาเป็นเวลานาน แม้ว่าจะได้รับการต่อต้านอย่างมากจากกลุ่มอนุรักษ์นิยมที่มีความกังวลในเรื่องอัตลักษณ์ของความเป็นไทยและภาระทางการคลังที่จะเกิดขึ้นกับคนไทยอื่น ๆ นโยบายพื้นฐานที่เปลี่ยนแปลงมากที่สุดคือการรับรองสิทธิมนุษยชนชั้นพื้นฐานของเด็กทุกคนที่เกิดในประเทศไทย ซึ่งรวมถึงสิทธิในการได้รับสัญชาติไทยและสิทธิพลเมืองอื่น ๆ เนื่องจากมีเด็กจำนวนมากที่พ่อแม่ถือสัญชาติอื่น แต่เกิดในประเทศไทย พูดภาษาไทย เรียนในโรงเรียนไทย และไม่มีความผูกพันธ์ใด ๆ กับประเทศเดิมของพ่อแม่ตนเอง

การเปลี่ยนแปลงนโยบายดังกล่าวได้ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของคนชายขอบเหล่านี้ดีขึ้นมากหลายคนได้ทำงานราชการและเป็นดาราภาพยนต์ออนไลน์ที่มีชื่อเสียง อีกทั้งยังมีผลกระทบในวงกว้างต่อโครงสร้างประชากรไทยในภาพรวม เนื่องจากเป็นกลุ่มคนไทยกลุ่มใหม่นี้ที่มีอายุเฉลี่ยน้อยกว่าและมีอัตราการเจริญพันธุ์สูงกว่ากลุ่มประชากรอื่น ๆ ทำให้ลดภาระที่เกิดขึ้นจากสภาวะสังคมสูงอายุได้บ้างกระนั้นก็ตาม คนไทยกลุ่มใหม่นี้ยังเป็นกลุ่มที่มีสินทรัพย์อยู่น้อยและโดยมากมีอาชีพแรงงานที่ใช้ทักษะต่ำ แต่ก็เป็นแรงงานสำคัญในอาชีพที่คนไทยแต่เดิมไม่ทำแล้ว เช่น อาชีพเก็บขยะ แม่บ้าน การประมงและการเกษตร เป็นต้น จึงต้องพึ่งสวัสดิการสังคมมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

การเปลี่ยนแปลงนโยบายระดับประเทศในด้านนี้ทำให้มีผลกระทบต่อท้องถิ่นหลายแห่งทั่วประเทศ การเพิ่มขึ้นของจำนวนชาวต่างชาติได้ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างคนไทยกลุ่มเดิมกับคนไทยกลุ่มใหม่ มีเหตุการณ์ทะเลาะเบาะแว้งระหว่างกลุ่มต่างชาติพันธุ์บ่อยมากขึ้น เนื่องจากค่านิยมแบบท้องถิ่นนิยมยิ่งทำให้คนในพื้นที่มีทัศนคติที่ไม่เห็นด้วยกับการปล่อยให้คนต่างชาติอาศัยอยู่มากขึ้นในท้องถิ่นของตนเอง แม้ว่า อปท. ได้พัฒนาคุณภาพชีวิตคนไทยได้มากขึ้น แต่หลายแห่งยังไม่สามารถจัดการกับชาวต่างชาติที่อาศัยอยู่อย่างถาวรที่มีอยู่จำนวนมากและมีคุณภาพชีวิตแบบคนชายขอบที่ไร้สวัสดิการ ปัญหานี้กลายเป็นความท้าทายสำคัญทางสังคมที่ อปท. ยังไม่พร้อมที่จะรับมือ

ในน้ำมีปลา ในนาไม่มีคนทำ

จากการผลักดันอย่างเต็มที่ของภาคประชาสังคมในช่วงปี พ.ศ. 2550–2560 การปฏิรูปที่ดินการเกษตรเริ่มประสบความสำเร็จในการดำเนินนโยบายที่สำคัญ ทั้งการปฏิรูประบบภาษีที่ดิน การออกโฉนดชุมชน และการจัดตั้งธนาคารที่ดิน เกษตรกรจำนวนมากสามารถมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ทำให้ปัญหาความขัดแย้งเรื่องที่ดินลดน้อยลง การขับเคลื่อนเชิงเครือข่ายของภาคประชาสังคมและการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นได้ทำให้การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดีขึ้นมาก ป่าชุมชนหลายแห่งได้มีการอนุรักษ์ฟื้นฟูจนมีสภาพที่ดีขึ้นมาก ประกอบกับการบังคับใช้กฎหมายโซนนิ่งพื้นที่การเกษตร ทำให้แทบไม่มีการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อการปลูกยางพาราและข้าวโพดที่เป็นปัญหาใหญ่เมื่อ 20 กว่าปีก่อน การรณรงค์อนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำที่ผลักดันโดยภาคประชาสังคมที่ร่วมกับ อปท. ก็ทำให้สิ่งแวดล้อมชุมชนดีขึ้นมาก

แต่กระนั้นก็ตาม คนหนุ่มสาวโดยมากก็ยังไม่เลือกที่จะทำการเกษตร ในหลายพื้นที่ เกษตรกรรุ่นก่อนสามารถรักษาที่ดินไว้ได้และฟื้นฟูทรัพยากรจนมีดินน้ำอุดมสมบูรณ์ แต่ประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานเนื่องจากคนหนุ่มสาวย้ายถิ่นฐานไปอยู่ในเมือง ในหลายชุมชนเกษตรกรผู้ชายที่เหลืออยู่ไม่สามารถหาคู่ได้ เพราะผู้หญิงรุ่นใหม่ไม่มีใครอยากเป็นเกษตรกรและย้ายเข้าเมืองไปหมดแล้ว ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้เจ้าของที่ดินต้องยอมให้บริษัทอุตสาหกรรมการเกษตรมาเช่าหรือซื้อที่ดินเพื่อการเพาะปลูกในพื้นที่ขนาดใหญ่ มีพื้นที่จำนวนมากที่เป็นเกษตรกรรมพันธสัญญาที่จ้างแรงงานต่างด้าวมาทำการเกษตรเป็นจำนวนมาก มีเพียงบางแห่งที่ได้เตรียมตัวไว้ตั้งแต่เมื่อ 20 ปีก่อนหน้านี้ ที่สามารถสร้างแรงจูงใจให้คนรุ่นใหม่มารับช่วงและพัฒนาธุรกิจเกษตรกรรมต่อไปได้ พื้นที่ที่มีความสมบูรณ์ทางธรรมชาติและเหมาะกับการทำการเกษตรยั่งยืนกลับกลายเป็นรีสอร์ทเชิงอนุรักษ์เป็นจำนวนมาก

ดิจิทัลท้องถิ่น

เนื่องจากเทคโนโลยีสารสนเทศมีการพัฒนาและราคาถูกลง จึงมีการใช้อย่างแพร่หลายมากยิ่งขึ้นในระดับท้องถิ่น หลังจากที่ทีวีดิจิทัลได้เริ่มให้บริการในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2557 และการบริการข้อมูลข่าวสารและบันเทิงต่าง ๆ ได้กลายเป็นระบบดิจิทัล ทำให้ตลาดสื่อสารมวลชนมีความเป็นเสรีและการแข่งขันมากขึ้น ผู้ประกอบการหลายแห่งได้เปิดบริการทีวีดิจิทัลท้องถิ่นที่เน้นข้อมูลข่าวสารในพื้นที่เป็นหลัก เทศบาลหลายแห่งที่มีงบประมาณและวิสัยทัศน์ได้เปิดสถานีทีวีดิจิทัลของตนเอง ทั้งเพื่องานสาธารณะและเพื่อหารายได้จากการถ่ายทอดสดการแข่งขันของทีมกีฬาของท้องถิ่น โดยเฉพาะทีมฟุตบอลที่มีการซื้อตัวนักเตะจากแอฟริกาและอเมริกาใต้มากเป็นจำนวนมาก ทำให้ชีวิตคนในท้องถิ่นมีความผูกพันธ์กับพื้นที่ของตนเองมากยิ่งขึ้น

การใช้โซเชียลเนตเวิร์คกลายเป็นเรื่องปกติของชีวิตประจำวันมาสิบกว่าปีแล้ว คนไทยทั้งในเมืองและชนบทจำนวนมากใช้ Facebook กับ Twitter เป็นเรื่องปกติ แต่โดยมากเป็นคนวัยกลางคนที่อายุ 40 ปีขึ้นไป เด็กวัยรุ่น นักศึกษามหาวิทยาลัย และคนทำงานรุ่นใหม่แทบไม่มีใครใช้โซเชียลเนตเวิร์คแบบเดิมอีกต่อไป แต่พบปะสังสรรค์กับเพื่อน ๆ ในโลกเสมือนบนพื้นที่ออนไลน์มากกว่า

แต่การใช้สื่อสารสนเทศดิจิทัลอย่างแพร่หลายของท้องถิ่นก็ทำให้เกิดปัญหาเช่นกัน กลุ่มอาชญากรรมบนโลกดิจิทัลมีความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีและเป็นเครือข่ายระดับโลก ซึ่งมีขีดความสามารถเกินกว่าที่องค์กรท้องถิ่นที่จะสร้างระบบป้องกันได้ บ่อยครั้งที่ระบบดิจิทัลท้องถิ่นถูกบุกรุกโจมตีและขโมยฐานข้อมูลและทรัพย์สินผ่านระบบออนไลน์ นับเป็นการก่อการร้ายทางดิจิทัล ทำให้เกิดความเปราะบางในระดับท้องถิ่นที่ยังไม่สามารถรับมือได้อย่างทันท่วงที

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2555, 4 กรกฎาคม). ททท.ติวเข้ม 'เมืองหน้าด่าน' กระตุ้นภาคท่องเที่ยวตั้งรับเออีซีก่อนรื้อรั้วประตูอาเซียน. **AEC News Alerts**, หน้า 1. แหล่งที่มา: http://www.dtn.go.th/ filesupload/4_july_2012.pdf. 2555.

กฤติยาพร วงษา. 2553. **ภาษียานยนต์**. รายงานการวิจัยเสนอต่อแผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

_____ . 2557. **อนาคตพลังงานไทย**. เอกสารวิชาการชุด *สู่อนาคตไทย*. รายงานการวิจัยเสนอต่อแผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

กฤษณพงศ์ กีรติกร. 2554. **ปฏิรูปประเทศด้วยการศึกษา การศึกษาที่ไม่ทอดทิ้งใคร สังคมที่ไม่ทอดทิ้งใคร**. นำเสนอในการสัมมนา "ขับเคลื่อนประเทศไทย ภายใต้บริบทเศรษฐกิจ สังคม ยุครัฐบาลใหม่", ห้องคอนเวนชันเซ็นเตอร์บี ชั้น 22 โรงแรมเซ็นทารา แกรนด์ และศูนย์ประชุมบางกอกคอนเวนชันเซ็นเตอร์ เซ็นทรัลเวิลด์ กรุงเทพมหานคร, วันที่ 8 กรกฎาคม.

กอบศักดิ์ ภูตระกูล. 2556. **คุณภาพของการเจริญเติบโตจากมิติของการกระจายรายได้ ปัญหาและทางออก**. นำเสนอในการสัมมนาวิชาการประจำปี 2556 "วางรากฐานสู่การเติบโตอย่างยั่งยืนของเศรษฐกิจไทย", โรงแรมเซ็นทาราแกรนด์ และเซ็นทรัลเวิลด์ กรุงเทพมหานคร, วันที่ 19-20 กันยายน.

กันต์สินี กันทะวงศ์วาร, อัครพงศ์ อั้นทอง และมิ่งสรรพ์ ขาวสอาด. 2556. **ความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (เมดิคัล)**. รายงานการวิจัยภายใต้โครงการส่งเสริมศักยภาพอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพสูง เสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.). เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

กัลยาณี พรพิเนตพงศ์, จริยภัทร บุญมา, โสภิณ จิระเกียรติกุล, ธีรวัฒน์ ขวัญใจ และแบ็งค์ งามอรุณโชติ. 2557. **นโยบายสาธารณะเพื่อการใช้ประโยชน์หาดทรายอย่างยั่งยืน**. รายงานวิจัยเสนอต่อแผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). สงขลา: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ไกรศร จิตธรธรรม. 2556. **เทคโนโลยีที่จะเปลี่ยนโลกและเปลี่ยนประเทศไทยในอีก 20 ปีข้างหน้า**. สรุปรายงานการประชุมเสวนาทางวิชาการ "ชีวิตและสุขภาพคนไทยใน 20 ปีข้างหน้า", ห้องประชุม สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่, วันที่ 3 กรกฎาคม.

ขนิษฐา นันทบุตร และดวงพร เฮงบุญยพันธ์. 2555. ธ**นาคารความคิด 7 ประเด็นนโยบายสาธารณะสร้างประเทศไทยให้น่าอยู่**. กรุงเทพมหานคร: สำนักสนับสนุนสุขภาวะชุมชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).

คณะกรรมการปฏิรูป (สปร.). 2554. **แนวทางการปฏิรูปประเทศไทย ข้อเสนอต่อพรรคการเมืองและผู้มีสิทธิเลือกตั้ง**. นนทบุรี: สำนักงานปฏิรูป.

คณะกรรมการสมัชชาปฏิรูป (คสป.). 2555. **เอกสารหลักและมติสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2555**. นนทบุรี: สำนักงานปฏิรูป.

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. 2554. **หาดทรายมรดกทางธรรมชาติที่นับวันจะสูญสิ้น**. รายงานการวิจัยภายใต้โครงการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะฯ: กรณีการใช้ประโยชน์หาดทรายและการอนุรักษ์ เสนอต่อแผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). สงขลา: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

_____ . 2554. **หาดทราย: คุณค่า...ชีวิตที่ถูกลืม**. รายงานการวิจัยภายใต้โครงการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะฯ: กรณีการใช้ประโยชน์หาดทรายและการอนุรักษ์ เสนอต่อแผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). สงขลา: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

จักรี เตจ๊ะวารี. 2557. **ทบทวนภูมิหลังและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองไทย**. รายงานการวิจัยเสนอต่อแผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

จามะรี เชียงทอง. 2557. **ชนบทไทย: จากอดีตสู่อนาคต**. เอกสารวิชาการชุด *สู่อนาคตไทย*. รายงานการวิจัยเสนอต่อแผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

จิรวรรณ กิจชัยเจริญ และพรสิริ สืบพงษ์สังข์. 2557. **ความเสี่ยง ผลตอบแทน และการปรับตัวของเกษตรในการทำฟาร์มปศุสัตว์พันธสัญญาในเขตภาคเหนือ**. รายงานการวิจัยเสนอต่อ แผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ณัฐวัฒน์ อริย์ธัชโภคิน. 2557ก. **โพลล์กับทัศนคติด้านคุณธรรมของคนรุ่นใหม่**. รายงานการวิจัยโครงการคอร์รัปชัน: กลไกกำจัดกลโกง. เอกสารวิชาการชุด *สู่อนาคตไทย*. เสนอต่อแผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

_____ .2557ข. **ดัชนีวัดความโปร่งใสภาครัฐจากหลักฐานเชิงประจักษ์**. รายงานการวิจัยโครงการคอร์รัปชัน: กลไกกำจัดกลโกง. เอกสารวิชาการชุด *สู่อนาคตไทย*. เสนอต่อแผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

_____ .2557ค. **ป.ป.จ. กับการมีส่วนร่วมของประชาชน**. รายงานการวิจัยโครงการคอร์รัปชัน: กลไกกำจัดกลโกง. เอกสารวิชาการชุด *สู่อนาคตไทย*. เสนอต่อแผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ดวงมณี เลาวกุล. 2556. **การกระจุกตัวของความมั่งคั่งในสังคมไทย**. รายงานการวิจัยโครงการสู่สังคมไทยเสมอหน้า การศึกษาโครงสร้างความมั่งคั่ง และโครงสร้างอำนาจเพื่อการปฏิรูป. เสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. 2557. **โครงการสังเคราะห์ความรู้เศรษฐศาสตร์ว่าด้วยความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ในประเทศไทย**. รายงานวิจัยเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

เดือนเด่น นิคมบริรักษ์ และวีรวัลย์ ไพบูลย์จิตต์อารี. 2555. **AEC กับการปฏิรูปสาขาบริการ**. นำเสนอในการสัมมนาวิชาการประจำปี 2555 “ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน: มายาคติ ความเป็นจริง โอกาสและความท้าทาย”, ห้องบางกอกคอนเวนชันเซ็นเตอร์ บี ชั้น 22 โรงแรมเซ็นทาราแกรนด์และบางกอกคอนเวนชันเซ็นเตอร์ เซ็นทรัลเวิลด์โรงแรมเซ็นทาราแกรนด์เซ็นทรัลเวิลด์ กรุงเทพมหานคร, วันที่ 26 พฤศจิกายน.

ธานี ชัยวัฒน์ และเกวลิน ต่อปัญญาชาญ. 2557. **โครงการเศรษฐกิจนอกระบบกำกับดูแล: บทสำรวจสถานะความรู้**. รายงานการวิจัยเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

นิพนธ์ พัวพงศกร. 2554. **ฝ่าวิกฤตภาคการเกษตรไทย: มุมมองเชิงนโยบาย**. นำเสนอในการสัมมนาวิชาการ “ฝ่าวิกฤตภาคการเกษตรไทย: มุมมองเชิงนโยบาย”, ห้องประชุมสุธรรม อารีกุล ชั้น 1 อาคารสารนิเทศ 50 ปี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร, วันที่ 13 มกราคม.

นิพนธ์ พัวพงศกร, อมรเทพ จาวะลา, วรวรรณ ชาญด้วยวิทย์, ดิลกะ ลัทธพิพัฒน์, ยงยุทธ แจ้ลม้วงษ์, สมชัย จิตสุชน และคณะ. 2556. **ชีวิตคนไทยในสองทศวรรษของการพัฒนา นัยยะต่อนโยบายสาธารณะเพื่ออนาคตที่ดีของครัวเรือนไทย**. เอกสารวิชาการชุด *สู่อนาคตไทย*. รายงานการวิจัยเสนอต่อแผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นิอร สิริมงคลเลิศกุล และศราวุธ พงษ์ลี้รัตน์. 2556. **แผนที่เสี่ยงภัยสำหรับการเผาในที่โล่งจากข้อมูลเชิงพื้นที่หลายแหล่งของจังหวัดเชียงราย**. หนังสือชุด *หมอกควัน*. รายงานการวิจัยเสนอต่อแผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เบญจวรรณ ฤกษ์เกษม. 2557. **อนาคตเกษตรกรรมไทย**. เอกสารวิชาการชุด *สู่อนาคตไทย*. รายงานการวิจัยเสนอต่อแผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เบญจพรรณ เอกะสิงห์, จิรวรรณ กิจชัยเจริญ และพรสิริ สืบพงษ์สังข์. 2557. **ผลตอบแทน ความเสี่ยง และผลกระทบต่อเศรษฐกิจสังคม ของเกษตรกรในระบบเกษตรพันธสัญญา**. รายงานการวิจัยเสนอต่อแผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ประเวศ วะสี. 2554. งานเสวนา Thai PBS Forum. ในเนาวรัตน์ ชุมยวง (บรรณาธิการ), **บทเสวนา "ความหวัง...ความฝัน ปฏิรูปประเทศ" คุณอานันท์ ปันยารชุน–ศ.นพ.ประเวศ วะสี**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปฏิรูป (สปร.).

ปราโมทย์ ประสาทกุล. 2557. **การเปลี่ยนแปลงประชากรและผลกระทบต่อสุขภาวะสังคมไทยในอนาคต**. สรุปรายงานการเสวนาทางวิชาการ "ชีวิตและสุขภาพคนไทยใน 20 ปีข้างหน้า", ห้องกรกมล 2 ชั้น 2 โรงแรม เดอะ สุโกศลกรุงเทพมหานคร, วันที่ 29 มกราคม.

ปิยศักดิ์ มานะสันต์. 2556. **นโยบายการเงินกับอนาคตประเทศไทย**. รายงานการวิจัยเสนอต่อแผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช).กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เปรื่อง กิจรัตน์ภร. 2555. **ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาไทย: ที่มาและทางออก**. นำเสนอในการสัมมนา "ยกเครื่องการศึกษาไทยเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ", มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต กรุงเทพมหานคร, วันที่ 23 กุมภาพันธ์.

มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด. 2553. โลกาภิวัตน์: อานิสงส์ถ้วนหน้า?. ใน กอบกุล รายะนาคร (บรรณาธิการ), **รวมบทความด้านโลกาภิวัตน์และสิ่งแวดล้อม เนื่องในโอกาสครบรอบ 60 ปี ศ.ดร.มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด**. สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

_____ . 2555. **การท่องเที่ยวไทย จากนโยบายสู่รากหญ้า**. หนังสือภายใต้ชุดโครงการท่องเที่ยวไทย: จากนโยบายสู่รากหญ้า ภายใต้ทุนส่งเสริมกลุ่มวิจัย (เมธีวิจัยอาวุโส สกว.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด (บรรณาธิการ). 2557. **รายงานผลการดำเนินการซุปราคลัสเตอร์ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**. รายงานวิจัยเสนอต่อสำนักบริหารโครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด และกอบกุล รายะนาคร. 2553. **นโยบายสาธารณะเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ**. รายงานการวิจัยเสนอต่อแผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด และณัฏฐาภรณ์ เลียมจรัสกุล. 2557. **แพทย์แผนไทย และสมุนไพรไทยในชีวิตคนไทย**. รายงานการวิจัยเสนอต่อแผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด และอัครพงศ์ อั้นทอง. 2557. **โครงการปริทัศน์สถานภาพของความรู้เรื่องเศรษฐกิจการท่องเที่ยวของประเทศไทย**. รายงานการวิจัยเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด, ชัยพงษ์ สำเนียง และกุลดา เพ็ชรวรุณ. 2555. **องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ: กรณีศึกษา การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**. รายงานการวิจัยภายใต้โครงการศึกษานโยบายทรัพยากรธรรมชาติเพื่อขับเคลื่อนการกระจายอำนาจสู่ อปท. เสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด, โสภณ ชมชาญ, ชัยพงษ์ สำเนียง, อัครพงศ์ อั้นทอง, ปัฐมา ชูประเสริฐ, กุลดา เพ็ชรวรุณ และแสวง รวยสูงเนิน. 2555. **องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ: อำนาจ ปัญหา และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย**. รายงานการวิจัยภายใต้โครงการศึกษานโยบายทรัพยากรธรรมชาติเพื่อขับเคลื่อนการกระจายอำนาจสู่ อปท. เสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เรืองไร โตกฤษณะ. 2557. **โครงการปริทัศน์สถานภาพความรู้เรื่องการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง**. รายงานการวิจัยเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

วินัย พงศ์ศรีเพียร (บรรณาธิการ). 2556. **๒๓๐ ปี ศรีรัตนโกสินทร์ มรดกความทรงจำกรุงเทพมหานคร**. หนังสือภายใต้โครงการวิจัย ๑๐๐ เอกสารสำคัญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย ภายใต้ทุนส่งเสริมกลุ่มวิจัย (เมธีวิจัยอาวุโส สกว.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน).

ศุทธินี ดนตรี, อภิรดี สรวิสูตร, พจนา พิชิตปัจจา, ปรัชญา ปิ่นขันธยงค์ และศุภลักษณ์ หน้อยสุยะ. 2557. **การจำแนกเชิงพื้นที่ของพื้นที่เผาไหม้ เพื่อการเฝ้าระวังและการป้องกันการเผาในที่โล่ง กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน และแม่ฮ่องสอน**. หนังสือชุด *หมอกควัน*. รายงานการวิจัยเสนอต่อแผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, เสาวรัจ รัตนคำฟู, สุนทร ตันมันทอง และพลอย ธรรมาภิรานนท์. 2555. **ประเทศไทยในกระแส AEC: มายาคติ ความเป็นจริง โอกาส และความท้าทาย**. นำเสนอในการสัมมนาวิชาการประจำปี 2555 “ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน: มายาคติ ความเป็นจริง โอกาสและความท้าทาย”, ห้องบางกอกคอนเวนชันเซ็นเตอร์ บี ชั้น 22 โรงแรมเซ็นทาราแกรนด์และบางกอกคอนเวนชันเซ็นเตอร์ เซ็นทรัลเวิลด์โรงแรมเซ็นทาราแกรนด์ เซ็นทรัลเวิลด์ กรุงเทพมหานคร, วันที่ 26 พฤศจิกายน.

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, ปกป้อง จันวิทย์, อิสร์กุล อุณหเกตุ, คุปต์ พันหินกอง และตะวัน มานะกุล. 2556. **การปรับปรุงกระบวนการนิติบัญญัติของไทยเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน**. รายงานการวิจัยเสนอต่อแผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา.

สมคิด จาตุศรีพิทักษ์. 2556. ปาฐกถาพิเศษ เรื่อง “พรมแดนใหม่ของการพัฒนาประเทศไทย”. ในวิสาขา ภู่จินดา (บรรณาธิการ), **รวมปาฐกถาการบริหารการพัฒนา ปาฐกถาพิเศษเพื่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงประเทศไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สมชัย จิตสุชน, นณริฏ พิศลยบุตร และนันทพร เมธาคุณวุฒิ. 2556. **อนาคตเศรษฐกิจไทยภายใต้กับดักประเทศรายได้ปานกลาง**. เอกสารวิชาการชุด *สู่อนาคตไทย*. รายงานการวิจัยเสนอต่อแผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สมพร ใช้บางยาง, วุฒิสาร ตันไชย และสกนธ์ วรัญญวัฒนา. 2554. **การกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่น ความสำเร็จและความท้าทาย**. เอกสารวิชาการชุด *คู่คิดมิตรแท้ อปท.*. รายงานการวิจัยเสนอต่อแผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สิริลักษณา คอมันตร์, ศิริรัตน์ วสุวัต, ณัฐวัฒน์ อริย์ธัชโภคิน, ดารารัตน์ อานันทนะสุวงศ์, วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน และพัชรี มีนสุข. 2557. **คอร์รัปชั่น: กลไกกำจัดกลโกง**. เอกสารวิชาการชุด *สู่อนาคตไทย*. รายงานการวิจัยเสนอต่อแผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

โสภณ ชมชาญ. 2554. **ปาฐกถา “เสาหลักของแผ่นดิน”**. ชุด ความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมด้านที่ดินและป่าไม้ในการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติและบริการพื้นฐานของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: อาคารมหาจุฬาลงกรณ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์. 2557. **สื่อดิจิตัลกับชีวิตคนไทยในอีกยี่สิบปีข้างหน้า**. สรุปรายงานการเสวนาทางวิชาการ “ชีวิตและสุขภาพคนไทยใน 20 ปีข้างหน้า”, ห้องจงกลณี ชั้น M โรงแรมมณเฑียร กรุงเทพมหานคร, วันที่ 20 กุมภาพันธ์.

อนันต์ วัฒนกุลจรัส และกฤติยาพร วงษา. 2554. **บทสรุปเชิงนโยบาย การใช้ภาษีคาร์บอน ในการควบคุมการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ และผลกระทบต่อเศรษฐกิจ**. รายงานการวิจัยเสนอต่อแผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อนุช อาภาภิรมย์. 2556. **เทคโนโลยีที่จะเปลี่ยนโลกและเปลี่ยนประเทศไทยในอีก 20 ปีข้างหน้า**. สรุปรายงานการเสวนาทางวิชาการ “ชีวิตและสุขภาพคนไทยใน 20 ปีข้างหน้า”, ห้องประชุม ชั้น 4 สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (สำนักงานกรุงเทพฯ) กรุงเทพมหานคร, วันที่ 24 กรกฎาคม.

อภิชาต สถิตนิรามัย, ยุกติ มุกดาวิจิตร และนิติ ภวัครพันธุ์. 2556. **ทบทวนภูมิทัศน์การเมืองไทย**. เอกสารวิชาการชุด *สู่อนาคตไทย*. รายงานการวิจัยเสนอต่อแผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อัครพงศ์ อั้นทอง และณัฐพล อนันต์ธนสาร. 2556. **การตัดสินใจเลือกประเทศทำงานใน AEC ของแพทย์ไทย**. รายงานการวิจัยเสนอต่อแผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อัมมาร สยามวาลา. 2553. โลกาภิวัตน์และการบริหารจัดการโลกาภิวัตน์ในมุมมองเชิงประวัติศาสตร์. ในกอบกุล รายะนาคร (บรรณาธิการ), **รวมบทความด้านโลกาภิวัตน์และสิ่งแวดล้อม เนื่องในโอกาสครบรอบ 60 ปี ศ.ดร.มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด**. สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อาชนัน เกาะไพบูลย์ และพิสุทธิ์ กุลธนวิทย์. 2554. **การปรับตัวของอุตสาหกรรมเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มไทยในยุคการค้าโลกเสรี**. รายงานการวิจัยเสนอต่อแผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. 2557. **แรงงานข้ามชาติ : อัตลักษณ์และสิทธิความเป็นพลเมือง**. เอกสารวิชาการชุด *สู่อนาคตไทย*. รายงานการวิจัยเสนอต่อแผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). เชียงใหม่: สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. 2554. **บูรพาภิวัตน์ : ภูมิ-รัฐศาสตร์และเศรษฐกิจโลกใหม่**. หน้า 271-273. กรุงเทพธุรกิจ.

เอนก เหล่าธรรมทัศน์ และศิวพล ละอองสกุล. 2556. **จีนมุ่งลงใต้ อินเดียมุ่งตะวันออก อาเซียนตอนบนในยุคบูรพาภิวัตน์**. รายงานการวิจัยภายใต้โครงการสถาบันคลังปัญญาค้นหายุทธศาสตร์เพื่ออนาคตไทย เสนอต่อแผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). ปทุมธานี: สถาบันคลังปัญญาค้นหายุทธศาสตร์เพื่ออนาคตไทย มหาวิทยาลัยรังสิต.

เอื้อมพร หลินเจริญ, สิริศักดิ์ อาจวิชัย และภีรภา จันทร์อินทร์. 2552. **ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ทำให้คะแนนการทดสอบ O-NET ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ต่ำ**. รายงานการวิจัยเสนอต่อสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (สทศ.) แหล่งที่มา: www.niets.or.th/index.php/research_th/download/67).

ภาษาอังกฤษ

Eichengreen, B., Park, D., and Shin, K. 2011. **When fast growing economies slow down: international evidence and complications for China**. NBER Working Paper, 16919.

Felipe, J. 2012. **Tracking the middle-income trap: what is it, who is in it, and why? part1**. ADB Economics Working Paper, 306.

Lin, J.Y. 2006. **Needham Puzzle, Weber Question and Chiana's Miracle: Long Term Performance since the Sung Dynaster**. Paper prepared for the "World Economic Performance: Past, Present and Future--Long Term Performance and Prospects of Australia and Major Asian Economies", Seminar on the Occasion of Angus Maddison's 80th Birthday. Australia: University of Queensland.

Maesincee, S. 2011. **Thailand in the New Age of Global Capitalism**, Available: http://www.bic.moe.go.th/th/images/stories/movement/2011/Dr.Suvit-ASEAN.pdf

The World Bank. 2012. **The World Bank Supports Thailand's Post-Floods Recovery Effort**, Available: http://www.worldbank.org/en/news/feature/2011/12/13/world-bank-supports-thailands-post-floods-recovery-effort

Untong, A., Ramos, V., Kaosa-ard, M. and Rey-Maquieira, J. 2014. Thailand's long-run tourism demand elasticities. **Tourism Economics**, 20(3), pp. 595-610.

ภาคผนวก

1. ข้อมูลด้านเศรษฐกิจของประเทศไทย

ตารางที่ 1 ตัวชี้วัดด้านการผลิตของประเทศในอาเซียน และจีน ปี พ.ศ. 2556

ประเทศ	ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (พันล้านดอลลาร์สหรัฐ)	ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศเทียบกับประเทศไทย	ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อประชากร (ดอลลาร์สหรัฐ)	ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อประชากรเทียบกับประเทศไทย
บรูไน	16.20	0.04	39,943	7.04
กัมพูชา	15.70	0.04	1,016	0.18
อินโดนีเซีย	870.30	2.25	3,510	0.62
ลาว	10.00	0.03	1,477	0.26
มาเลเซีย	312.40	0.81	10,548	1.86
เมียนมาร์	56.40	0.15	869	0.15
ฟิลิปปินส์	272.00	0.70	2,790	0.49
สิงคโปร์	295.70	0.76	54,776	9.65
เวียดนาม	170.60	0.44	1,902	0.34
ไทย	**387.20**	**1.00**	**5,674**	**1.00**
จีน	9,181.00	23.71	6,747	1.19

ที่มา: International Monetary Fund (IMF), World Economic Outlook (April 2014)

ตารางที่ 2 ตัวชี้วัดด้านการผลิตคำนวณตามหลักความเท่าเทียมกันของอำนาจซื้อ (purchasing power parity หรือ PPP) ของประเทศในอาเซียน และจีน ปี พ.ศ. 2556

ประเทศ	ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (พันล้านดอลลาร์สหรัฐ)	ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศเทียบกับประเทศไทย	ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อประชากร (ดอลลาร์สหรัฐ)	ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อประชากรเทียบกับประเทศไทย
บรูไน	21.7	0.03	53,431	5.41
กัมพูชา	39.7	0.06	2,576	0.26
อินโดนีเซีย	1,292.80	1.92	5,214	0.53
ลาว	20.8	0.03	3,068	0.31
มาเลเซีย	525.7	0.78	17,748	1.80
พม่า	113	0.17	1,740	0.18
ฟิลิปปินส์	456.4	0.68	4,682	0.47
สิงคโปร์	348.7	0.52	64,584	6.54
เวียดนาม	359.8	0.53	4,012	0.41
ไทย	**673.7**	**1.00**	**9,875**	**1.00**
จีน	13,395.40	19.88	9,844	1.00

ที่มา: International Monetary Fund (IMF) ,World Economic Outlook (April 2014)

ตารางที่ 3 อัตราการเติบโตโดยเฉลี่ยต่อปีของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ของประเทศในอาเซียน และจีน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547–2556

หน่วย: ร้อยละ

	พ.ศ. 2547–2551		พ.ศ. 2552–2556	พ.ศ. 2552–2555
ประเทศ	ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ	ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อประชากร	ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ	ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อประชากร
บรูไน	0.71	–1.09	1.42	0.62
กัมพูชา	10.21	8.61	6.87	3.73
อินโดนีเซีย	5.89	4.39	6.19	3.69
ลาว	7.76	5.80	8.06	4.59
มาเลเซีย	5.42	3.59	5.71	3.19
เมียนมาร์	10.48	NA	6.51	NA
ฟิลิปปินส์	5.19	3.36	6.30	3.15
สิงคโปร์	6.75	2.73	6.64	3.51
เวียดนาม	6.83	5.65	5.83	3.63
ไทย	4.31	3.87	4.27	3.34
จีน	11.93	11.33	8.76	6.41

ที่มา: International Monetary Fund (IMF), World Economic Outlook (April 2014)
ไม่มีข้อมูลผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อประชากรของประเทศเมียนมาร์

ตารางที่ 4 ระดับการเปิดประเทศ (Degree of openness) ของประเทศในอาเซียน และจีน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551–2555

ประเทศ	2551	2552	2553	2554	2555
บรูไน	1.06	1.09	1.14	1.10	1.13
กัมพูชา	1.33	1.05	1.14	1.14	NA
อินโดนีเซีย	0.59	0.46	0.47	0.51	0.50
ลาว	0.76	0.71	0.73	0.80	0.85
มาเลเซีย	1.77	1.63	1.70	1.67	1.62
ฟิลิปปินส์	0.76	0.66	0.71	0.68	0.65
สิงคโปร์	4.44	3.67	3.78	3.87	3.79
เวียดนาม	1.54	1.36	1.52	1.63	1.57
ไทย	1.50	1.26	1.35	1.49	1.49
จีน	0.62	0.49	0.55	0.55	0.52

ที่มา: World Bank, World Development Indicators (2014)
[1]จากการคำนวณด้วยสูตร Degree of Openness = (Import + Export)/GDP
ไม่มีข้อมูลการนำเข้าและส่งออกของกัมพูชาในปี พ.ศ. 2555

ตารางที่ 5 สัดส่วนแรงงานของประเทศในอาเซียน และจีน แยกตามสาขาการผลิต ปี พ.ศ. 2556

หน่วย: ร้อยละ

ประเทศ	เกษตรกรรม	อุตสาหกรรม	บริการ
บรูไน	4.20	62.80	33.00
กัมพูชา	55.80	16.90	27.30
อินโดนีเซีย	38.90	22.20	47.90
ลาว	75.10	24.90	
มาเลเซีย	11.00	36.00	53.00
ฟิลิปปินส์	32.00	15.00	53.00
สิงคโปร์	0.10	19.60	80.30
เวียดนาม	48.00	21.00	31.00
ไทย	38.20	13.60	48.20
จีน	34.80	29.50	35.70

ที่มา: Central Intelligence Agent (CIA),The World Factbook (2013)

หมายเหตุ: ภาคเกษตรกรรม หมายถึง การทำฟาร์ม การเลี้ยงปลา และการป่าไม้
ภาคอุตสาหกรรม หมายถึง การทำเหมืองแร่การผลิตสินค้า การผลิตพลังงาน และการก่อสร้าง
ภาคบริการ หมายถึง กิจกรรมของรัฐบาล การสื่อสารการขนส่ง การเงิน และกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่นๆ ทั้งหมดที่ไม่ได้มีการผลิตสินค้า

ตารางที่ 6 สัดส่วนของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) แยกตามสาขาการผลิต ของประเทศในอาเซียน และจีน ปี พ.ศ. 2556

หน่วย: ร้อยละ

ประเทศ	เกษตรกรรม	อุตสาหกรรม	บริการ
บรูไน	0.70	70.90	28.40
กัมพูชา	34.80	24.50	40.70
อินโดนีเซีย	14.30	46.60	39.10
ลาว	26.80	33.70	39.50
มาเลเซีย	11.20	40.60	48.20
ฟิลิปปินส์	11.20	31.60	57.20
สิงคโปร์	0.00	27.30	72.70
เวียดนาม	19.30	38.50	42.20
ไทย	12.10	43.60	44.30
จีน	10.10	45.30	44.60

ที่มา: Central Intelligence Agent (CIA),The World Factbook (2013)

ตารางที่ 7 อัตราการเติบโตเฉลี่ยของมูลค่าในผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) แยกตามสาขาการผลิตของประเทศในอาเซียน และจีน ปี พ.ศ. 2552–2556

หน่วย: ร้อยละ

ประเทศ	เกษตรกรรม	อุตสาหกรรม	บริการ
บรูไน	10.93	9.38	14.52
กัมพูชา	16.01	5.37	10.64
อินโดนีเซีย	12.55	11.86	13.93
ลาว	5.12	15.09	27.73
มาเลเซีย	14.39	9.51	12.60
ฟิลิปปินส์	5.31	12.72	14.51
สิงคโปร์	0.00	11.16	11.86
เวียดนาม	10.17	12.82	16.78
ไทย	11.25	9.15	10.71
จีน	13.24	14.43	19.60

ที่มา: จากการคำนวณ โดยใช้ข้อมูลของ Central Intelligence Agent (CIA), The World Factbook (2009–2013)

ตารางที่ 8 มูลค่าเพิ่มจากอุตสาหกรรมการผลิต เมื่อเปรียบเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ของประเทศในอาเซียน เกาหลีใต้ และจีน

หน่วย: ร้อยละ

ประเทศ	2551	2552	2553	2554	2555
บรูไน	13.71	13.97	12.07	11.83	-
กัมพูชา	16.33	15.35	15.62	16.11	16.05
อินโดนีเซีย	27.81	26.36	24.8	24.33	23.94
ลาว	8.89	8.55	7.47	7.53	8.4
มาเลเซีย	24.56	23.8	24.52	24.32	24.24
พม่า	-	-	-	-	-
ฟิลิปปินส์	22.81	21.26	21.45	21.1	20.55
สิงคโปร์	20.54	20.71	21.63	20.8	20.7
เวียดนาม	18.58	18.3	17.95	18.02	17.39
ไทย	35.63	34.15	35.62	33.99	33.97
จีน	32.65	32.3	32.46	-	-
เกาหลีใต้	27.86	27.8	30.29	31.27	31.05

ที่มา: World Bank ,World Development Indicators (2014)

ตารางที่ 9 ค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำรายเดือนของประเทศในอาเซียน และจีน

หน่วย: ดอลลาร์สหรัฐ

ประเทศ	ค่าแรงขั้นต่ำต่อเดือน
บรูไน	-
กัมพูชา	80.00[1]
อินโดนีเซีย	105.96.-215.57[2]
ลาว	78.15
มาเลเซีย	245.19-275.84[3]
พม่า	51.12-61.34[4]
ฟิลิปปินส์	170.47- 311.53[5]
สิงคโปร์	800.00
เวียดนาม	88.91-126.35[6]
ไทย	276.36[7]
จีน	134.64-293.30[8]

ที่มา: Department of Labor and Employment, National Wages and Productivity Commission, Republic of the Philippines (2014)

[1] Cambodia-Effective May 2013, minimum wage of $61 for workers has been increased by $14 and include $5 of health care allowance, bringing the total to $80 as minimum wage per month.

[2] Indonesia-Minimum Wage in DKI Jakarta 2,441,301 Rupiah (highest) and Nusa Tenggara Barat 1, 200, 000 (loest) effective for the year 2014.

[3] Malaysia-Introduction of the country's first minimum wage. The minimum wage set at 800 ringgit per month in the states of Sabah and Sarawak and on the island of Borneo and 900 ringgit per month for workers on the Malaysian Peninsula

[4] Myanmar-There is no general minimum wage in Myanmar, yet standards exist for certain sector.Public employees are paid a minimum of MMK 50,000 (US$56.8) per month, whilst day laborers are required to be compensated at least MMMK (2000) (US$2.3) per day of labor.

[5] Philippines/NCR-Highest daily minimum wage is P466.00 in NCR, effective October 4, 2013

[6] Vietnam-New minimum wage, varying from VND 1,900 to 2,700 million effective Dec. 31, 2013

[7] Thailand-As of January 1, 2013 the Minimum Wage Rates in Thailand is set at THB 300 (US10.34) per day

[8] China-Lowest minimum wage is Guanxhi (at 830 RMB/month). Highest min. wage is in Shenzhen (at 1,808 RMB/month)-effective 2014

หมายเหตุ: ประเทศบรูไนไม่มีการกำหนดค่าแรงขั้นต่ำ

ตารางที่ 10 อัตราเงินเฟ้อโดยคิดจากดัชนีราคาผู้บริโภค (Consumer price index) ของประเทศในอาเซียน และจีน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553–2555

หน่วย: ร้อยละ

ประเทศ	2553	2554	2555
บรูไน	0.35	2.02	1.74
กัมพูชา	4.00	5.48	3.61
อินโดนีเซีย	5.13	5.36	4.40
ลาว	5.98	7.57	5.10
มาเลเซีย	1.72	3.17	2.00
เมียนมาร์	8.17	3.98	5.84
ฟิลิปปินส์	3.80	4.72	3.51
สิงคโปร์	2.82	5.25	4.47
เวียดนาม	9.21	18.68	8.14
ไทย	3.27	3.81	3.24
จีน	3.33	5.42	3.01

ที่มา: International Monetary Fund (IMF), World Economic Outlook (April 2014)

ตารางที่ 11 อัตราแลกเปลี่ยนเงินดอลลาร์สหรัฐ (United States dollar) ของประเทศในอาเซียน และจีน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554–2556

ประเทศ	สกุลเงิน	2554	2555	2556
บรูไน	BND	1.26	1.25	1.23
กัมพูชา	KHR	4,058.50	4,033.00	4,037.60
อินโดนีเซีย	IDR	8,765.56	9,386.63	10,341.60
ลาว	LAK	8,030.06	8,007.76	7,875.90
มาเลเซีย	MYR	3.06	3.09	3.17
เมียนมาร์	MMK	–	640.65	818.00
ฟิลิปปินส์	PHP	43.31	42.23	42.69
สิงคโปร์	SGD	1.26	1.25	1.25
เวียดนาม	VND	20,657.25	20,828.00	21,118.00
ไทย	THB	30.49	31.08	30.59
จีน	RMB	6.77	6.31	6.20

ที่มา: Central Intelligence Agent (CIA), The World Factbook (2011–2013)

2. ข้อมูลด้านการศึกษา

ตารางที่ 12 สัดส่วนการใช้จ่ายรัฐบาลในด้านการศึกษาต่อการใช้จ่ายรัฐบาลรวม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550–2554

หน่วย: ร้อยละ

ประเทศ	2550	2551	2552	2553	2554
บรูไน	–	–	–	–	–
อินโดนีเซีย	14.98	13.63	19.31	16.42	14.99
กัมพูชา	11.06	–	–	13.08	–
ลาว	16.87	12.2	–	13.22	–
เมียนมาร์	–	–	–	–	4.42
มาเลเซีย	16.12	14.04	18.46	18.41	20.89
ฟิลิปปินส์	13.67	14.44	13.21	–	–
สิงคโปร์	–	–	–	18.31	20.52
เวียดนาม	–	18.06	–	20.94	–
ไทย	**18.05**	**17.14**	**17.2**	**16.12**	**23.98**
จีน	–	–	–	–	–

ที่มา: World Bank, World Development Indicators (2014)

ตารางที่ 13 ค่าใช้จ่ายในด้านการศึกษา เมื่อเปรียบเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ของประเทศในอาเซียน และจีน

หน่วย: ร้อยละ

ประเทศ	2550	2551	2552	2553	2554
บรูไน	–	–	–	2.05	3.68
อินโดนีเซีย	3.04	2.9	3.53	2.99	2.77
กัมพูชา	1.6	–	–	2.6	–
ลาว	3.08	2.28	–	2.77	–
เมียนมาร์	–	–	–	–	0.79
มาเลเซีย	4.37	3.96	5.97	5.12	5.94
ฟิลิปปินส์	2.6	2.69	2.65	–	–
สิงคโปร์	–	2.81	3.06	3.17	3.14
เวียดนาม	–	4.89	–	6.29	–
ไทย	**3.84**	**3.75**	**4.13**	**3.75**	**5.79**
จีน	–	–	–	–	–

ที่มา: World Bank, World Development Indicators (2014)
หมายเหตุ: ค่าใช้จ่ายการศึกษาประกอบด้วยค่าใช้จ่ายภาครัฐและภาคเอกชน

ตารางที่ 14 งบประมาณรายจ่ายของประเทศไทย จำแนกตามกระทรวง ปีงบประมาณ พ.ศ. 2557

หน่วย: ล้านบาท

ลำดับที่	กระทรวง	จำนวน	ลำดับที่	กระทรวง	จำนวน
1	กระทรวงศึกษาธิการ	482,789	12	กระทรวงยุติธรรม	19,736
2	งบกลาง	343,131	13	กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา	13,807
3	กระทรวงมหาดไทย	333,145	14	กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ	10,325
4	กระทรวงการคลัง	228,797	15	กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศฯ	9,457
5	กระทรวงกลาโหม	183,820	16	กระทรวงพาณิชย์	9,172
6	กระทรวงสาธารณสุข	106,103	17	กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ	8,764
7	กระทรวงคมนาคม	100,577	18	กระทรวงการต่างประเทศ	8,624
8	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	76,841	19	กระทรวงวัฒนธรรม	6,625
9	สำนักนายกรัฐมนตรี	32,160	20	กระทรวงอุตสาหกรรม	6,581
10	กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติฯ	31,487	21	กระทรวงพลังงาน	2,059
11	กระทรวงแรงงาน	30,353		**รวม**	**2,525,000**

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2557)

ตารางที่ 15 งบประมาณด้านการศึกษา ปี พ.ศ. 2550–2556

ปีงบประมาณ	จีดีพี (ล้านบาท)[1]	งบประมาณแผ่นดิน (ล้านบาท)	งบประมาณการศึกษา		งบฯ การศึกษาต่อจีดีพี (%)	งบฯ การศึกษาต่องบฯ แผ่นดิน (%)
			จำนวน (ล้านบาท)	% การเปลี่ยนแปลง		
2547	6,489,476	1,163,500	251,194.0	6.69	3.87	21.59
2548	7,092,893	1,250,000	262,721.8	4.59	3.7	21.02
2549	7,844,939	1,360,000	295,622.8	12.52	3.77	21.74
2550	8,525,197	1,566,200	355,241.1	20.17	4.17	22.68
2551	9,080,466	1,660,000	364,634.2	2.64	4.02	21.97
2552	9,041,551	1,951,700	419,233.2	14.97	4.64	21.48
2553	10,104,821	1,700,000	379,124.8	–9.57	3.75	22.30
2554	10,539,400	2,169,968	423,562.0	11.72	4.02	19.52
2555	11,572,300	2,380,000	444,483.5	4.94	3.84	18.68
2556	12,544,000	2,400,000	493,892.0	11.12	3.94	20.58

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2556)และจากการคำนวณ
หมายเหตุ: [1] จีดีพีราคาปัจจุบัน

ตารางที่ 16 ดัชนีชี้วัดการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index: HDI)

ประเทศ	ลำดับ HDI	HDI (ค่าคะแนน)[1] 2555	อายุขัยประชากรเฉลี่ย (ปี)[2] 2555	ปีที่ได้รับการศึกษาเฉลี่ย (ปี)[3] 2553	ปีที่ได้รับการศึกษาที่คาดหวัง (ปี)[4] 2554	GNI per capita (2005 PPP $)[5] 2555	ลำดับที่ต่างกันของ GNI per capita กับ HDI[6] 2555	HDI ที่ไม่คำนวณด้านรายได้ (ค่าคะแนน)[7] 2555
สิงคโปร์	18	0.895	81.2	10.1	14.4	52,613	–15	0.88
บรูไน	30	0.855	78.1	8.6	15	45,690	–23	0.832
มาเลเซีย	64	0.769	74.5	9.5	12.6	13,676	–7	0.791
จีน	101	0.699	73.7	7.5	11.7	7,945	–11	0.728
ไทย	103	0.69	74.3	6.6	12.3	7,722	–10	0.715
ฟิลิปปินส์	114	0.654	69	8.9	11.7	3,752	11	0.724
อินโดนีเซีย	121	0.629	69.8	5.8	12.9	4,154	–3	0.672
เวียดนาม	127	0.617	75.4	5.5	11.9	2,970	9	0.686
กัมพูชา	138	0.543	63.6	5.8	10.5	2,095	9	0.597
ลาว	138	0.543	67.8	4.6	10.1	2,435	2	0.584
เมียนมาร์	149	0.498	65.7	3.9	9.4	1,817	5	0.537

ที่มา: United Nations Development Programme (UNDP) (2014, May 10)

[1] HDRO calculations based on data from UNDESA (2011), Barro and Lee (2011), UNESCO Institute for Statistics (2012), World Bank (2012a) and IMF (2012). อ้างใน UNDP. (2014, May 10)

[2] Column 2: UNDESA (2011). อ้างใน UNDP. (2014, May 10)

[3] Barro and Lee (2011) and HDRO updates based on UNESCO Institute for Statistics (2012) data on education attainment and on Barro and Lee (2010) methodology. อ้างใน UNDP. (2014, May 10)

[4] UNESCO Institute for Statistics (2012). อ้างใน UNDP. (2014, May 10)

[5] HDRO calculations based on data from World Bank (2012a), IMF (2012) and UNSD (2012a). อ้างใน UNDP. (2014, May 10)

[6] Calculated based on data in columns 1 and 5. อ้างใน UNDP. (2014, May 10)

[7] Calculated based on data in columns 2, 3 and 4. อ้างใน UNDP. (2014, May 10)

ตารางที่ 17 อัตราการเข้าเรียนชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และสูงกว่าชั้นมัธยมศึกษา เฉลี่ยต่อปี ของประเทศในอาเซียน และจีน

ประเทศ	ร้อยละของผู้เข้าเรียนระดับชั้นประถม (ร้อยละสุทธิ)*[1]	ร้อยละของผู้เข้าเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา (ร้อยละรวม)*[2]	ร้อยละของผู้เข้าเรียนระดับที่สูงกว่าชั้นมัธยมศึกษา (ร้อยละสุทธิ)*[3]
บรูไน	96.9	111.8	19.6
กัมพูชา	98.2	44.4	14.5
อินโดนีเซีย	95.8	80.7	24.9
ลาว	97.4	45.8	17.7
มาเลเซีย	95.9	69.1	42.3
เมียนมาร์	99.6	54.3	14.8
ฟิลิปปินส์	88.3	84.8	28.2
สิงคโปร์	100.0	107.0	72.0
เวียดนาม	99.3	77.2	24.4
ไทย	89.7	78.2	46.4
จีน	99.8	81.4	26.8

ที่มา: [1] UNESCO; The Asian Development Bank; The World Bank; OECD. อ้างใน The Global Competitiveness Report 2013–2014 Full Data Edition.
[2] UNESCO; Childinfo.org; Nation Sourcesอ้างใน GCI 2013–2014
[3] UNESCO; Nation Sourcesอ้างใน GCI 2013–2014

หมายเหตุ: หากไม่มีเครื่องหมาย * แสดงว่าถูกจัดให้อยู่ในรูปของค่าคะแนน 1–7
[1] ข้อมูลอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2543–2555 ข้อมูลล่าสุดที่สามารถหาได้
[2] ข้อมูลอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2545–2555 ข้อมูลล่าสุดที่สามารถหาได้
[3] ข้อมูลอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2542–2555 ข้อมูลล่าสุดที่สามารถหาได้

ตารางที่ 18 คุณภาพของการศึกษา ของประเทศในอาเซียน และจีน

ประเทศ	คุณภาพของการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา[1]	คุณภาพโดยรวมของระบบการศึกษา[2]	คุณภาพของการศึกษาวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์[3]
บรูไน	5.3	4.4	4.8
กัมพูชา	3.2	3.6	3.5
อินโดนีเซีย	4.3	4.3	4.7
ลาว	3.8	4.0	3.8
มาเลเซีย	4.8	5.0	4.9
เมียนมาร์	2.1	2.7	2.7
ฟิลิปปินส์	3.8	4.3	3.7
สิงคโปร์	6.0	5.8	6.3
เวียดนาม	3.4	3.4	3.9
ไทย	3.6	3.6	4.0
จีน	4.3	4.0	4.4

ที่มา: [1] World Economic Forum อ้างใน The Global Competitiveness Report 2013–2014 Full Data Edition.
[2,3] World Economic Forum อ้างใน GCI 2013–2014

หมายเหตุ: หากไม่มีเครื่องหมาย * แสดงว่าถูกจัดให้อยู่ในรูปของค่าคะแนน 1–7
[1] จากการสำรวจความคิดเห็นผู้บริหาร จากคำถาม "คุณประเมินคุณภาพของการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาของอย่างไร" ค่าคะแนน 1=แย่มากสุดเมื่อเทียบกับประเทศอื่นในโลก 7= ยอดเยี่ยมเมื่อเทียบกับประเทศอื่นในโลกข้อมูลเฉลี่ยปี พ.ศ. 2555 และ 2556
[2] จากการสำรวจความคิดเห็นผู้บริหาร จากคำถาม "ระบบการศึกษาในประเทศของคุณสามารถผลิตบุคลากรตรงกับความต้องการของระบบ เศรษฐกิจที่มีการแข่งขันสูงอยู่ในระดับไหน" 1 = ไม่แม้แต่น้อย 7 = ยอดเยี่ยม ข้อมูลเฉลี่ยปี พ.ศ. 2555 และ 2556
[3] จากการสำรวจความคิดเห็นผู้บริหาร จากคำถาม "คุณประเมินคุณภาพของการศึกษาวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ในโรงเรียนอย่างไร ค่าคะแนน 1 = แย่มากสุดเมื่อเทียบกับประเทศอื่นในโลก 7= ยอดเยี่ยมเมื่อเทียบกับประเทศอื่นในโลก ข้อมูลเฉลี่ยปี พ.ศ. 2555 และ 2556

ตารางที่ 19 แสดงคะแนนการสอบ TIMSS 2011 วิชาคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 (Grade 4) และมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 (Grade 8)

	ป.4				ม.2			
	คณิตศาสตร์		วิทยาศาสตร์		คณิตศาสตร์		วิทยาศาสตร์	
ประเทศ	ลำดับที่	ค่าคะแนน	ลำดับที่	ค่าคะแนน	ลำดับที่	ค่าคะแนน	ลำดับที่	ค่าคะแนน
สิงคโปร์	1	606	2	611	2	583	1	590
ไทย	38	458	28	427	35	472	27	451
TIMSS Scale Average	–	500	–	500	–	500	–	500

ที่มา: International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA) อ้างใน Highlights From TIMSS 2011(2012)
หมายเหตุ: คะแนนเต็ม 700 คะแนน ระดับชั้นป.4 เปรียบเทียบกับ 50 ประเทศ และระดับชั้นม.2 เปรียบเทียบกับ 42 ประเทศ

ตารางที่ 20 แสดงคะแนนการทดสอบในระดับนานาชาติของกลุ่มประเทศสมาชิกองค์กรเพื่อความร่วมมือและพัฒนาทางเศรษฐกิจ (PISA) พ.ศ. 2556

	คณิตศาสตร์		การอ่าน		วิทยาศาสตร์	
ประเทศ	ลำดับที่(เอเชีย)	ค่าคะแนน	ลำดับที่(เอเชีย)	ค่าคะแนน	ลำดับที่(เอเชีย)	ค่าคะแนน
เซี่ยงไฮ้–จีน	1	613	1	570	1	580
สิงคโปร์	2	573	3	542	3	551
ฮ่องกง–จีน	3	561	2	545	2	555
เวียดนาม	4	511	4	508	4	528
ไทย	5	427	5	441	5	444
มาเลเซีย	6	421	6	398	6	420
อินโดนีเซีย	7	375	7	396	7	382
OECD average	–	494	–	496	–	501

ที่มา: OECD, Pisa 2012 Database, Tables 1.2.1a, 1.2.1b, 1.2.3a, 1.2.3b, 1.4.3a, 1.4.3b, 1.5.3a และ 1.5.3b อ้างใน PISA 2012 Results in Focus
หมายเหตุ: คะแนนเต็ม 700 คะแนน

ตารางที่ 21 ผลคะแนนการทดสอบ TIMSS ปี พ.ศ. 2538–2554 ประเทศไทยเทียบกับนานาชาติ

หน่วย: คะแนน

	วิชาวิทยาศาสตร์		วิชาคณิตศาสตร์	
ประเทศ	2538	2554	2538	2554
สิงคโปร์	580	590	609	611
ญี่ปุ่น	554	558	581	570
เกาหลีใต้	546	560	581	613
ฮ่องกง	510	535	569	586
ไทย	510	451	516	427
ค่าเฉลี่ย	518	500	519	500

ที่มา: อภิวัฒน์ รัตนวราหะ (2556)

ตารางที่ 22 คะแนนเฉลี่ยการทดสอบการทดสอบความถนัดทั่วไป และความถนัดทางคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ปี พ.ศ. 2552–2556

หน่วย: คะแนน

แอดมิดชัน ครั้งที่/ปี	ความถนัดทั่วไป (GAT)	ความถนัดทางคณิตศาสตร์ (PAT1)	ความถนัดทางวิทยาศาสตร์ (PAT2)
1/2552	78.09	88.34	90.47
2/2552	93.10	87.11	87.93
3/2552	106.77	63.56	81.65
1/2553	130.82	63.97	87.17
2/2553	128.43	56.26	85.49
3/2553	139.38	48.34	100.09
1/2554	171.89	64.22	93.75
1/2555	130.59	39.64	91.59
2/2555	142.06	45.75	88.27
1/2556	114.30	40.61	86.20
2/2556	156.05	44.91	96.63

ที่มา: สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป.)
หมายเหตุ: คะแนนเต็ม 300 คะแนน

ตารางที่ 23 คะแนน O–Net ปี พ.ศ. 2550–2556

หน่วย: คะแนน

	ปีการศึกษา						
วิชา	2550	2551	2552	2553	2554	2555	2556
ภาษาไทย	50.70	46.50	46.47	42.61	41.88	47.19	49.26
สังคมศึกษา	37.76	34.72	36.00	46.51	33.39	36.27	33.02
ภาษาอังกฤษ	30.93	30.68	23.98	19.22	21.80	22.13	25.35
คณิตศาสตร์	32.49	36.08	28.56	14.99	22.73	22.73	20.48
วิทยาศาสตร์	34.62	33.70	29.05	30.90	27.90	33.10	30.48
สุขศึกษาฯ	52.71	56.79	45.37	62.86	54.61	53.70	62.03
ศิลปะ	41.61	43.22	37.75	32.62	28.54	32.73	28.50
การงานอาชีพฯ	49.53	40.02	32.98	43.69	48.72	45.76	52.00

ที่มา: สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (2557a และ 2557b)
หมายเหตุ: คะแนนเต็ม 100

ตารางที่ 24 จำนวนและอัตราการออกกลางคันระดับประถมศึกษา–มัธยมศึกษาตอนปลายสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปี พ.ศ. 2556

หน่วย: คน

ปีการศึกษา	การศึกษา	รวม	ประถมศึกษา	มัธยมศึกษาตอนต้น	มัธยมศึกษาตอนปลาย
2556	ต้นปีการศึกษา	6,593,427	3,461,367	2,036,863	1,095,197
	ลาออกกลางคัน	27,930	3,657	15,340	8,933
	ร้อยละ	0.42	0.11	0.75	0.82

ที่มา: สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (ม.ป.ป.)

3. ข้อมูลด้านสุขภาพ

ตารางที่ 25 ค่าใช้จ่ายในด้านสุขภาพ เมื่อเปรียบเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ของประเทศในอาเซียน และจีน ปี พ.ศ. 2550 และ 2556

หน่วย: ร้อยละของจีดีพี

ประเทศ	2555	2556
บรูไน	2.30	2.50
กัมพูชา	4.5	5.70
อินโดนีเซีย	3.1	2.70
ลาว	4.2	2.80
มาเลเซีย	3.5	3.60
เมียนมาร์	1.9	NA
ฟิลิปปินส์	3.9	4.10
สิงคโปร์	3.5	4.60
เวียดนาม	7.1	6.80
ไทย	3.6	4.10
จีน	4.4	5.2

ที่มา: World Bank, World Development Indicators (2014)
ข้อมูลปี 2013 ใช้ของ Central Intelligence Agent (CIA), The World Factbook (2013)

ตารางที่ 26 จำนวนประชากรต่อบุคลากรทางการแพทย์หนึ่งคน ของประเทศในอาเซียน และจีน ปี พ.ศ. 2554 และ 2556

หน่วย: คน

	จำนวนประชากรต่อบุคลากรทางการแพทย์หนึ่งคน	
ประเทศ	2554	2556
บรูไน	706	735
กัมพูชา	4,405	4,405
อินโดนีเซีย	3,472	5,000
ลาว	3,676	5,263
มาเลเซีย	1,063	833
ฟิลิปปินส์	867	867
สิงคโปร์	546	521
เวียดนาม	817	817
ไทย	3,356	3,356
จีน	707	685

ที่มา: Central Intelligence Agent (CIA), The World Factbook (2011–2013)

ตารางที่ 27 จำนวนเตียงนอนในโรงพยาบาลต่อประชากรหนึ่งพันคนของประเทศในอาเซียน และจีน ปี พ.ศ. 2554 และ 2556

หน่วย: คน

	จำนวนเตียงนอนในโรงพยาบาลต่อประชากร 1,000 คน	
ประเทศ	2554	2556
บรูไน	2.71	2.80
กัมพูชา	0.10	0.70
อินโดนีเซีย	0.60	0.60
ลาว	1.20	0.70
มาเลเซีย	1.82	1.80
ฟิลิปปินส์	0.50	1.00
สิงคโปร์	3.14	2.70
เวียดนาม	2.87	2.20
ไทย	2.20	2.10
จีน	4.06	3.80

ที่มา: Central Intelligence Agent (CIA), The World Factbook (2011–2013)

ตารางที่ 28 สาเหตุการตายของประชากรไทยจาก 7 สาเหตุสำคัญ ปี พ.ศ. 2547 และ 2552

โรค	พ.ศ. 2547	โรค	พ.ศ. 2552	การเปลี่ยนแปลง
หลอดเลือดสมอง (Stroke)	12.2	หลอดเลือดสมอง	12.4	คงที่
เอดส์ (HIV/AIDS)	9.0	อุบัติเหตุทางถนน	8.8	เพิ่มขึ้น
อุบัติเหตุทางถนน	6.8	หัวใจขาดเลือด	8.3	เพิ่มขึ้น
มะเร็งตับ	6.8	มะเร็งตับ	5.5	ลดลง
หัวใจขาดเลือด	6.1	ปอดอุดกั้นเรื้อรัง	4.9	เพิ่มขึ้น
เบาหวาน	5.4	เอดส์ (HIV/AIDS)	4.0	ลดลง
ปอดอุดกั้นเรื้อรัง	4.4	มะเร็งหลอดลมและปอด	3.6	เพิ่มขึ้น
ติดเชื้อทางเดินหายใจส่วนล่าง	3.4	เบาหวาน	3.4	ลดลง
มะเร็งปอด	2.9	ตับแข็ง	3.3	เพิ่มขึ้น
ตับแข็ง	2.7	วัณโรค	2.6	คงที่
วัณโรค	2.4	ติดเชื้อทางเดินหายใจส่วนล่าง	2.5	ลดลง
ไตอักเสบและไตวาย	2.4	ไตอักเสบและไตพิการ	2.3	คงที่
ฆ่าตัวตาย	1.7	ทำร้ายตนเอง	2.0	เพิ่มขึ้น
มะเร็งลำไส้ใหญ่และทวารหนัก	1.5	ถูกทำร้าย	1.8	เพิ่มขึ้น
มะเร็งในปากและลำคอ	1.2	มะเร็งลำไส้ใหญ่และทวารหนัก	1.7	คงที่
ถูกทำร้าย	1.0	อุบัติเหตุจมน้ำ	1.5	เพิ่มขึ้น
อุบัติเหตุจมน้ำ	0.7	พลัดตกหรือหกล้ม	1.5	เพิ่มขึ้น

ที่มา: การจัดลำดับปัญหาสุขภาพของประชากรไทยในปี 2542 โดยการใช้เครื่องชี้วัดภาระโรค, กระทรวงสาธารณะสุข อ้างใน ชีวิตคนในในสองทศวรรษของการพัฒนา (2556) และสำนักงานพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ (2552) โดยใช้ข้อมูลถ่วงน้ำหนัก

4. ข้อมูลด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 29 เนื้อที่ป่าไม้ของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2516–2552

	พื้นที่ป่าไม้ในประเทศไทย	
ปี พ.ศ.	ตารางกิโลเมตร (ตร.กม.)	ร้อยละต่อพื้นที่ทั้งหมด
2541	129,722	25.28
2543	170,111	33.15
2547	167,591	32.66
2548	161,001	31.38
2549	158,653	30.92
2551	171,586	33.44
2552	172,184	33.56
2554	171,585	33.54

ที่มา: สำนักจัดการที่ดินป่าไม้ กรมป่าไม้ http://forestinfo.forest.go.th/55/Content.aspx?id=147 เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2557

ตารางที่ 30 ปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ต่อประชากรของประเทศในอาเซียนและจีน ปี พ.ศ. 2554

หน่วย: ตัน

ประเทศ	2554
บรูไน	22.84
กัมพูชา	0.10
อินโดนีเซีย	2.00
ลาว	0.13
มาเลเซีย	10.76
เมียนมาร์	0.30
ฟิลิปปินส์	0.96
สิงคโปร์	8.93
เวียดนาม	1.50
ไทย	3.30
จีน	7.20

ที่มา: European Commission, Joint Research Centre (JRC)/PBL Netherlands Environmental Assessment Agency (2014)

ตารางที่ 31 ความเข้มข้นของฝุ่นละอองในเขตเมือง (PM_{10}) ของประเทศในอาเซียน และจีน ปี พ.ศ. 2554

หน่วย: ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร

ประเทศ	2554
บรูไน	9
กัมพูชา	89
อินโดนีเซีย	47
ลาว	46
มาเลเซีย	47
เมียนมาร์	67
ฟิลิปปินส์	45
สิงคโปร์	25
เวียดนาม	69
ไทย	45
จีน	82

ที่มา: World Bank, World Development Indicators (2014)

5. ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว

ตารางที่ 32 จำนวนนักท่องเที่ยวทั้งหมดของประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550–2556

หน่วย: คน

ปี พ.ศ.	จำนวน	อัตราการเติบโตเฉลี่ย (%)
2550	14,464,228	4.65
2551	14,584,220	0.83
2552	14,149,841	–2.98
2553	15,936,400	12.63
2554	19,230,470	20.67
2555	22,353,903	16.24
2556	26,546,725	18.76

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 33 จำนวนนักท่องเที่ยวรายประเทศจากอาเซียน และจีน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550–2556 ที่มาเยือนไทย

หน่วย: คน

ประเทศ	2550	2556	อัตราการเติบโตเฉลี่ย (%)
บรูไน	8,987	14,205	9.68
กัมพูชา	99,945	481,595	63.64
อินโดนีเซีย	237,592	594,251	25.02
ลาว	513,701	976,639	15.02
มาเลเซีย	1,540,080	3,041,097	16.24
เมียนมาร์	72,205	172,383	23.12
ฟิลิปปินส์	205,266	321,571	9.44
สิงคโปร์	604,603	955,468	9.67
เวียดนาม	237,672	725,057	34.18
จีน	907,117	4,637,335	68.54
รวม ASEAN+1	4,427,168	11,919,601	28.21
ทุกประเทศ	14,464,228	26,546,725	13.92

ที่มา: กรมการท่องเที่ยว กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา

ตารางที่ 34 จำนวนนักท่องเที่ยวชาวจีนที่เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย พ.ศ. 2552–2556

หน่วย: คน

ปี พ.ศ.	จำนวนนักท่องเที่ยว
2552	777,508
2553	1,122,219
2554	1,721,247
2555	2,786,860
2556	4,609,717

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 35 ประเทศที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มากที่สุดของโลก

หน่วย: ล้านคน

ลำดับที่	ประเทศ	2543	2548	2556
1	ฝรั่งเศส	77.2	75.0	83.01
2	สหรัฐอเมริกา	51.2	49.2	69.8
3	สเปน	46.4	55.9	60.7
4	จีน	31.2	46.8	55.7
5	อิตาลี	41.2	36.5	47.7
6	ตุรกี	9.6	24.2	37.8
7	เยอรมัน	19.0	21.5	31.5
8	สหราชอาณาจักร	23.2	28.0	31.2
9	รัสเซีย	19.2	19.9	28.4
10	ไทย	9.6	11.6	26.5

ที่มา: United Nations World Tourism Organization (UNWTO), World Tourism Barometer (April 2014)

[1] ข้อมูลจำนวนนักท่องเที่ยวของประเทศฝรั่งเศส ปี พ.ศ.2555

ตารางที่ 36 ประเทศที่มีรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างประเทศที่มากที่สุดของโลก

หน่วย: พันล้านดอลลาร์สหรัฐ

ลำดับที่	ประเทศ	2543	2548	2556
1	สหรัฐอเมริกา	82.9	82.2	139.6
2	สเปน	30	48	60.4
3	ฝรั่งเศส	33	44	56.1
4	จีน	16.2	29.3	51.7
5	มาเก๊า	3.2	7.9	51.6
6	อิตาลี	27.5	35.4	43.9
7	ไทย	7.5	9.6	42.1
8	เยอรมัน	18.7	29.2	41.2
9	สหราชอาณาจักร	21.9	30.7	40.6
10	ฮ่องกง	5.9	10.3	38.9

ที่มา: United Nations World Tourism Organization (UNWTO), World Tourism Barometer (April 2014)

6. ข้อมูลประชากรและแรงงาน

ตารางที่ 37 ภาวะเจริญพันธุ์และอายุคาดเฉลี่ยของคนไทย พ.ศ. 2523–2577

ตัวชี้วัด	อดีต (2523)	ปัจจุบัน (2557)	อนาคต (2577)
การลดลงของภาวะเจริญพันธุ์			
จำนวนเกิด	1.1 ล้าน	8 แสน	6 แสน
อัตราเกิด (ต่อ 1,000)	24	12	9
อัตราเจริญพันธุ์รวม (ร้อยละ)	3.7	1.6	1.4
อายุคาดเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้น			
ชาย (ปี)	61	71	75
หญิง (ปี)	67	78	81

ที่มา: ปราโมทย์ ประสาทกุล (2557)

ตารางที่ 38 ประมาณการจำนวนผู้สูงอายุที่มีภาวะทุพพลภาพในปี พ.ศ. 2553 และ 2583

หน่วย: พันคน

เพศ	2553	2583
ชาย	113.8	268.4
หญิง	180.5	471.2
รวม	**294.3**	**739.6**

ที่มา: Disability prevalence proportion from NHES III (2003–2004), Population data from NESDB Population Projection of Thailand, 2010–2040
หมายเหตุ: ทุพพลภาพหมายถึงไม่สามารถทำกิจกรรมในชีวิตประจำวัน ได้ด้วยตนเอง ได้แก่ กินอาหาร อาบน้ำ แต่งตัว ขับถ่าย และการเคลื่อนที่ภายในบ้าน

ตารางที่ 39 จำนวนแรงงานของประเทศไทย จำแนกตามอายุ พ.ศ. 2551–2555

หน่วย: ล้านคน

	จำนวนแรงงาน				
อายุ	2551	2552	2553	2554	2555
15–19	1.44	1.43	1.36	1.27	1.27
20–24	3.68	3.70	3.63	3.57	3.55
25–29	4.67	4.63	4.60	4.57	4.57
30–34	4.85	4.85	4.79	4.79	4.78
35–39	5.01	5.03	5.02	4.98	4.94
40–49	9.30	9.53	9.62	9.73	9.80
50–59	6.00	6.32	6.59	6.89	7.18
60 ปีขึ้นไป	2.76	2.95	3.04	3.10	3.31
รวม	**37.70**	**38.43**	**38.64**	**38.92**	**39.41**

ที่มา: การสำรวจภาวะการมีงานทำของประชากร สำนักงานสถิติแห่งชาติ

7. ข้อมูลภาคเกษตรกรรม

ตารางที่ 40 สัดส่วนของผู้ทำงานในภาคเกษตรกรรม จำแนกตามช่วงอายุ พ.ศ. 2530–2554

หน่วย: ร้อยละ

อายุ	2530	2535	2540	2545	2550	2554
15–24	35.3	31.4	19.6	15.5	12.2	12.1
25–39	34.7	36.6	37.6	36.3	31.1	28.7
40–59	25.7	26.9	35.2	39.3	45.4	46.3
60 ปีขึ้นไป	4.4	5.1	7.7	8.9	11.3	12.8

ที่มา: การสำรวจภาวะการมีงานทำของประชากร สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ตารางที่ 41 ปริมาณการส่งออกข้าว พ.ศ. 2553–2557

หน่วย: ล้านตัน

ประเทศ	2553	2554	2555	2556	2557
อินเดีย	2.23	4.64	10.25	10.48	10.00
ไทย	9.05	10.65	6.95	6.72	9.00
เวียดนาม	6.73	7.00	7.72	6.70	6.50
ปากีสถาน	4.00	3.41	3.40	3.60	3.90
สหรัฐอเมริกา	3.87	3.25	3.31	3.27	3.25
เมียนมาร์	0.70	1.08	1.36	1.16	1.30
กัมพูชา	0.75	0.86	0.80	0.98	1.00

ที่มา: World Market & Trade, USDA (2014)

ตารางที่ 42 ปริมาณการผลิตมันสำปะหลัง พ.ศ. 2553 และ 2557

หน่วย: ล้านตัน

ประเทศ	2556	2557
โลก	252.13	255.68
อาเซียน	73.8	75.69
ไนจีเรีย	54	55
ไทย	28.28	28.6
อินโดนีเซีย	23.92	24.6
บราซิล	23.41	24.12
คองโก	15	14.99
อื่นๆ	107.5	108.4

ที่มา: FAO Outlook (2013) ยกเว้นประเทศไทยเป็นข้อมูลจริง

ตารางที่ 43 ปริมาณการผลิตยางพารา พ.ศ. 2550–2554

หน่วย: พันตัน

ประเทศ	2550	2551	2552	2553	2554
ไทย	3,056	3,090	3,164	3,252	3,527
อินโดนีเซีย	2,755	2,751	2,440	2,736	3,093
มาเลเซีย	1,200	1,072	857	939	996
จีน	590	560	644	665	711
อินเดีย	811	881	820	851	893

ที่มา: สถาบันวิจัยยาง กรมวิชาการเกษตร

ตารางที่ 44 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน จำแนกตามชนิดของผู้ที่ทำการเกษตร พ.ศ. 2550–2554

หน่วย: บาท

ชนิดของผู้ที่ทำการเกษตร	2550	2552	2554
ปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์/เพาะเลี้ยง			
เจ้าของที่ดิน	12,488	15,014	20,378
เช่าที่ดิน/ทำฟรี	12,046	17,765	18,238
ประมง ป่าไม้ ล่าสัตว์ หาของป่า บริการทางการเกษตร	9,185	8,818	12,244
คนงานในภาคเกษตร	9,759	11,087	14,211

ที่มา: การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารรวมผลผลิตที่เก็บไว้กินเองแล้ว

8. ข้อมูลความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม

ตารางที่ 45 สัดส่วนรายได้ของประชากร จำแนกตามกลุ่มประชากรตามระดับรายได้ (Quantile by Income) ปี พ.ศ. 2543 และ 2554

หน่วย: ร้อยละ

กลุ่มประชากรตามระดับรายได้	2543	2554
กลุ่ม 20% ที่ 1 (จนที่สุด)	3.95	4.62
กลุ่ม 20% ที่ 2	7.27	8.66
กลุ่ม 20% ที่ 3	11.5	12.82
กลุ่ม 20% ที่ 4	19.83	19.59
กลุ่ม 20% ที่ 5 (รวยที่สุด)	57.45	54.31
สัดส่วนกลุ่มที่5/กลุ่มที่1(เท่า)	14.55	11.77

ที่มา: ระบบฐานข้อมูลด้านสังคมและคุณภาพชีวิต ซึ่งเป็นข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม สศช.

ตารางที่ 46 สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient) ของรายได้ จำแนกตามภาค และจำแนกตามเขตพื้นที่ ปี พ.ศ. 2543 และ 2554

พื้นที่	2543	2554
ทั่วประเทศ	0.522	0.484
กรุงเทพฯ	0.417	0.514
กลาง	0.448	0.394
เหนือ	0.469	0.44
อีสาน	0.483	0.464
ใต้	0.476	0.461

ที่มา: ระบบฐานข้อมูลด้านสังคมและคุณภาพชีวิต ซึ่งเป็นข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม สศช.
หมายเหตุ: ค่าเท่ากับ 1 มีความเหลื่อมล้ำมากสุด ค่าเท่ากับ 0 มีความเหลื่อมล้ำน้อยสุด

ตารางที่ 47 สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient) ของประเทศในอาเซียน และจีน

ประเทศ	สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค	ข้อมูลปี พ.ศ.
บรูไน	–	–
กัมพูชา	0.379	2551
อินโดนีเซีย	0.368	2552
ลาว	0.367	2551
มาเลเซีย	0.462	2552
เมียนมาร์	–	–
ฟิลิปปินส์	0.448	2552
สิงคโปร์	0.478	2555
เวียดนาม	0.376	2551
ไทย	**0.484**	**2555**
จีน	0.474	2555

ที่มา: Central Intelligence Agent (CIA), The World Factbook (2014)
หมายเหตุ: ค่าเท่ากับ 1 มีความเหลื่อมล้ำมากสุด ค่าเท่ากับ 0 มีความเหลื่อมล้ำน้อยสุด

9. ข้อมูลความยากจน

ตารางที่ 48 เส้นความยากจน (Poverty line) จำแนกตามภาคและเขตพื้นที่ ปี พ.ศ. 2550–2554

หน่วย: บาท/คน/เดือน

ภาค/เขตพื้นที่	2550	2551	2552	2553	2554
กรุงเทพมหานคร	2,565	2,677	2,722	2,778	2,910
กลาง	2,257	2,395	2,441	2,515	2,617
เหนือ	1,792	1,925	1,974	2,055	2,160
ตะวันออกเฉียงเหนือ	1,741	1,882	1,919	2,020	2,131
ใต้	2,083	2,226	2,291	2,371	2,500
ทั่วประเทศ	2,031	2,170	2,220	2,305	2,422

ที่มา: การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ตารางที่ 49 สัดส่วนคนจน เมื่อวัดด้านรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค จำแนกตามภาคและพื้นที่ ปี พ.ศ. 2550–2554

หน่วย: ร้อยละ

ภาค/เขตพื้นที่	2550	2551	2552	2553	2554
กรุงเทพมหานคร	3.55	2.26	2.89	2.43	7.83
กลาง	12.92	13.02	12.19	11.26	10.31
เหนือ	26.53	28.68	24.79	22.85	16.04
ตะวันออกเฉียงเหนือ	31.54	31.34	29.29	26.01	18.11
ใต้	20.72	17.04	18.2	14.77	10.07
ทั่วประเทศ	20.94	20.49	19.08	16.91	13.15

ที่มา: การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ตารางที่ 50 จำนวนคนจน เมื่อวัดด้านรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค จำแนกตามภาคและพื้นที่ ปี พ.ศ. 2550–2554

หน่วย: พันคน

ภาค/เขตพื้นที่	2550	2551	2552	2553	2554
กรุงเทพมหานคร	267	175	229	197	664
กลาง	2,127	2,209	2,135	2,040	1,939
เหนือ	2,960	3,218	2,805	2,610	1,856
ตะวันออกเฉียงเหนือ	6,009	5,934	5,521	4,890	3,401
ใต้	1,749	1,458	1,580	1,305	907
ทั่วประเทศ	13,112	12,994	12,271	11,042	8,766

ที่มา: การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

10. ข้อมูลหนี้สินของประเทศไทย

ตารางที่ 51 จำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้ จำแนกตามภาคและพื้นที่ ปี พ.ศ. 2550–2554

หน่วย: ครัวเรือน

ภาค/เขตพื้นที่	2550	2552	2554
กทม. และ 3 จังหวัด[1]	1,278,900	1,315,687	1,235,702
กลาง	2,090,600	2,130,127	1,837,595
เหนือ	2,351,400	2,421,211	2,261,169
ตะวันออกเฉียงเหนือ	4,397,200	4,630,957	4,539,412
ใต้	1,388,000	1,423,905	1,278,056
รวม	**11,506,100**	**11,921,887**	**11,151,934**
ครัวเรือนทั้งหมดในประเทศไทย[2]		**20,364,333**	

ที่มา: การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

[1] นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ

[2] การสำรวจสำมะโนประชากรและเคหะ (2553) สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ตารางที่ 52 หนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน จำแนกตามภาคและพื้นที่ ปี พ.ศ. 2550–2554

หน่วย: บาท

ภาค/เขตพื้นที่	2550	2552	2554
กทม. และ 3 จังหวัด[1]	151,168	199,608	202,157
กลาง	112,342	131,902	109,168
เหนือ	110,702	119,726	122,454
ตะวันออกเฉียงเหนือ	105,006	118,308	137,663
ใต้	118,525	127,220	110,723
รวม	**116,681**	**134,699**	**134,900**

ที่มา: การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

[1] นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ

ตารางที่ 53 หนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนที่ใช้ทำการเกษตร จำแนกตามภาคและพื้นที่ ปี พ.ศ. 2550–2554

หน่วย: บาท

ภาค/เขตพื้นที่	2550	2552	2554
กทม. และ 3 จังหวัด[1]	2,909	1,165	1,070
กลาง	23,485	20,679	18,272
เหนือ	25,592	26,854	31,306
ตะวันออกเฉียงเหนือ	18,922	22,255	25,051
ใต้	12,484	17,864	10,073
รวม	**17,711**	**19,085**	**19,392**

ที่มา: การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

[1] นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ

11. ข้อมูลด้านคอรัปชั่น

ตารางที่ 54 ดัชนีภาพลักษณ์คอร์รัปชันของประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2546–2555

ปี พ.ศ.	ลำดับ	คะแนน	คะแนนเต็ม
2555	88	37	100*
2554	80	3.4	10
2553	78	3.5	10
2552	84	3.4	10
2551	80	3.5	10
2550	84	3.3	10
2549	63	3.6	10
2548	59	3.8	10
2547	64	3.6	10
2546	70	3.3	10

ที่มา: Transparency International, Corruption Perception Index, 2003 to 2012
หมายเหตุ: *พ.ศ. 2555 TI คิดคะแนนรวมเท่ากับ 100 คะแนน
คะแนน 0 หมายถึง ระดับความโปร่งใสต่ำที่สุด/ การทุจริตคอร์รัปชันสูงที่สุด
คะแนน 10 หมายถึง ระดับความโปร่งใสสูงที่สุด/ การทุจริตคอร์รัปชันต่ำที่สุด
คะแนน 100 หมายถึง ระดับความโปร่งใสสูงที่สุด/ การทุจริตคอร์รัปชันต่ำที่สุด

ตารางที่ 55 ดัชนี Global Corruption Barometer – GCB สำหรับประเทศไทย ปี พ.ศ. 2556

สถาบันหลัก	คะแนน
พรรคการเมือง	4.0
ตำรวจ	4.0
เจ้าหน้าที่รัฐ/ข้าราชการ	3.7
รัฐสภา/ฝ่ายนิติบัญญัติ	3.4
ภาคธุรกิจเอกชน	3.2
ระบบการศึกษา	3.1
ทหาร	2.8
การแพทย์/สาธารณสุข	2.8
สื่อสารมวลชน	2.8
NGOs	2.6
ศาล/ตุลาการ	2.5
องค์กรศาสนา	2.4

ที่มา: Transparency International, Global Corruption Barometer (2013)

ตารางที่ 56 ลำดับความเสี่ยงการทุจริตคอร์รัปชันของประเทศในภูมิภาคเอเชีย ปี พ.ศ. 2554 และ 2555

	2554		2555	
ประเทศ	คะแนน	ลำดับ	คะแนน	ลำดับ
สิงคโปร์	0.37	1	0.67	1
ออสเตรเลีย	1.39	3	1.28	2
ญี่ปุ่น	1.9	4	1.9	3
สหรัฐอเมริกา	1.39	3	2.59	4
ฮ่องกง	1.1	2	2.64	5
มาเกา	4.68	6	2.85	6
ไต้หวัน	5.65	7	5.45	7
มาเลเซีย	5.7	8	5.59	8
ไทย	7.55	10	6.57	9
กัมพูชา	9.27	16	6.83	10
เกาหลีใต้	5.9	9	6.9	11
จีน	7.93	11	7	12
เวียตนาม	8.3	12	7.75	13
อินโดนีเซีย	9.25	15	8.5	14
อินเดีย	8.67	13	8.75	15
ฟิลิปปินส์	8.9	14	9.35	16

ที่มา: Political & Economic Risk Consultancy Ltd.
หมายเหตุ: คะแนน 0 หมายถึง ความเสี่ยงการทุจริตคอร์รัปชันต่ำที่สุด
คะแนน 10 หมายถึง ความเสี่ยงการทุจริตคอร์รัปชันสูงที่สุด

12. ข้อมูลการผลิตและตลาดรถยนต์

ตารางที่ 57 การผลิตรถยนต์รวมปี พ.ศ. 2556 จำแนกตามประเทศ

หน่วย: คัน

ลำดับ	ประเทศ	รถยนต์ส่วนบุคคล	รถยนต์เพื่อการพาณิชย์	รวม
1	จีน	18,085,213	4,031,612	22,116,825
2	สหรัฐ	4,346,958	6,698,944	11,045,902
3	ญี่ปุ่น	8,189,323	1,440,747	9,630,070
4	เยอรมัน	5,439,904	278,318	5,718,222
5	เกาหลีใต้	4,122,604	398,825	4,521,429
6	อินเดีย	3,138,988	741,950	3,880,938
7	บราซิล	2,742,309	998,109	3,740,418
8	เม็กซิโก	1,771,987	1,280,408	3,052,395
9	**ไทย**	**1,122,780**	**1,409,797**	**2,532,577**
10	แคนาดา	965,191	1,414,615	2,379,806
11	รัสเซีย	1,919,636	255,675	2,175,311
12	สเปน	1,719,700	443,638	2,163,338
13	ฝรั่งเศส	1,460,000	280,000	1,740,000
14	สหราชอาณาจักร	1,509,762	87,671	1,597,433
15	อินโดนีเซีย	925,111	283,100	1,208,211

ที่มา: International Organization of Motor Vehicle Manufacturers: OICA (http://www.oica.net)

ตารางที่ 58 การผลิตรถยนต์เพื่อการพาณิชย์ขนาดเล็ก (Light Commecial Vehicles) ปี พ.ศ. 2556

หน่วย: คัน

ลำดับ	ประเทศ	รถยนต์เพื่อการพาณิชย์ขนาดเล็ก	% รถยนต์เพื่อการพาณิชย์ขนาดเล็กต่อการผลิตรวม	% การผลิตรถยนต์เพื่อการพาณิชย์ขนาดเล็กเทียบกับโลก
1	สหรัฐ	6,446,965	58.4	36.4
2	จีน	1,976,279	8.9	11.1
3	แคนาดา	1,404,770	59.0	7.9
4	**ไทย**	**1,343,883**	**53.1**	**7.6**
5	เม็กซิโก	1,138,950	37.3	6.4
6	ญี่ปุ่น	851,091	8.8	4.8
7	บราซิล	767,694	20.5	4.3
8	อินเดีย	515,708	13.3	2.9
9	ตุรกี	448,306	39.8	2.5
10	สเปน	419,954	19.4	2.4
	โลก	17,734,740		

ที่มา: International Organization of Motor Vehicle Manufacturers: OICA (http://www.oica.net)

ตารางที่ 59 การจดทะเบียนหรือขายรถยนต์ใหม่ ปี พ.ศ. 2556 จำแนกตามประเทศ

หน่วย: คัน

ลำดับ	ประเทศ	รวม	สัดส่วนเทียบกับโลก
1	จีน	21,984,100	25.74
2	สหรัฐฯ	15,883,969	18.60
3	ญี่ปุ่น	5,375,513	6.30
4	บราซิล	3,767,370	4.41
5	เยอรมัน	3,257,718	3.82
6	อินเดีย	3,241,209	3.80
7	รัสเซีย	2,950,483	3.46
8	สหราชอาณาจักร	2,595,713	3.04
9	ฝรั่งเศส	2,201,068	2.58
10	แคนาดา	1,779,860	2.08
11	เกาหลีใต้	1,543,564	1.81
12	อิตาลี	1,419,494	1.66
13	**ไทย**	**1,330,672**	**1.56**
14	อินโดนีเซีย	1,218,900	1.43
15	ออสเตรเลีย	1,136,227	1.33
	โลก	85,391,824	100.00

ที่มา: International Organization of Motor Vehicle Manufacturers: OICA (http://www.oica.net)

ข้อมูลด้านสุขภาพ

รูปที่ 1 อัตราการฆ่าตัวตายรวม ปี พ.ศ. 2541–2555

ที่มา: กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข http://www.dmh.go.th/report/suicide/

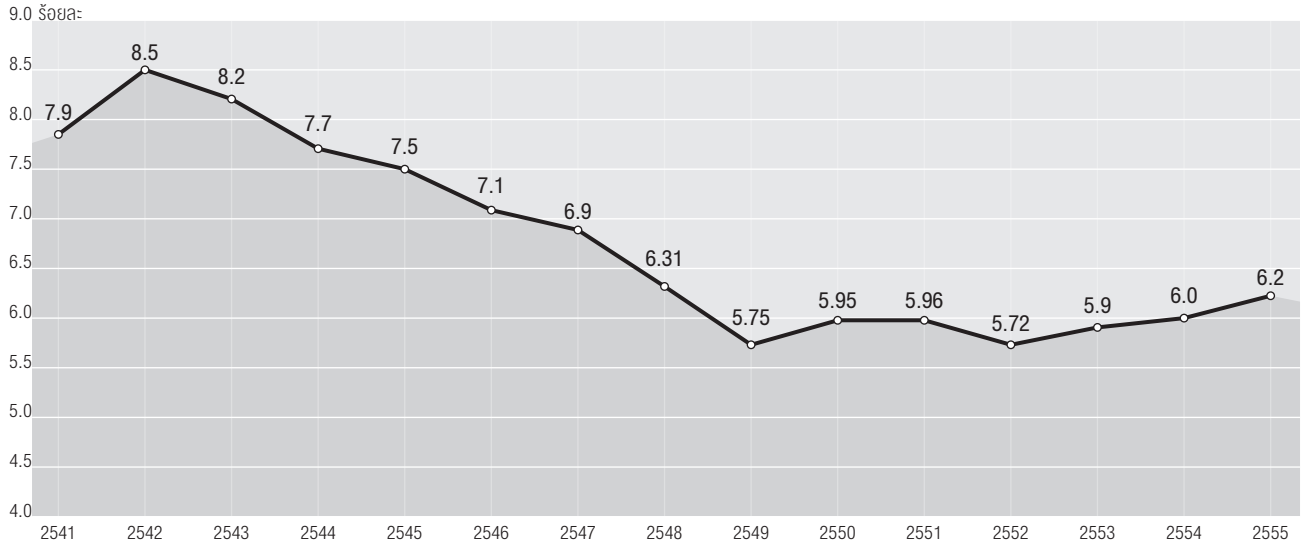

ข้อมูลประชากรและแรงงาน

รูปที่ 2 จำนวนแรงงานของประเทศไทยในภาคเกษตรกรรม พ.ศ. 2545–2555 (ล้านคน)

ที่มา: กองวิจัยตลาดแรงงาน กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน

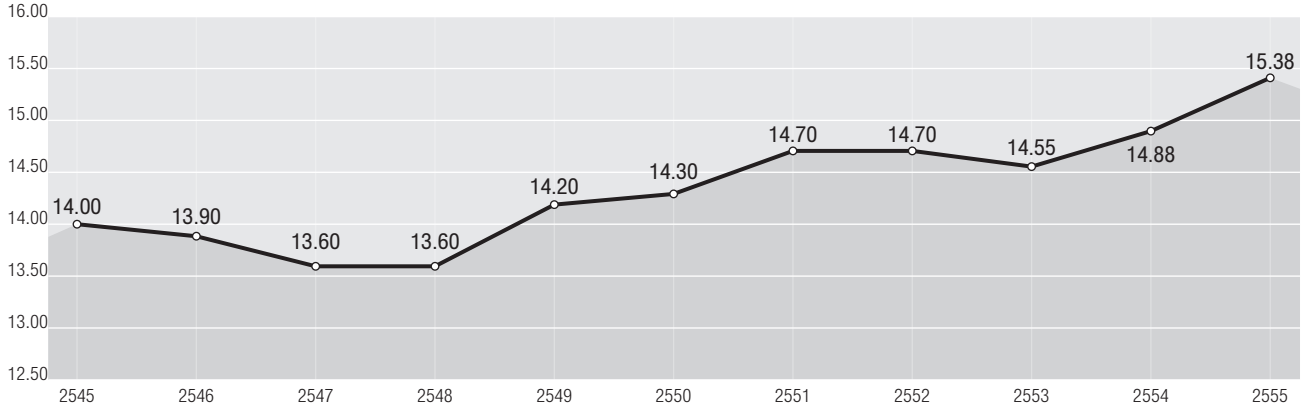

ข้อมูลประชากรและแรงงาน

รูปที่ 3 จำนวนแรงงานของประเทศไทยในภาคบริการ พ.ศ. 2545–2555 (ล้านคน)

ที่มา: กองวิจัยตลาดแรงงาน กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน

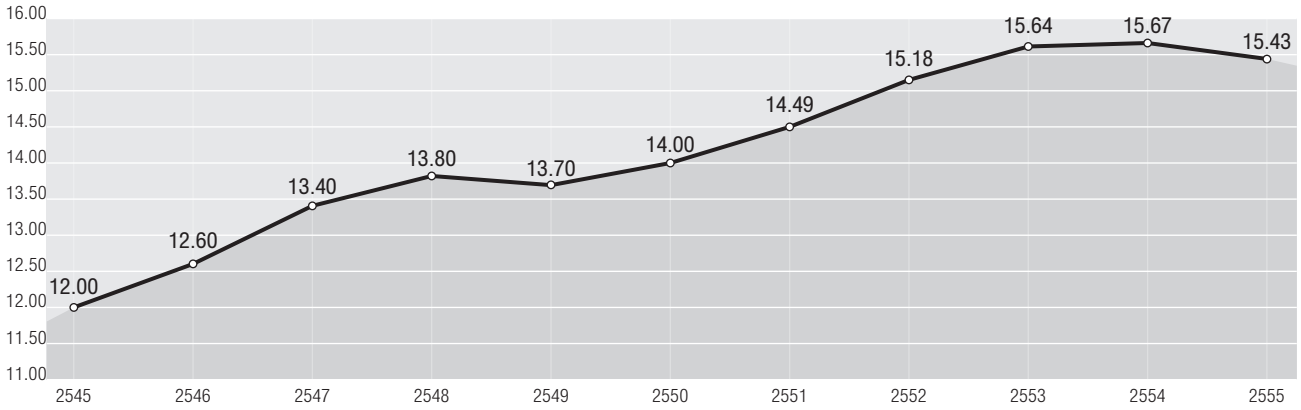

รูปที่ 4 จำนวนแรงงานของประเทศไทยในภาคอุตสาหกรรม พ.ศ. 2545–2555 (ล้านคน)

ที่มา: กองวิจัยตลาดแรงงาน กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน

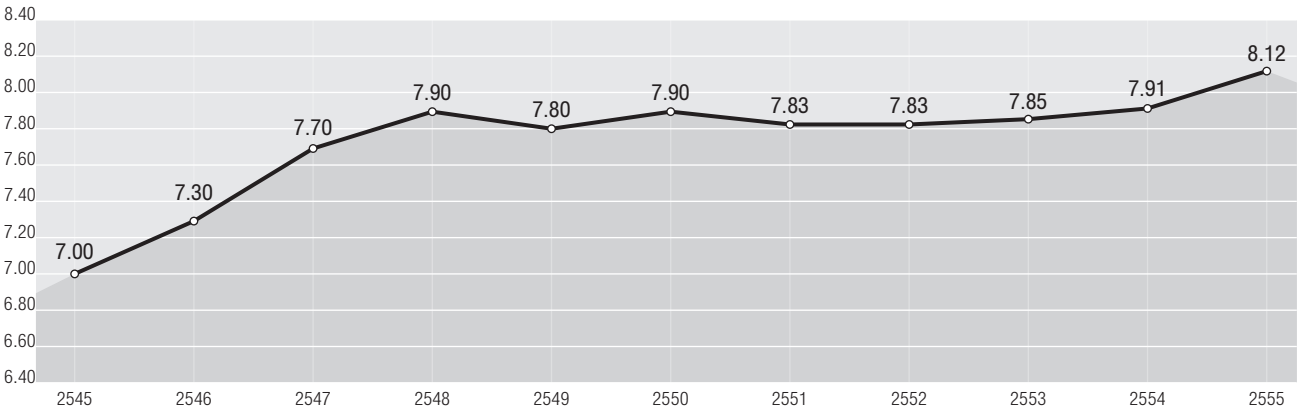

“การสร้าง**ฉากทัศน์**เป็นกระบวนการจัดการความรู้ทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและที่มีอยู่ในปัจเจกบุคคลให้เห็นภาพทางเลือกในอนาคตอันยาวไกลที่ชัดเจนขึ้นและเพื่อให้สามารถมองเห็นเงื่อนไขที่เป็นจุดคานงัดการเปลี่ยนแปลงที่คาดว่าจะเกิดขึ้น”

มิ่งสรรพ์ • อภิวัฒน์

จัดทำโดย: แผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.)
สนับสนุนโดย: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
สนับสนุนการจัดพิมพ์โดย: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.), สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)